

INLEIDING	1
HOOFDSTUK 1	10
HET ONTSTAAN VAN EEN RMS-IDEAAL IN NEDERLAND	10
1.1 <i>Molukkers in de Indonesische archipel van 1949 tot en met 1951</i>	10
1.2 <i>Ontevredenheid onder de Molukkers in Nederland</i>	14
1.3 <i>De RMS-beweging en de eerste generatie Molukkers in Nederland</i>	18
1.4 <i>Het zelfbeeld van de eerste generatie Molukkers ten aanzien van hun politieke identiteit</i>	22
1.5 <i>De politieke identiteit die de Nederlandse samenleving de eerste generatie Molukkers vóór de gewelddadige acties toeschreef</i>	25
HOOFDSTUK 2	29
DE GEWELDDADIGE TWEEDE GENERATIE MOLUKKERS.....	29
2.1 <i>Oorzaken van de radicalisering</i>	29
2.2 <i>RMS-stromingen binnen de tweede generatie Molukkers in de jaren zeventig</i>	32
2.3 <i>De antikoloniale golf en de ‘New Left’ golf</i>	39
2.3 <i>De terroristische acties van 1970, 1975 en 1977</i>	44
HOOFDSTUK 3	65
HET POLITIEKE CENTRUM OVER DE POLITIEKE IDENTITEIT VAN DE GEWELDDADIGE MOLUKKERS	65
3.1 <i>De parlementaire partijen in het centrum van het politieke spectrum</i>	65
3.2 <i>De Telegraaf, Het NRC Handelsblad en De Volkskrant</i>	68
HOOFDSTUK 4	77
DE POLITIEKE MARGES OVER DE POLITIEKE IDENTITEIT VAN DE GEWELDDADIGE MOLUKKERS	77
4.1 <i>De parlementaire partijen in de marges van het politieke spectrum</i>	77
4.2 <i>De buitenparlementaire partijen in de marges van het politieke spectrum</i>	81
CONCLUSIE	85
BIBLIOGRAFIE	89
<i>Bronnen</i>	89
<i>Periodieken</i>	89
<i>Onderzoeksrapporten van de Nederlandse overheid</i>	90
<i>Secundaire literatuur</i>	91
<i>Verantwoording afbeeldingen</i>	95

Inleiding

Afbeelding 1: De executie in Beilen. Links valt het levenloze lichaam van Bert Bierling uit de trein.¹

In *De Telegraaf* van 5 december 1975 verschenen bovenstaande afbeeldingen op een speciaal voor de treinkaping gereserveerde pagina. Op de foto's is de executie van de gegijzelde Bert Bierling te zien. Deze foto zorgde, ondanks dat Bierling niet het eerste slachtoffer van Moluks terrorisme was, voor veel verontwaardiging en discussie in Nederland.² Dit had te maken met het feit dat bij een Molukse actie voor het eerst onwillekeurige Nederlandse burgers waren gedood wat ook nog eens op de gevoelige plaat was vastgelegd.³

De treinkaping van 1975 was de tweede gewelddadige actie van een reeks kapingen en gijzelingen door Molukse terroristen in de jaren zeventig. De eerste gewelddadige actie vond plaats in 1970, gevolgd door de treinkapingen en gijzelingen van 1975, 1977 en 1978. De gewelddadige acties maakten veel indruk op de Nederlandse samenleving. Het paste niet in het zelfbeeld van 'een open en harmonieuze samenleving' waar bij problemen werd gezocht naar een consensus en niet naar de confrontatie. In de jaren negentig van de vorige eeuw werd voor de Nederlandse overleg- en consensuscultuur het woord 'poldermodel' bedacht.⁴ Alhoewel het begrip poldermodel in eerste instantie werd gebruikt om sociaaleconomische

¹ Bron afbeelding 1: 'Dramatische executie in Beilen', in: *De Telegraaf*, 5 december 1975.

² In deze scriptie zullen we de uit de Molukken afkomstige bevolkingsgroep aanduiden met de term 'Molukkers' ondanks dat veel, voornamelijk oudere, literatuur meestal spreekt van 'Zuid-Molukkers' of 'Ambonezen'. De voornaamste reden voor de aanduiding 'Molukkers' ligt in het feit dat zowel de Nederlandse regering als de pro-RMS organisaties deze term gebruiken.

³ P. Bootsma, *De Molukse acties: treinkapingen en gijzelingen 1970-1978*, (Amsterdam 2012) 10.

⁴ D. Bos, M. Ebben en H. Te Velde, *Harmonie in Holland: het poldermodel van 1500 tot nu*, (Amsterdam 2008) 11.

ontwikkelingen mee aan te duiden, kunnen we dit ook gebruiken voor algemenere zaken; zoals politiek. Het poldermodel wordt gezien als een stukje van de Nederlandse nationale identiteit.⁵ De methoden die de gewelddadige Molukkers gebruikten waren in de ogen van Nederland dan ook onorthodox en on-Nederlands. Kenmerken van het poldermodel zien we daarentegen wel terug in de Nederlandse reactie op de terroristische acties. In de literatuur wordt dit de ‘Dutch approach’ genoemd; het was gericht op onderhandelingen, consensus en vreedzame beëindiging van de acties.⁶ Wanneer een vreedzame beëindiging niet lukte werd er uiteindelijk wél met harde hand opgetreden maar werd de schade zoveel mogelijk beperkt. Terrorisme-expert Peter Klerks noemde dit de strategie van ‘pappen en nathouden’.⁷ In feite was deze strategie een zeer terughoudende reactie op terrorisme.⁸

De Molukkers waren ongeveer een kwarteeuw voor de treinkaping bij Wijster naar Nederland gekomen. Het waren in de ogen van zowel de voor- als de tegenstanders van de dekolonisatie de dappere soldaten die de belangen van Nederland in de kolonie altijd hadden verdedigd. Maar de nazaten van deze koloniale soldaten keerden zich nu tegen Nederland en de Nederlandse bevolking. Als gevolg van de terroristische acties nam de belangstelling voor de Molukkers en hun geschiedenis toe. Wat de terroristen bewoog tot deze terroristische acties is een interessante vraag die in de decennia na de acties in veel wetenschappelijke literatuur over de Molukkers is gesteld. Naast de verschenen wetenschappelijke literatuur is er ook in kranten, opiniebladen, tijdschriften, egodocument, regeringsnota’s, partijbladen en politieverlagen geschreven over de beweegredenen van de Molukse terroristen. In de historiografie wordt het streven naar een onafhankelijke Republiek Maluku Selatan (het RMS-ideaal) aangewezen als één van de belangrijkste redenen voor de Molukkers om over te gaan op gewelddadige acties.

Het meest complete wetenschappelijke onderzoek naar de Molukkers in Nederland is geschreven door antropoloog Fridus Steijlen en historicus Henk Smeets. Zij hebben in opdracht van de toenmalige minister van Grote- Steden- en Integratiebeleid en het Moluks historisch museum het boek *In Nederland gebleven: De geschiedenis van Molukkers 1951-2006* uitgebracht. Steijlen en Smeets analyseren de rol van de Molukkers in het dekolonisatieproces, de RMS-proclamatie, de problematiek van de demobilisatie van de voormalige Molukse militairen van het Koninklijk Nederlandsch-Indisch leger (KNIL), de

⁵ Ibidem, 22.

⁶ M. Rasser, ‘The Dutch Response to Moluccan Terrorism, 1970–1978’, in: *Studies in Conflict & Terrorism* 28 (augustus 2006), 487.

⁷ P. Klerks, *Terreurbestrijding in Nederland, 1970-1978*, (Amsterdam 1989) 41.

⁸ B. De Graaf, *Theater van de angst: De strijd tegen terrorisme in Nederland, Duitsland, Italië en Amerika*, (Amsterdam 2010) 47.

overkomst naar Nederland en het ontslag uit militaire dienst, het verblijf in de woonoorden en de overgang naar woonwijken, de radicalisering van de tweede generatie en de daar bijhorende gijzelingsacties van de jaren zeventig. Zij concluderen onder andere dat de oorzaken van de radicalisering en de daaruit volgende terroristische acties liggen in het gevoel van onrecht dat de Molukkers is aangedaan, het uitblijven van een Vrije Republiek der Zuid-Molukken en de onvrede over het feit dat Nederland het onafhankelijkheidsstreven van de Molukkers (het RMS-ideaal) niet steunt. In *Nederland gebleven* wordt in dit onderzoek meerdere malen geraadpleegd om de voorgeschiedenis van de gewelddadige acties te laten zien en om aan te tonen waar het gevoel van onrecht en onmacht van de Molukkers vandaan kwam.

In het onderzoek *De Molukse acties: treinkapingen en gijzelingen 1970-1978* reconstrueert Peter Bootsma in samenwerking met Hans Dortmans de Molukse treinkapingen en gijzelingen van de jaren zeventig. Aan de hand van interviews met gijzelnemers, gegijzelden, nabestaanden van gegijzelden, journalisten, overheidsfunctionarissen van zowel landelijk als lokaal niveau, politiefunctionarissen en defensiepersoneel reconstrueert Bootsma de Molukse acties. Een opvallende conclusie die de auteur trekt is dat elke Molukse actie werd bedacht en uitgevoerd door een klein groepje Molukse jongeren, die op dat moment overtuigd waren van het succes dat ze met gewelddadige acties (voor de RMS) zouden boeken.⁹ Bootsma betoogt dat de Molukse jongeren opereerden in kleine ‘cellen’ waarbij de hiërarchie en organisatie niet heel strak was.¹⁰ Het ging om een losse verzameling van politiek bewuste jonge Molukkers.¹¹ In deze ‘cellen’ kon iedereen doen wat hij of zij wilde, zolang het maar voor het RMS-ideaal was.¹²

De reacties van de media en de publieke opinie op de Molukse acties zijn door Schmid, De Graaf, Bovenkerk, Bovenkerk-Teerink en Brunt geanalyseerd in het boek *Zuidmoluks terrorisme, de media en de publieke opinie*. Het effect van de media op het publiek wordt in dit onderzoek geanalyseerd. Tevens wordt de steun van de publieke opinie aan de Molukse zaak onderzocht doormiddel van brievenonderzoek. Dit trachten de onderzoekers te doen doormiddel van de in 1975 en 1977 verstuurde brieven van Nederlanders aan de RMS-president in ballingschap Manusama en de Nederlandse minister-president den Uyl te analyseren. Uit de brieven die Manusama heeft ontvangen concluderen

⁹ Bootsma, *De Molukse acties*, 373.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Ibidem.

¹² A.P. Schmid, J.F.A de Graaf, F. Bovenkerk, L.M Bovenkerk-Teering en L. Brunt, *Zuidmoluks terrorisme, de media en de publieke opinie*, (Amsterdam 1982) 374.

de auteurs dat zowel in 1975 als in 1977 de meerderheid van de Nederlanders het RMS-ideaal steunde, alhoewel dat tussen 1975 en 1977 wel enigszins afnam.¹³ Van de mensen die het Molukse RMS-ideaal steunden keurde de meerderheid de gewelddadige acties af. Uit de brieven die naar Den Uyl werden gestuurd concluderen de auteurs dat de meerderheid negatief stond tegenover het RMS-ideaal, en dat dit tussen 1975 en 1977 ook toenam. Uiteindelijk betogen de auteurs dat de brieven aan Den Uyl de publieke opinie beter weerspiegelt dan de brieven aan Manusama.¹⁴ De belangrijkste toevoeging die dit onderzoek aan de historiografie van de Molukkers in Nederland doet, is de analyse van de post van Manusama en Den Uyl om zodoende de steun van de publieke opinie aan het RMS-ideaal enigszins te analyseren.

Hoe het RMS-ideaal binnen de Molukse gemeenschap in Nederland zich heeft ontwikkeld analyseert Fridus Steijlen in zijn onderzoek *RMS: van ideaal tot symbool: Moluks nationalisme in Nederland, 1951-1994*. De ontwikkeling van het Moluks nationalisme nam Steijlen als uitgangspunt om antwoorden te geven op vragen zoals: Wat voor rol speelt het RMS-ideaal in de Molukse etnische identiteit?¹⁵ Is dit ideaal in de loop der tijd veranderd en wat voor factoren hebben daar aan bij kunnen dragen?¹⁶ Steijlen concludeert dat het etnisch-nationalisme van Molukkers in Nederland is verschoven van territoriaal-nationalisme naar etnisch-nationalisme tevens concludeert hij dat het nationalisme door het verlies van de RMS-strijd in Indonesië verschoof van steun-nationalisme naar expatria-nationalisme en uiteindelijk in de jaren tachtig naar zaakwaarnemers- en symbolisch-nationalisme.¹⁷ Een interessant verschil waar Steijlen op wijst is de ideologische vertaling van het RMS-ideaal door de eerste en tweede generatie Molukkers. De eerste generatie verbond volgens Steijlen hun anticomunistische houding aan het RMS-ideaal, terwijl de tweede generatie de antikapitalistische en anti-imperialistische ideologie koppelde aan het RMS-ideaal.¹⁸

Naast de bovengenoemde werken met een historische invalshoek is er ook een aantal (voor dit onderzoek) interessante werken verschenen vanuit een sociologische invalshoek. De van Molukse afkomst zijnde Nederlander Elias Rinsampessy richt zich in zijn onderzoek *Tussen Adat en Integratie* op het ‘aarden van Molukkers in Nederland’, met als doel het

¹³ Ibidem, 183.

¹⁴ Ibidem, 182.

¹⁵ F. Steijlen, *RMS: van ideaal tot symbool: Moluks nationalisme in Nederland, 1951-1994*, (Amsterdam 1996) 3.

¹⁶ Ibidem, 9.

¹⁷ Ibidem, 226.

¹⁸ Ibidem, 229.

versterken van de Moluks-Nederlandse cultuur.¹⁹ Vanuit een sociologische invalshoek richt Rinsampessy zich onder andere op de RMS-politiek, Molukse organisaties en de Molukse cultuur in Nederland. Het werk van Rinsampessy is in feite een onderzoek naar de verandering van de Molukse culturele identiteit. Rinsampessy's tweede werk *Saudara Bersaudara: Molukse identiteit in processen van cultuurverandering* zet ook een beeld neer van de Molukse identiteit. In dit werk onderzoekt Rinsampessy de etnische identiteit in processen van cultuurverandering aan de hand van gezins- en familieverbanden en Molukse organisaties.²⁰ Het doel van het in 1992 verschenen werk was om Nederlanders te laten zien dat van isolatie, wat de Molukkers door Nederlanders werd verweten en door Molukse leiders werd uitgedragen, nauwelijks meer sprake was. De wetenschappelijke literatuur die van Rinsampessy's hand is verschenen heeft een verandering van de culturele en etnische identiteit aangetoond. Een verandering die laat zien dat Molukkers in Nederland weldegelijk meededen aan het integratieproces. Wat betreft de politieke identiteit van de Molukkers heeft Rinsampessy in beide onderzoeken louter oog voor de realisatie van de RMS en niet voor andere politieke opvattingen.

Concluderend kunnen we stellen dat er in de historiografie geen grondige analyse bestaat van de politieke identiteit van de Molukse terroristen. In de historiografie zijn er wel een aantal elementen van de politieke ideologieën en idealen aangewezen maar een onderzoek waarin de politieke identiteit centraal staat ontbreekt. Om het Moluks terrorisme van de jaren zeventig beter te begrijpen is het echter van essentieel belang om een grondig inzicht te verkrijgen in de politieke identiteit van de daders. In deze scriptie wordt daarom antwoord gegeven op de vraag: 'Wat was de politieke identiteit van de gewelddadige Molukkers van de jaren zeventig van de vorige eeuw?'.

De Molukkers waren met hun politiek gemotiveerde terrorisme bijvoorbeeld niet uniek in het Europa van de jaren zeventig. In Duitsland hield de sociaal-revolutionaire Rote Armee Fraktion (RAF) de gemoederen bezig met hun gewelddadige acties en in Italië was de sociaal-revolutionaire Brigate Rosse actief. In Ierland en Spanje waren daarentegen de separatistische en etnisch-nationalistische Irish Republican Army (IRA) en de Euskadi Ta Askatasuna (ETA) actief. Historicus Rapoport betoogt dat er in de jaren zestig, zeventig en tachtig een hoogtepunt van terroristisch geweld plaatsvond. Hij noemt deze nieuwe golf van

¹⁹ E. Rinsampessy, *Tussen Adat en Integratie: Vijf generaties Molukkers worstelen en dansen op de Nederlandse aarde*, (Haps 2008), 11-12.

²⁰ E. Rinsampessy, *Saudara Bersaudara: Molukse identiteit in processen van cultuurverandering*, (Assen 1992) 1.

geweld de geweldsgolf van de 'New Left'.²¹ De 'New Left' werd geïnspireerd door de oorlog in Vietnam, de dekolonisatieoorlogen en andere internationale gebeurtenissen.²² De organisaties van de 'New Left', zoals de RAF en de Brigade Rosse, hadden volgens Rapoport een sociaal-revolutionaire achtergrond. Beatrice de Graaf betoogt echter dat er in deze periode ook een opleving plaatsvond van het etnisch-nationalistische en separatistische terrorisme, zoals de IRA en ETA.²³ De IRA en de ETA zijn het gevolg van een langdurig onafhankelijkheidstreven van de Ieren en de Basken. Zij voerden al generatieslang een strijd tegen hun 'overheersers'. Deze organisaties waren al langer actief dan de sociaal-revolutionaire organisaties zoals de RAF en waren ook niet ontsproten uit sociaal-revolutionaire ideeën zoals de RAF dat was. De IRA en ETA zijn daarom ook geen onderdeel van de 'New Left' golf. Dat wilt echter niet zeggen dat etnisch-nationalistische en separatistische organisaties de sociaal-revolutionaire ideeën niet omarmden en visa versa. De RAF was bijvoorbeeld naast sociaal-revolutionair ook Duits-nationalistisch, wat valt af te leiden uit hun anti-Amerikaanse en antisemitische opvattingen.²⁴ Tevens waren er onder de IRA-leden marxisten. In 1969 vond er in de gelederen van de IRA een splitsing plaats waardoor de marxistische 'Official IRA' en de minder linksgeoriënteerde 'Provisional IRA' zonder elkaar verder gingen.²⁵ De leden van de 'Provisional IRA' werden door de Britse regering, ondanks dat ze zich expliciet van het marxisme distantieerde, echter wél bestempeld als marxisten.²⁶ Door het grondige onderzoek van Angelsaksische wetenschappers is er veel over de IRA bekend.²⁷ Zodoende zijn de verschillen tussen de 'Official IRA' en 'Provisional IRA' onderzocht en bleek dat de 'Provisional IRA' als marxistisch werd gezien, maar dat de 'Provisional IRA' zichzelf rechts van de socialisten plaatsten in het politieke spectrum.²⁸

De gewelddadige Molukkers wilden een eigen staat en zijn daarom, net als de IRA, te bestempelen als etnisch-nationalisten en separatisten. Daarnaast werden en worden de gewelddadige Molukkers in verband gebracht met linkse politieke aspiraties en zelfs met het marxisme-leninisme. De Molukker Sam Pormes werd en wordt bijvoorbeeld verdacht van deelname aan een guerrilla-training in Zuid-Jemen. Dit zou hij samen met de Nederlandse

²¹ D.C. Rapoport, 'The four waves of modern terrorism', 56. <<http://international.ucla.edu/media/files/Rapoport-Four-Waves-of-Modern-Terrorism.pdf>> 2 juni 2015.

²² Ibidem, 56-61.

²³ De Graaf, *Theater van de angst*, 22.

²⁴ Ibidem.

²⁵ M. Mckinkley, 'Dangerous Liaisons?: The Provisional Irish Republican Army, Marxism, and the communist governments of Europe', in: *History of European idea* 15 (1992), 445.

²⁶ Ibidem, 447.

²⁷ De Graaf, *Theater van de angst*, 23.

²⁸ Mckinkley, 'Dangerous Liaisons?', 446.

sociaal-revolutionaire Rode Jeugd en enkele RAF leden bij het marxistisch-leninistische Volksfront voor de Bevrijding van Palestina hebben gedaan.²⁹ Het Molukse RMS-ideaal bestond ook al voor de opkomst van de 'New Left' golf. De eerste generatie Molukkers probeerden de RMS eerst via een guerrilla op de Molukken en later via andere (legale) wegen te bewerkstelligen. De tweede generatie trachtte de RMS echter via harde acties te bewerkstelligen. Zij werden en worden daarnaast gelieerd aan sociaal-revolutionaire ideeën. Door de politieke identiteit van de terroristen te onderzoeken kunnen we uiteindelijk concluderen of de Molukse terroristen geschaard kunnen worden bij de oudere terroristische organisaties zoals de IRA of bij de terroristische organisaties van de 'New Left' golf.

De politieke identiteit is een onderdeel van de sociale identiteit van de gewelddadige Molukkers.³⁰ De politieke identiteit van een groep bestaat uit twee delen. Enerzijds bestaat de politieke identiteit uit het zelfbeeld van de groep, oftewel van de 'in-group'.³¹ Anderzijds bestaat de politieke identiteit uit de identiteit die de groep wordt toegeschreven door de buitenstaanders, oftewel de 'out-group'.³² De politieke identiteit door zowel de 'in-group' als de 'out-group' is opgebouwd uit een aantal elementen. Het eerste element is de identificatie met een politieke beweging of ideologie zoals bijvoorbeeld het conservatisme, liberalisme, pacifisme, communisme, nationalisme of separatisme. Het tweede element omvat de politieke aspiraties en politieke overtuigingen van groep. De andere elementen omvatten de mate van inzet voor politieke overtuigingen, de mate van interesse in politiek, de steun aan een politieke partij of politiek persoon en de participatie van vrouwen en mannen in de politiek.³³ Kortgezegd wordt de politieke identiteit samengesteld door het politieke label dat de groep zichzelf opplakt plus het politieke label dat de groep door buitenstaanders wordt opgeplakt.³⁴ Een identiteit is steeds in beweging, dat geldt ook voor de politieke identiteit. De politieke identiteit die de 'out-group' de Molukkers vóór de gewelddadige acties toeschreven zal naar verwachting anders zijn dan na de actie van 1977. Omdat de politieke identiteit steeds in beweging is en niet eenduidig is, wordt in dit onderzoek de verandering van de politieke identiteit van de gewelddadige Molukkers als reactie op de terreuracties van 1970, 1975 en

²⁹ F. Dekkers en D. Dijkman, *'n Hollandse stadsguerrilla: Terugblik op de Rode Jeugd*, (Amsterdam 1988) 99.

³⁰ D. Abrams, 'Political distinctiveness: An identity optimising approach', in: *European Journal of Social Psychology* 24 (juni 1993) 357.

³¹ L. Huddy, 'From social identity to political identity: a critical examination of social identity theory', in: *International Society of Political Psychology* 22 (maart 2001) 130.

³² Ibidem.

³³ J. M. Duck, M. A. Hogg en D.J. Terry, 'Me, us and them: Political identification and the third-person effect in the 1993 Australian federal election', in: *Journal of social psychology* 25 (maart 1995) 202.

³⁴ J. Frueh, *Political identity and social change: The remaking of the South African social order*, (New York 2003) 63-64.

1977 geanalyseerd.³⁵ Het zelfbeeld van de ‘in-group’ en het beeld van de Molukkers door de ‘out-group’ kan uiteraard verschillen; ook dit komt in deze scriptie aan het licht.

Het eerste hoofdstuk behelst de geschiedenis van de in Nederland wonende Molukkers om achtergrondinformatie over de ‘Molukse problematiek’ in Nederland te verstrekken.³⁶ Dit hoofdstuk staat daarom in het teken van ontwikkelingen van de eerste generatie Molukkers in zowel Nederlands-Indië als in Nederland. De eerste generatie Molukkers is geboren vóór 1930 in het voormalige Nederlands-Indië.³⁷ Deze generatie bestond voor een grootdeel uit voormalige KNIL-militairen. In dit hoofdstuk zal er allereerst worden ingegaan op de geschiedenis van de Molukse KNIL-militairen vanaf de Indonesische onafhankelijkheidsverklaring tot en met de aankomst in Nederland. Daarna zal er gekeken worden naar de manier waarop de eerste generatie Molukkers de Republiek Maluku Selatan probeerde te bewerkstelligen. Vervolgens zal de politieke identiteit van de eerste generatie Molukkers die zich hebben ingezet voor het RMS-ideaal worden geanalyseerd. De politieke identiteit van de eerste generatie is voor dit onderzoek interessant om het verschil met de politieke identiteit van de tweede generatie in de jaren zeventig te accentueren. Een belangrijke rol in de constructie van de politieke identiteit hadden de Molukkers zelf. Daarnaast hebben autochtone Nederlanders een belangrijke rol gespeeld in de constructie van de politieke identiteit van deze eerste generatie Molukkers. De politieke identiteit van de eerste generatie Molukkers zal op basis van de bestaande historiografie worden onderzocht.

Het tweede hoofdstuk concentreert zich op de Molukkers die tussen 1930 en 1971 in Nederlands-Indië of Nederland zijn geboren, de zogenoemde tweede generatie Molukkers.³⁸ De radicalisering van de tweede generatie en de belangrijkste strategieën voor het bereiken van een Vrije Republiek der Zuid-Molukken worden in dit hoofdstuk geanalyseerd. Tevens worden de acties, de politieke beweegredenen en de eisen van de Molukkers in dit hoofdstuk nader belicht. Er is in deze scriptie gekozen om de politieke identiteit te onderzoeken aan de hand van de reacties op de gewelddadige acties van 1970, 1975 en 1977. De actie van 1978 wordt buiten beschouwing gelaten, deels omdat deze actie van te korte duur was om onderwerp van een maatschappelijke discussie te worden, maar voornamelijk omdat de terroristen in 1970, 1975 en 1977 op steun en sympathie van de Molukse gemeenschap konden rekenen. De Molukkers die verantwoordelijk waren voor de actie van 1978 konden dit

³⁵ P.W. Preston, *Political/Cultural Identity: Citizens and Nations in a Global Era*, (Londen 1997) 5.

³⁶ H. Wiegel, *De problematiek van de Molukse minderheid in Nederland*, (Den Haag 1978) 7.

³⁷ J. Veenman, *De sociale integratie van Molukkers*, (Den Haag 1994) 14.

³⁸ Ibidem, 20.

niet.³⁹ Uiteindelijk zal aan de hand van het tweede hoofdstuk een conclusie getrokken kunnen worden wat betreft de politieke identiteit die de tweede generatie Molukkers zichzelf toeschreef.

In hoofdstuk drie en vier wordt de politieke identiteit die de gewelddadige Molukkers door derden werd toegeschreven geanalyseerd. In hoofdstuk drie wordt ingegaan op de politieke identiteit die de gewelddadige Molukkers door het politieke centrum werd toegeschreven. De verschillende percepties van de politieke partijen en politieke kopstukken zal worden geanalyseerd. In dit hoofdstuk wordt antwoord gegeven op de vraag of er verschillen zijn tussen links- en rechtsgeoriënteerde partijen en kopstukken die zich bevonden binnen de marges van het politieke spectrum. We kunnen de Nederlandse pers natuurlijk niet buiten beschouwing laten wanneer we kijken naar de politieke identiteit van gewelddadige Molukkers. Ook de pers heeft namelijk een mening over de Molukkers en schreven hen een identiteit toe, de visie van de pers was een belangrijke vorm voor de visie van het Nederlandse volk. *De Volkskrant*, *De Telegraaf* en *Het NRC Handelsblad* waren in deze jaren de belangrijkste en grootste kranten en zullen daarom de belangrijkste bronnen zijn voor dit hoofdstuk. In het vierde hoofdstuk worden de politieke marges betrokken in de constructie van de politieke identiteit van de gewelddadige Molukkers. In dit hoofdstuk ligt de focus op de uitersten van de Nederlandse samenleving. In de eerste paragraaf komen de parlementaire Boerenpartij en de parlementaire Communistische Partij van Nederland aan bod. In de tweede paragraaf zal de politieke identiteit van de gewelddadige Molukkers in de visie van het buitenparlementaire Oud-Strijder Legioen en de buitenparlementaire Rode Jeugd worden geanalyseerd.

³⁹ Door zowel historici als Molukkers wordt de actie van 1978 als een op zichzelf staande gebeurtenis beschouwd. Voor een uitgebreide uitleg van het verschil tussen de acties van 1970, 1975, 1977 en de actie van 1978 zie: Bootsma, *De Molukse acties*, 355-356.

Hoofdstuk 1

Het ontstaan van een RMS-ideaal in Nederland

1.1 Molukkers in de Indonesische archipel van 1949 tot en met 1951

De Duitse troepen waren nog maar net verslagen en Nederland belandde in een nieuw conflict. De Indonesische nationalistenv hadden twee dagen na de capitulatie van Japan, op 17 augustus 1945 de Republiek Indonesië geproclameerd.⁴⁰ De Nederlandse regering wilde het einde van de Nederlandse kolonie echter niet erkennen en probeerde weer voet aan de grond te krijgen in de archipel. Nadat diplomatieke oplossingen in onder andere de vorm van het Akkoord van Linggadjati op niets uitliepen besloot de Nederlandse regering, waar de haviken inmiddels de overhand hadden gekregen, om de Nederlandse macht te herstellen door twee Politie Acties te organiseren.⁴¹ De Indonesische nationalistenv kregen dankzij deze acties steeds meer internationale steun terwijl Nederland steeds meer kritiek te verduren kreeg. Uiteindelijk werd Nederland door met name de Verenigde Staten van Amerika gedwongen om de soevereiniteit aan Indonesië over te dragen. Zodoende kwam er op 27 december 1949 een einde aan Nederlands-Indië en was de Verenigde Staten van Indonesië een feit.⁴² De nieuwe federatie werd opgedeeld in zestien deelstaten, allen met een eigen deelstaatsparlement.

Na de soevereiniteitsoverdracht werd Soekarno verkozen tot president van de Verenigde Staten van Indonesië.⁴³ Al snel bleek dat Soekarno streefde naar een eenheidsstaat in plaats van de in zijn ogen neokolonialistische structuur van de federale staat.⁴⁴ In de maanden na de soevereiniteitsoverdracht werden de deelstaten één voor één opgeheven en toegevoegd aan de Republiek Indonesië. Alleen de deelstaat Negara Indonesia Timur (NIT) hield stand tegen de inlijving bij de Republiek Indonesië. De NIT was qua oppervlakte een van de grootste deelstaten, het omvatte het gebied van Bali tot de grens van Nieuw-Guinea. Ook de provincie Daerah Maluku Selatan viel onder deze deelstaat en omvatte de Zuid-Molukken.

⁴⁰ Steijlen, *RMS: van ideaal tot symbool*, 32.

⁴¹ H. Straver, *Vensters op de Molukse geschiedenis 1450-1950*, (Utrecht 2011) 167.

⁴² Ibidem, 169.

⁴³ D. Halatu en E. Pessireron, *De pijn van een Molukker*, (Groningen 1981) 33.

⁴⁴ Steijlen, *RMS: van ideaal tot symbool*, 38.

De NIT was politiek en economisch gezien onafhankelijk en sterk genoeg om zich te verzetten tegen de eenheidsstaat van Soekarno.⁴⁵ Daarnaast had het deelstaatsparlement de beschikking over negenduizend voormalige KNIL-militairen die wachtte op hun demobilisatie of hun opname in het federale leger.⁴⁶ Deze voormalige KNIL-militairen waren voorstander van de federale staat en steunde dan ook de deelstaat Negara Indonesia Timur.⁴⁷

De regering in Jakarta zag het verzet van het deelstaatsparlement en het bijeen blijven van de voormalige KNIL-eenheden in de laatste deelstaat echter als een bedreiging voor de eenheidsstaat.⁴⁸ Als reactie stuurde Soekarno eenheden van het Indonesische leger richting Oost-Indonesië. De voormalige KNIL-kapitein Andi Azis werd door Soumokil, Metekohy en NIT-president Soekawati aangespoord om deze troepenmacht tegen te houden.⁴⁹ Azis' poging om de troepenmacht tegen te houden mocht echter niet baten. Op 19 april 1950 trokken Soekarno's troepen Makassar binnen en was de Indonesische eenheidsstaat een feit.⁵⁰

Een dag voordat Soekarno's troepen Makassar binnen trokken werd er op de Molukken een bijeenkomst gehouden. Op 18 april organiseerde het NIT-deelstaatsparlements lid Soumokil samen met de Molukse prominent Manusama een massabijeenkomst op de Molukken in Ambon-stad.⁵¹ Tijdens deze massabijeenkomst, waar volgens Manusama 6.000 tot 9.000 mensen aanwezig waren, hielden Soumokil en Manusama een betoog voor het behoud van een federaal Indonesië, en dus de deelstaat Negara Indonesia Timur.⁵² De bijeenkomst en de steunbetuigingen van de aanwezigen hadden echter weinig nut want een dag later werd de federale staat opgeheven.

Het is opmerkelijk dat dezelfde Soumokil en Manusama zes dagen later nauw betrokken waren bij de proclamatie de Republiek Maluku Selatan. Op 18 april betoogde deze Molukse prominenten nog voor het behoud van de Verenigde Staten van Indonesië. Toen de laatste deelstaat Negara Indonesia Timur in handen viel van Jakarta was dit echter niet meer aan de orde. De voormalige federalisten wilden vanaf de Molukse eilanden de strijd tegen de eenheidsstaat voortzetten. Het cruciale verschil was dat dit keer echter dat de strijd niet meer werd gevoerd als federalisten maar als separatisten.

⁴⁵ H. Smeets en F. Steijlen, *In Nederland gebleven: De geschiedenis van Molukkers 1951-2006*, (Utrecht 2006) 39.

⁴⁶ Steijlen, *RMS: van ideaal tot symbool*, 39.

⁴⁷ Ibidem.

⁴⁸ Straver, *Vensters op de Molukse geschiedenis*, 169-172.

⁴⁹ Ibidem.

⁵⁰ H. Smeets, *Molukkers in Nederland*, (Utrecht 1992) 18.

⁵¹ Straver, *Vensters op de Molukse geschiedenis*, 173.

⁵² Smeets en Steijlen, *In Nederland gebleven*, 41.

Onder toezicht van Manusama, Soumokil en voormalige KNIL-militairen werd op 24 april de Republiek Maluku Selatan geproclameerd door Manuhutu, de voorzitter van de Zuid-Molukkenraad.⁵³ Het is merkwaardig dat diezelfde Manuhutu in de jaren na de proclamatie meerdere malen heeft verklaard dat hij geen voorstander van de RMS maar van de Republiek Indonesië was.⁵⁴ Volgens Manuhutu bedreigde de commando's van het voormalige Korps Speciale Troepen hem vlak voor de proclamatie met de dood.⁵⁵ Dit zou betekenen dat de RMS-proclamatie werd afgedwongen door Manusama, Soumokil en de voormalige soldaten van het KNIL en dus geen vrije keuze van het volk was. Richard Chauvel brengt hier tegenin dat veel Molukkers die voor een RMS waren zich na de definitieve aansluiting bij de Republiek Indonesië zich in een goed daglicht wilden stellen bij de regering in Jakarta en daarom de verhalen hebben verdraaid.⁵⁶ Smeets voegt hieraan toe dat Manuhutu en andere leden van de Zuid-Molukkenraad na de proclamatie een grote en actieve rol hebben gespeeld in het RMS-kabinet. Dit strookt niet helemaal met Manuhutu's verklaring.⁵⁷ De RMS-aanhangers bleven en blijven daarom benadrukken dat het de wil van het volk was en dat de proclamatie rechtmatig was. Terwijl Indonesië de onrechtmatigheid van de RMS-proclamatie bleef en blijft benadrukken door onder andere te verwijzen naar Manuhutu's verklaring.

De regering in Jakarta reageerde op de onafhankelijkheidsverklaring in eerste instantie met een 'verzoeningsmissie' onder leiding van de Molukker Leimena, een minister van de regering in Jakarta.⁵⁸ Leimena's missie liep echter op niets uit. Als reactie op de mislukte 'verzoeningsactie' stuurde Jakarta haar marine naar de wateren rondom de Molukse eilanden om deze van de buitenwereld te isoleren.⁵⁹ Tegelijkertijd bezette de Indonesische troepen de eilanden rondom Ambon.⁶⁰ Op 28 september 1950 besloot de regering in Jakarta echter de militaire druk op te schalen door Ambon, het centrum van de RMS, aan te vallen.⁶¹ De RMS-beweging wist de Indonesische troepen lang tegen te houden maar uiteindelijk kon het Indonesische leger door een overmacht aan militairen en militair materieel het eiland toch onder controle krijgen.

⁵³ Straver, *Vensters op de Molukse geschiedenis*, 173.

⁵⁴ Halatu en Pessireron, *De pijn van een Molukker*, 46.

⁵⁵ Smeets en Steijlen, *In Nederland gebleven*, 44.

⁵⁶ R. Chauvel, *Nationalists, Soldiers and Separatists: the Ambonese Islands from Colonialism to Revolt, 1880-1950*, (Leiden 1990) 365.

⁵⁷ Smeets en Steijlen, *In Nederland gebleven*, 44.

⁵⁸ Straver, *Vensters op de Molukse geschiedenis*, 174.

⁵⁹ Ibidem.

⁶⁰ Ibidem.

⁶¹ Smeets en Steijlen, *In Nederland gebleven*, 52.

Een groot deel van de RMS-regering en de ex-KNIL-commando's waren begin december 1950 al uitgeweken naar het eiland Ceram.⁶² Vanuit het oerwoud van Ceram werd de strijd door de RMS-beweging voortgezet in de vorm van een guerrillaoorlog. Op 2 december 1963 viel de RMS-president Soumokil echter in handen van Indonesische militairen waardoor de guerrillaoorlog tot een einde kwam en het zwaartepunt van de RMS-beweging in Nederland kwam te liggen.⁶³

Naar aanleiding van de in 1935 opgestelde KNIL-voorschriften hadden de KNIL-militairen na de soevereiniteitsoverdracht de keuze uit overstappen naar het Indonesische leger of demobilisatie naar de plaats van keuze binnen de Indonesische archipel.⁶⁴ Voor een grootdeel van de KNIL-militairen was dit een acceptabele oplossing. De afwikkeling van het KNIL liep in de eerste fase dan ook gunstig voor zowel Nederland als Indonesië. Na de opheffing van het KNIL op 26 juli 1950 waren er 26.000 ex-KNIL-militairen opgegaan in het 'nieuwe' Indonesische leger en waren er 17.400 voormalige KNIL-militairen gedemobiliseerd naar plaats van keuze.⁶⁵ Tevens werden 5.250 niet-Molukse ex-KNIL-militairen naar Nederland afgevoerd en werden 1.600 voormalige KNIL-militairen ontslagen.⁶⁶

De KNIL-militairen die na de opheffing van het KNIL nog niet waren gedemobiliseerd, opgenomen in het Indonesische leger of ontslagen kregen het tijdelijke status van Koninklijke Landmacht militair.⁶⁷ Zodoende kregen ongeveer 4.000 Molukse ex-KNIL-militairen het status van KL-militair.⁶⁸ Door de voormalige KNIL-militairen de status van KL-militair te geven voorkwam de Nederlandse regering dat de Molukkers als ex-militairen van het koloniale gezag volledig aan hun lot werden overgelaten. Daarnaast kregen Nederland en Indonesië hierdoor langer de tijd om een oplossing te vinden voor het demobilisatieprobleem. In de tussentijd had Nederland de Molukse ex-KNIL-militairen in door Nederlandse militairen bewaakte kampen op Java geconcentreerd.

In de loop van november 1950 waren de Midden-Molukken weer onder controle van Jakarta en was Indonesië bereid om de ex-KNIL-militairen in dit gebied te demobiliseren.⁶⁹

⁶² Ibidem.

⁶³ Straver, *Vensters op de Molukse geschiedenis*, 174.

⁶⁴ Smeets en Steijlen, *In Nederland gebleven*, 55.

⁶⁵ C. Laarman, *Oude Onbekenden: Het politieke en publieke debat over postkoloniale migranten, 1945-2005*, (Hilversum 2013) 101.

⁶⁶ Ibidem.

⁶⁷ W. Renwarin, Orang Tenggara, *Een beknopte beschrijving over de geschiedenis, de cultuur en de groepsvorming van de in Nederland wonende Zuid-Oost en Zuid-West Molukkers*, (Zoetermeer 2010) 75.

⁶⁸ Smeets: *Molukkers in Nederland*, 24.

⁶⁹ Steijlen, *RMS: van ideaal tot symbool*, 50.

De Molukse ex-KNIL'ers wilden echter niet gedemobiliseerd worden in door Jakarta gecontroleerd gebied. Zij eisten demobilisatie op RMS-terrein en dat was op dat moment Ceram of Nieuw-Guinea.⁷⁰ De regering in Jakarta gaf geen gehoor aan de eis omdat Soekarno bang was dat de voormalige ex-KNIL-militairen zich bij guerrilla's zouden aansluiten.

Afspraken tussen Nederlandse vertegenwoordigers en Molukse prominenten over het transport naar de Molukken werd door de vertegenwoordigers van de Molukse ex-KNIL-militairen (de Aponno-delegatie) via rechtszaken in Nederland tegengewerkt. De Aponno-delegatie zorgde zodoende voor een nieuw dieptepunt in het demobilisatieprobleem. Er moest snel een oplossing komen want een Nederlandse wet verplichtte de Nederlandse regering om de dienstplichtige militairen, die een grootdeel vormden van de 5000 militairen die de Molukkers beschermden, voor de maand juni uit Indonesië te halen.⁷¹

Uiteindelijk werden de Molukse ex-KNIL-militairen drie mogelijkheden geboden. Zij konden kiezen voor demobilisatie, overgang naar de Indonesische strijdkrachten of voor 'tijdelijke' overplaatsing naar Nederland. Dit keer adviseerde de Aponno-delegatie de ex-KNIL-militairen om de inschepping naar Nederland te accepteren.⁷² Op 20 februari 1951 vertrok het eerste schip met Molukse ex-KNIL-militairen naar Nederland.⁷³ Uiteindelijk vertrokken 3.468 Molukse militairen, 345 Molukse burgers en 67 Molukkers in dienst van de Koninklijke Marine met hun gezinnen naar Nederland, dit waren in totaal 12.500 personen.⁷⁴

1.2 Ontevredenheid onder de Molukkers in Nederland

De beslissingen, afspraken en beloftes die in de eerste maanden van 1951 door de Nederlandse regering, Jakarta en de Molukse ex-KNIL-militairen zijn gemaakt en gedaan hebben grote invloed gehad op de positie van de Molukkers in Nederland en hun verhouding met de Nederlandse overheid en maatschappij.⁷⁵ De overkomst van de Molukkers was voor zowel de Nederlandse regering als de Molukkers al 'de slechtst denkbare oplossing'. Echter, eenmaal in Nederland kregen de Molukkers nog meer tegenslagen te verduren.

⁷⁰ Ibidem.

⁷¹ Smeets en Steijlen, *In Nederland gebleven*, 61.

⁷² Steijlen, *RMS: van ideaal tot symbool*, 52-53.

⁷³ Smeets en Steijlen, *In Nederland gebleven*, 69.

⁷⁴ Steijlen, *RMS: van ideaal tot symbool*, 53.

⁷⁵ Wiegel, *De problematiek van de Molukse minderheid in Nederland*, 12.

Allereerst werden de Molukkers meteen bij aankomst door de Nederlandse regering ontslagen uit militaire dienst.⁷⁶ Het ontslag kwam voor de voormalige KNIL-militairen zeer onverwachts.⁷⁷ De demilitarisatie werd een punt van conflict dat werd uitgevochten in de rechtbank tussen de Nederlandse staat en de voormalige Molukse militairen. Uiteindelijk verloren de Molukkers de juridische processen, maar hiermee was de kous nog niet af. Het ontslag uit militaire dienst bleef de decennia daarna één van de grootste geschilpunten tussen de Molukkers en de Nederlandse regering. De Molukkers voelden zich verraden en aan de kant gezet terwijl zij het koloniale gezag ‘altijd’ trouw waren geweest.⁷⁸

Een ander geschilpunt betrof het ideaal van een Vrije Republiek der Zuid-Molukken (RMS). Allereerst erkende de Nederlandse regering de RMS niet. Volgens Hans Wiegel erkent Nederland alleen het recht hebben op een politiek ideaal, in dit geval het ideaal van een Vrije Republiek der Zuid-Molukken.⁷⁹ Maar zijn er voor Nederland feitelijke, juridische en historische gronden voor het niet-erkennen van de RMS.⁸⁰ Nederland kan en mag volgens Wiegel niet bijdragen aan de verwezenlijking van de RMS-aspiraties.

Daarnaast waren de Molukkers gepikeerd door de Nederlandse hulp aan Indonesische troepen. Nederlandse schepen hadden de Indonesische troepen naar de Molukken vervoerd en zodoende geholpen met de aanval op de RMS. In combinatie met het feit dat de overgekomen ex-KNIL-militairen door de Nederlandse regering buiten het conflict werden gehouden en Nederland de Republiek Indonesië hierdoor een dienst deed, zorgde dit voor grote ontevredenheid, machteloosheid en frustratie onder de Molukkers.

Een andere belangrijke voedingsbodem voor onrust in de Molukse gemeenschap was het meningsverschil tussen de Molukkers en de Nederlandse overheid over de mate waarin de ex-KNIL-militairen vrijwillig voor opzending naar Nederland hadden gekozen.⁸¹ De Molukkers beweren tot op de dag van vandaag dat zij op dienstbevel naar Nederland zijn gekomen, terwijl de Nederlandse staat naar aanleiding van een archievenonderzoek concludeert dat zij op vrijwillige basis naar Nederland zijn gekomen.⁸² Volgens Steijlen zou dit meningsverschil een gevolg kunnen zijn van selectief luisteren door de Molukkers.⁸³ Het zou kunnen dat de Molukkers mededelingen over een mogelijk dienstbevel hebben

⁷⁶ Steijlen, *RMS: van ideaal tot symbool*, 56.

⁷⁷ Ibidem.

⁷⁸ Laarman, *Oude Onbekenden*, 102.

⁷⁹ Wiegel, *De problematiek van de Molukse minderheid in Nederland*, 34.

⁸⁰ Ibidem, 31-35.

⁸¹ Steijlen, *RMS: van ideaal tot symbool*, 54.

⁸² Ibidem.

⁸³ Ibidem.

geïnterpreteerd als een daadwerkelijk dienstbevel.⁸⁴ Een andere verklaring zou kunnen zijn dat de plaatselijke Nederlandse bevelhebbers zelf een dienstbevel hebben gegeven zonder dit eerst te overleggen met de legerleiding. Steijlen voegt hier aan toe dat er rekening gehouden moet worden met het lange verblijf van de Nederlandse militairen in Indonesië.⁸⁵ Ook zij wilden zo snel mogelijk naar huis, en dus wilden zij een zo spoedig mogelijke oplossing voor de demobilisatiekwestie.

Zowel de Nederlandse regering als de Molukkers waren in 1951 in de veronderstelling dat het verblijf in Nederland maar enkele maanden zou duren.⁸⁶ De regering was ervan overtuigd dat de Molukkers niet konden wennen aan ‘het koude’ Nederland en daarom vrijwillig zouden terugkeren naar de onder Jakarta gecontroleerde Molukken. Daarnaast werd de tijdelijkheidsgedachte gesterkt door de toezeggingen die de Indonesische regering aan de Nederlandse regering had gedaan wat betreft de repatriëring van Molukkers naar Ambon.⁸⁷ De tijdelijkheidsgedachte van de Molukkers was voornamelijk gebaseerd op de overtuiging dat de RMS-regering van Soumokil de Molukken vanuit Ceram zouden heroveren, zodat zij terug konden keren naar hun Vrije Republiek der Zuid-Molukken en niet naar door Jakarta gecontroleerde Molukken.⁸⁸

De tijdelijkheidsgedachte spiegelt zich af in de manier waarop de Molukkers werden gehuisvest. Ze werden in oude concentratiekampen, kloosters en voormalige militaire barakken geplaatst.⁸⁹ Deze zogenoemde woonoorden stonden vaak in dunbevolkte gebieden en meestal buiten een dorpskern om de Molukkers en de autochtone bevolking van elkaar gescheiden te houden en integratie te belemmeren.⁹⁰

Bij aankomst in Nederland waren de Molukkers geen Nederlandse maar Indonesische staatsburgers.⁹¹ Nederland wilde de Molukkers geen Nederlandse nationaliteit verschaffen want het behoud van een Indonesisch paspoort zou het repatriëren alleen maar bevorderen. Aan het einde van de jaren vijftig en begin jaren zestig moesten de Molukkers zich tot het Indonesische consulaat wenden om de Indonesische nationaliteit te behouden.⁹² Dit deden de meeste Molukkers echter niet omdat ze zichzelf zagen als burgers van de Vrije Republiek der

⁸⁴ Ibidem.

⁸⁵ Ibidem.

⁸⁶ J. Lucassen en R. Penninx, *Nieuwkomers, Nakomelingen, Nederlander: Immigranten in Nederland 1550-1993*, (Amsterdam, 199) 141.

⁸⁷ Smeets en Steijlen, *In Nederland gebleven*, 84.

⁸⁸ Lucassen en Penninx, *Nieuwkomers, Nakomelingen, Nederlander*, 141.

⁸⁹ Laarman, *Oude Onbekenden*, 102.

⁹⁰ Smeets, *Molukkers in Nederland*, 40.

⁹¹ Laarman, *Oude Onbekenden*, 102.

⁹² Smeets, *Molukkers in Nederland*, 40.

Zuid-Molukken en niet als burgers van Indonesië. Een groot deel van de Molukkers meldde zich niet bij het Indonesische consulaat en werden daarom stateloos.⁹³ Pas in 1967 verstrekte de Nederlandse regering een Nederlands paspoort aan de Molukkers die hier voor openstonden.

De Molukkers werden tot 1956 door de Nederlandse staat ‘verzorgd’, wat inhield dat men door de Staat volledig werd gefinancierd. In 1956 werd echter de ‘zelfzorg’ ingesteld waardoor de Molukkers in feite werden gedwongen om op zoek te gaan naar een baan.⁹⁴ Het hervatten van een militaire carrière was geen optie waardoor de veelal slecht opgeleide Molukkers waren aangewezen op ongeschoold werk.⁹⁵ Hier kunnen we een koerswijziging van het Nederlandse beleid uit afleiden. Het beleid van de Nederlandse regering kantelde van strikte isolatie en de tijdelijkheidsgedachte richting integratie en een definitief verblijf. Alhoewel het nog tot 1978 zou duren voordat de overheid een integratiebeleid formeel zou uitspreken.⁹⁶

Tevens werden in 1956 de centrale keukens in de woonoorden verwijderd en vervangen door individualistische gezinskeukens.⁹⁷ Tot 1956 werden de centrale keukens gebruikt om maaltijden voor het hele woonoord te bereiden. Dit was een gewoonte die afstamde van het kazerneleven in Nederlands-Indië. De Nederlandse regering en de Molukkers wilden deze traditie in Nederland in stand houden zodat de Molukkers bij terugkomst op de Molukken dit konden doorzetten. Maar door de gezinskeukens te plaatsen werden de Molukkers gedwongen om voor zichzelf te koken en om te breken met oude gewoontes. Ook hier kunnen we uit afleiden dat de tijdelijkheidsgedachte steeds meer plaats ging maken voor het besef van een definitief verblijf.

In 1959 bracht de staatscommissie Verwey-Jonker een advies uit over de Molukkers in Nederland.⁹⁸ In het rapport *Ambonezen in Nederland* werd advies gegeven over de manier waarop de Nederlandse regering moest handelen bij een voortdurend verblijf van de Molukkers in Nederland.⁹⁹ Een belangrijk advies was het sluiten van woonoorden en de bouw van (kleine) Molukse woonwijken, om zo de afstand tussen de Molukkers en autochtonen te verkleinen en de integratie te bevorderen.¹⁰⁰

⁹³ Ibidem.

⁹⁴ Ibidem, 39.

⁹⁵ Wiegel, *De problematiek van de Molukse minderheid in Nederland*, 16.

⁹⁶ Lucassen en Penninx, *Nieuwkomers, Nakomelingen, Nederlander*, 146.

⁹⁷ Smeets, *Molukkers in Nederland*, 39-40.

⁹⁸ T. Pels, *Molukkers in Nederland: het overheidsbeleid 1951-1978*, (Amsterdam 1979) 42.

⁹⁹ Ibidem, 41-46.

¹⁰⁰ Smeets en Steijlen, *In Nederland gebleven*, 173.

De Molukse gemeenschap verzette zich tegen het nieuwe overheidsbeleid. Het verzet tegen de zogenoemde ‘zelfzorg’ was vooral in het begin van de invoering erg groot. Tevens verzetten de Molukkers zich tegen andere maatregelen die het langere verblijf in Nederland benadrukten. Toen de Nederlandse overheid het advies van de staatscommissie Verwey-Jonker overnam en aanstalten maakte om de woonoorden te sluiten kwamen de Molukkers weer massaal in verzet. Het openlijke en massale verzet tegen dit beleid was van korte duur maar wel zeer fel. In eerste instantie leek het Molukse verzet te zijn verdwenen maar diep van binnen was de frustratie er nog steeds, niet alleen bij de eerste generatie maar ook bij de tweede generatie Molukkers. Het nieuwe Nederlandse beleid botste met de Molukse toekomstvisie. Een lid van de kampraad van woonoord Schattenberg, de heer Tunyluhulima, probeerde de mening van de Molukkers over het nieuwe overheidsbeleid te verwoorden en deed dat als volgt: *‘Wij, Ambonezen, beschouwen ons nog steeds als militairen, die op weg zijn naar huis. Wij zijn nog niet ontslagen en nog niet op de plaats van bestemming’*.¹⁰¹

1.3 De RMS-beweging en de eerste generatie Molukkers in Nederland

Al in het begin van de jaren vijftig hadden de Molukkers zich georganiseerd in Molukse belangenorganisaties. Lidmaatschap van een belangenorganisatie was noodzakelijk om als individu enige invloed te hebben op de ‘verzorgende instanties’ zoals het Commissariaat Ambonezenzorg (CAZ).¹⁰² Het CAZ was vanaf 1952 verantwoordelijk voor bijna alle zaken rondom de Molukkers en was voor de Molukkers het gezicht van de Nederlandse overheid.¹⁰³

Op het moment dat de Molukkers in Nederland arriveerden hadden ze zich georganiseerd in één belangenorganisatie, de Commissie voor de Rechtspositie van Ambonese Militairen en Schepelingen (CRAMS).¹⁰⁴ Deze organisatie was opgericht op Java met als doel op te komen voor de sociale belangen van Molukkers buiten het gebied van de Vrije Republiek der Zuid-Molukken.¹⁰⁵ Eenmaal in Nederland stelde de CRAMS zich autoritair en hard op tegen de eigen bevolking in de woonoorden. Er werd bijvoorbeeld van de

¹⁰¹ ‘Kamp Schattenberg; een belangrijk deel van de Molukse geschiedenis’, in: http://www.inenomassen.nl/schattenberg_02.html, 2 juni 2015.

¹⁰² F. Steijlen, *Het ontstaan van een RMS-beweging in Nederland, 1951-1956*, (Amsterdam 1993) 220.

¹⁰³ Ibidem.

¹⁰⁴ H. Smeets, *Een kwestie van organisatie: Organisatie van het Molukkersbeleid en Molukse zelforganisatie*, (Utrecht 2001) 41.

¹⁰⁵ Ibidem.

Molukkers een financiële bijdrage voor de RMS-strijd verwacht en er werd in de woonoorden een hard ‘RMS-regiem’ nagestreefd.¹⁰⁶

Door breed gedragen onvrede over de CRAMS werden er in februari 1952 twee nieuwe belangenorganisatie opgericht, de Badan Perwakilan Rayat Maluku Selatan (BPRMS) en de Kepentingan Rakyat Pulau Pulau Terselatan (KRPPT).¹⁰⁷ De KRPPT werd opgericht door de Molukkers van de zuidelijkste eilanden, die door de verwarring met ‘Zuid-Molukkers’ zich ‘Zuidoost-Molukkers’ noemden. Deze afsplitsing van de CRAMS werd opgericht na een botsing tussen de ‘Midden-Molukkers’ (voornamelijk Ambonezen) en de ‘Zuidoost-Molukkers’ (voornamelijk Keiezen) in woonoord Vught. De oorzaken van het conflict lagen in de politieke, religieuze en culturele verschillen.¹⁰⁸

Halverwege de jaren vijftig was meer dan 75 procent van de Molukkers aangesloten bij een belangenorganisatie die de RMS steunde.¹⁰⁹ De grootste en machtigste partij was de BPRMS, mede door de goede verstandhouding met de politieke RMS-vertegenwoordiging.¹¹⁰ De CRAMS had na de opkomst van de BPRMS veel leden verloren en werd in drie groepen opgesplitst. Tevens was er een groep van de BPRMS afgesplitst, de bond van ex-KNIL-militairen. Het primaire doel van de bond van ex-KNIL-militairen werd demobiliseren in de Zuid-Molukken of integreren in Nederland. Maar ook binnen de KRPPT ontstond onenigheid wat resulteerde in de oprichting van de nieuwe pro-Indonesische partij Badan Persatuan Pulau Pulau Segenap (BPPPS). Daarnaast waren er nog heel veel kleinere partijen maar die hadden nauwelijks invloed en splitste, fuseerde en verdwenen bijna geruisloos.

Door de onderlinge verdeeldheid waren de Molukkers niet in staat om een daadkrachtig en eendrachtig beleid te voeren om het RMS-ideaal zowel op de Nederlandse als op de internationale politieke agenda te zetten. Daarom werd er in 1963 onder leiding van Samuel Metiary een federatieve organisatie opgericht, de Badan Persekutuan Rajat Maluku Selatan.¹¹¹ Na een congres in 1966 werd deze federatie omgevormd tot een eenheidspartij, de Badan Persatuan Rajat Maluku Selatan (Badan Persatuan).¹¹² Bijna alle partijen sloten zich hierbij aan, behalve de bond van ex-KNIL-militairen, KRPPT, CRAMS-Polhaupessey, PNMS en CRAMS-Wenno. De Badan Persatuan zette zich in voor de RMS-strijd, de rechten van de

¹⁰⁶ Steijlen, *Het ontstaan van een RMS-beweging in Nederland*, 222.

¹⁰⁷ Smeets, *Een kwestie van organisatie*, 41.

¹⁰⁸ Steijlen, *Het ontstaan van een RMS-beweging in Nederland*, 222.

¹⁰⁹ Ibidem.

¹¹⁰ Ibidem.

¹¹¹ Steijlen, *RMS: van ideaal tot symbool*, 105.

¹¹² Ibidem.

ex-KNIL-militairen en voor de sociale positie van Molukkers in Nederland.¹¹³ In 1966 stond dankzij de Badan Persatuan 85 procent van de Molukkers achter het beleid van de RMS-president in ballingschap Manusama.¹¹⁴

De oprichting van de Badan Persatuan en de aanwezigheid van de RMS-president Manusama gaf de RMS-beweging vanaf het begin van de jaren zestig een nieuw impuls. Er werden bijvoorbeeld in de woonoorden bijeenkomsten gehouden waar gediscussieerd werd over het RMS-ideaal en het belang van samenwerking.¹¹⁵ Daarnaast werden er weer demonstraties gehouden om aandacht te vragen voor de Vrije Republiek der Zuid-Molukken.

De RMS-gemeenschap stormde twee jaar na de oprichting van de Badan Persatuan echter wederom op een tweespalt af. Dit keer kreeg Manusama kritiek op zijn politieke beleid van Luitenant-kolonel Tamaëla. Tamaëla pleitte voor het intensiveren van de internationale lobby die Nikijuluw in het begin van de jaren vijftig was begonnen.¹¹⁶ Manusama werd door Tamaëla op het gebied van de internationale lobby beschuldigd voor nalatigheid. Omdat Manusama een splitsing in de RMS-beweging wilde voorkomen kreeg Tamaëla in de 1968 toestemming om de RMS-zaak bij de Verenigde Naties (VN) onder de aandacht te brengen.

Toch richtte Tamaëla in juni 1969 een eigen RMS-regering in ballingschap op waarvan hij zelf president werd.¹¹⁷ De achterban van Tamaëla groeide in de eerste maanden snel maar bleef qua aantal op vijftien à twintig procent van de RMS-aanhangers steken. Die snelle groei had vooral te maken met het feit dat hij met zijn toespraken grote indruk maakte op de jonge Molukkers.¹¹⁸ Zodoende waren er in 1969 twee regeringen in ballingschap.

In 1970 kwam het tussen Manusama en Tamaëla tot een (tijdelijke) wapenstilstand.¹¹⁹ Dit was te danken aan de jongere achterban van beide heren.¹²⁰ De jonge tweede generatie mengde zich in de Molukse politiek en zette zich af tegen de strategie van de eerste generatie. De tweede generatie wilde zich niet laten (mis)leiden door de Nederlandse rechtsorde, maar wilde zelf actie ondernemen.¹²¹ De jongeren van Tamaëla's en Manusama's achterban kwamen samen om te discussiëren en om acties voor te bereiden. Zodoende werden de Tamaëla-Manusama-tegenstellingen minder relevant.

¹¹³ Smeets, *Een kwestie van organisatie*, 63-64.

¹¹⁴ A.W. Den Boer, *De Republiek Maluku Selatan (Republiek der Zuid-Molukken) in Nederland: 1951-1975*, (Amsterdam 1976) 36-37.

¹¹⁵ Steijlen, *RMS: van ideaal tot symbool*, 107.

¹¹⁶ Ibidem, 111-112.

¹¹⁷ Ibidem, 112.

¹¹⁸ Ibidem, 113.

¹¹⁹ Ibidem, 114.

¹²⁰ Ibidem, 114.

¹²¹ Ibidem, 118.

Vanaf het begin van de jaren vijftig tot en met heden heeft geen een van de zittende Nederlandse regeringen het RMS-ideaal gesteund. De Molukkers hebben wel getracht om de steun van de Nederlandse regering te krijgen.¹²² Zij bleven zich beroepen op de rechtmatigheid van de RMS-proclamatie en probeerden dit op verschillende manieren in zowel Nederland als in de internationale gemeenschap aan de kaak te stellen.

De eerste generatie trachtte de RMS vooral via de legale wegen te bewerkstelligen. Tussen 1951 en 1953 werden er bijvoorbeeld op z'n minst vier grote demonstraties gehouden. Tijdens deze demonstraties werden er onder andere toespraken gehouden door prominente Molukkers en Nederlanders.¹²³ Tevens werden er Engels- en Nederlandstalige pamfletten uitgedeeld tijdens demonstraties en (internationale) politieke bijeenkomsten.¹²⁴ Ook werden er meer dan eens stille tochten gehouden, rechtszaken tegen de Nederlandse Staat aangespannen en petitie's aan de Nederlandse regering aangeboden. Als gevolg van de versplintering van de Molukse gemeenschap raakten de acties en het RMS-ideaal echter op de achtergrond.¹²⁵ Door de oprichting van de Badan Persatuan in 1966 kon men weer eensgezind en strijdkrachtig te werk gaan. Toen werd de focus van de politieke missie onder andere door Tamaëla echter verlegd van Nederland naar internationale organisaties, Europa en buitenlandse diplomaten. Daarnaast nam de tweede generatie aan het einde van de jaren zestig het stokje van de eerste generatie over waardoor de middelen om een RMS te bewerkstelligen extremer werden.

Maar ook in de jaren vijftig ondernamen Molukkers op internationaal niveau al stappen om de RMS te bewerkstelligen. De RMS-beweging wende zich in 1950 bijvoorbeeld tot de VN. De Molukker Nikijuluw was vanaf 1950 tot en met 1955 de vertegenwoordiger van de RMS in de Verenigde Staten om steun van de VN te vergaren.¹²⁶ De missie van Nikijuluw had echter weinig succes, met name een gebrek aan geld maakte de lobby bij de VN lastig. In 1954 voerde Manusama gesprekken met vertegenwoordigers van Korea en Vietnam en legde hij contact met het International Council of Christian Churches.¹²⁷ De internationale bezoeken van Nikijuluw, Manusama en andere Molukkers leverden in geen geval openlijke steun en erkenning van de Republiek Maluku Selatan. Door het overlijden van Nikijuluw kwam de lobby voor de RMS in Noord-Amerika en bij de Verenigde Naties tot een

¹²² B. Penonton, *De Zuid-Molukse republiek: Schets voor een beschrijving van de nieuwste geschiedenis van het Zuidmolukse volk*, (Drachten 1974) 97.

¹²³ T. Wittemans en N.P. Gist, 'The Ambonese nationalist movement in the Netherlands: A study in status deprivation', in: *Social Forces* 40 (mei 1962) 314.

¹²⁴ *Ibidem*, 314.

¹²⁵ Steijlen, *RMS: van ideaal tot symbool*, 104.

¹²⁶ Penonton, *De Zuid-Molukse republiek*, 133.

¹²⁷ Smeets en Steijlen, *In Nederland gebleven*, 88.

einde.¹²⁸ Pas in 1968 werd de internationale lobby weer opgepakt door Tamaëla, maar ook zijn beleid kon geen erkenning van de RMS bewerkstelligen.

De eerste generatie Molukkers was voor het grootste deel van de jaren vijftig en zestig verdeeld. Tot en met 1966 was de eerste generatie verdeeld door de vele afsplitsingen die de belangenorganisaties ondergingen, daarna werd de gemeenschap tot 1970 verdeeld in ruwweg Manusama-aanhangers en de kleinere groep Tamaëla-aanhangers. De Molukkers hebben door de verdeeldheid nooit een duidelijke en eenduidige strategie gehad. Dit zou een van de redenen kunnen zijn voor het uitblijven van grote en belangrijke successen in zowel Nederland als de internationale gemeenschap, alhoewel hier volgens Steijlen nog wel aan valt te twijfelen.¹²⁹ De wereld hield zich in de jaren vijftig met name bezig met de Koude Oorlog en conflicten zoals de Koreaanse oorlog, de Suez-crisis, de Hongaarse Opstand en de strijd in Indochina.¹³⁰ Daarnaast waren veel landen bezig en het veiligstellen van de eigen koloniale en economische belangen, en veel minder met dekolonisatieprocessen.¹³¹

1.4 Het zelfbeeld van de eerste generatie Molukkers ten aanzien van hun politieke identiteit

De politieke belangenorganisaties hadden veel invloed op het denken, de houding en het handelen van de eerste generatie Molukkers.¹³² De politieke belangenorganisaties, onder leiding van Molukse intellectuelen zoals Manusama en Metiarj, gaven dan ook vorm aan de politieke identiteit van de eerste generatie.¹³³ De eerste generatie Molukkers hielden zich daarna krampachtig vast aan deze politieke idealen.¹³⁴

Allereerst stond de Molukse politiek van de jaren vijftig en zestig geheel in het teken van de RMS.¹³⁵ De pro-RMS Molukkers waren ondanks de steun aan verschillende pro-RMS belangenorganisaties allemaal overtuigde etnisch-nationalisten die zichzelf als de voorhoede van de etnisch-nationalistische beweging beschouwden.¹³⁶ Daarom noemden de Molukse

¹²⁸ Ibidem, 168.

¹²⁹ Steijlen, *RMS: van ideaal tot symbool*, 95.

¹³⁰ Smeets, *Molukkers in Nederland*, 45.

¹³¹ Ibidem.

¹³² Rinsampessy, *Tussen Adat en Integratie*, 169-170.

¹³³ Ibidem, 249.

¹³⁴ T. Van der Mee, *Tjakalele en carnaval: 60 jaar Molukkers in Brabant*, ('S-Hertogenbosch 2012) 146.

¹³⁵ Rinsampessy, *Tussen Adat en Integratie*, 21.

¹³⁶ F. Steijlen, *Begintijd: Teksten van Tamme Wittermans over de Molukse gemeenschap direct na aankomst*, (Utrecht 2002) 73.

RMS-aanhangers zich in Nederland ‘De Vrije Zuid-Molukkers’ om onderscheid te maken met de ‘onderdrukte’ Molukkers in Indonesië.¹³⁷ De Molukkers betoogden dat de Molukkers een apart volk vormden binnen de Indonesische grenzen. Daarom beriepen de Molukse RMS-aanhangers zich op het zelfbeschikkingsrecht. Uit het idee van de Molukse etniciteit vloeide het streven naar een eigen staat, de Vrije Republiek der Zuid-Molukken. Gezien het feit dat de RMS het belangrijkste politieke ideaal was, kunnen we stellen dat het etnisch-nationalisme de belangrijkste politieke ideologie was van de eerste generatie Molukse RMS-aanhangers.

Ten tweede identificeerde de eerste generatie Molukse ex-KNIL-militairen zich met de kolonisator en met de ‘westerse beschaving’.¹³⁸ Vanaf het einde van de negentiende eeuw zagen de Molukkers zichzelf als loyale onderdanen van het koloniale bestuur. Volgens de Molukse ex-KNIL-militairen waren de Molukkers al eeuwen de Nederlandse vlag en het koningshuis trouw geweest. Door de identificatie met de ‘westerse beschaving’, de ‘lange’ relatie met de kolonisator en hun christelijke geloof voelden de Molukse ex-KNIL-militairen zich superieur aan andere volkeren in Nederlands-Indië.¹³⁹ De Molukse ex-KNIL-militairen, met name de christelijke Molukkers, bleven zich in Nederland identificeren met het beeld van dappere soldaten en hun eeuwenlange loyaliteit aan de Nederlandse vlag en koningshuis.¹⁴⁰ Penonton beweert terecht dat de mentaliteit en methodiek van de eerste generatie Molukkers sterk was beïnvloed door de zware stempel van het Nederlandse koloniale systeem met al zijn waarden en zijn beperkingen.¹⁴¹ In principe hadden de Molukse ex-KNIL-militairen het kolonialisme gediend en waren zij eenmaal in Nederland een ‘overblijfsel’ van het koloniale verleden. Deze identificatie met de kolonisator en de ‘westerse beschaving’ kwam tot uiting in de manier waarop de eerste generatie de RMS probeerde te bewerkstelligen. Allereerst beweerden de Molukkers dat de RMS op een democratische wijze was uitgeroepen en dat de RMS een democratie met eigen grondwet was. Daarnaast probeerden de Molukkers erkenning van de RMS af te dwingen via de Nederlandse rechtsgang en door het aanbieden van petitie's, waaruit blijkt dat ze de rechtsstaat respecteerden. Manusama hekelde daarom ook het gebruik van geweld door de tweede generatie, de Molukkers moesten laten zien dat zij de onafhankelijkheid waard waren en verdienden.¹⁴²

¹³⁷ Ibidem, 67.

¹³⁸ Schmid e.a., *Zuidmoluks terrorisme, de media en de publieke opinie*, 31.

¹³⁹ Laarman, *Oude Onbekenden*, 137.

¹⁴⁰ Ibidem, 138.

¹⁴¹ Penonton, *De Zuidmolukse republiek*, 148.

¹⁴² Steijlen, *RMS: van ideaal tot symbool*, 127.

Tot slot was de eerste generatie RMS'ers anticommunistisch.¹⁴³ De President in ballingschap Manusama bezocht als afgevaardigde van de RMS onder andere de 'Asian People's Anti-Communist League' en het 'Anti-Bolshevik Block of Nations'.¹⁴⁴ Ook hadden de Molukkers reeds in 1950 zowel de Verenigde Staten van Amerika als Australië lucht- en marinebasissen aangeboden voor hun strijd tegen het communisme.¹⁴⁵ Uit het aanbod om een lucht- en marinebasissen op de Molukken te installeren kunnen we niet alleen het anticommunistische karakter afleiden maar ook dat de eerste generatie Molukkers niet terugdeinsden om het imperialisme van de Verenigde Staten van Amerika en van Australië te dienen.

Ondanks de vele splitsingen van belangenorganisaties in de jaren vijftig en zestig hadden de Molukse RMS-aanhangers een eenduidige en constante politieke identiteit. We kunnen stellen dat de eerste generatie RMS'ers zichzelf als etnisch nationalistten beschouwden. Daarnaast identificeerden de RMS'ers zich met de 'westerse beschaving' en met Nederland en het koloniale bewind. De Molukkers waren tegenstanders van het communisme. Gezien de verhoudingen tijdens de Koude Oorlog kunnen we concluderen dat de eerste generatie zich identificeerde met het kapitalisme en de democratie. Concluderend kunnen we stellen dat de eerste generatie RMS'ers een rechts politieke voorkeur had.

De boven geschetste politieke identiteit gold voor het overgrote deel van de eerste generatie RMS'ers, met name voor de leden van de Badan Persatuan. Maar er was ook een prominente eerste generatie Molukker die halverwege de jaren zeventig van koers wijzigde, de zelfbenoemde RMS-generaal (en later president) Tamaëla. Tamaëla richtte zich vanaf 1970 op de VN in New York en op de erkenning van de RMS door andere staten. Op 10 september 1976 behaalde Tamaëla min of meer een diplomatiek succes.¹⁴⁶ De Afrikaanse Volksrepubliek Benin erkende namelijk als eerste en enige land de Vrije Republiek der Zuid-Molukken.¹⁴⁷ Deze erkenning van Benin had invloed op Tamaëla's koerswijziging naar de socialistische ideologie.¹⁴⁸ Daar moet echter wel bij gezegd worden dat de socialistische koers naadloos aansloot bij de politieke idealen van een deel van de tweede generatie Molukkers. Wellicht dat Tamaëla zich doormiddel van het socialisme de steun van deze jonge Molukkers probeerde toe te eigenen. Uit het onderzoek *Molukkers in Nederland: het overheidsbeleid*

¹⁴³ Ibidem.

¹⁴⁴ Schmid e.a., *Zuidmoluks terrorisme, de media en de publieke opinie*, 31.

¹⁴⁵ Ibidem.

¹⁴⁶ Smeets, *Een kwestie van organisatie*, 72.

¹⁴⁷ Ibidem.

¹⁴⁸ Ibidem.

1951-1978 blijkt dat maar vijftien à twintig procent van de RMS'ers Tamaëla steunden. Dit waren voor het overgrote deel overigens wel jongeren.¹⁴⁹

Tamaëla voerde zijn politieke beleid in 1977 op etnisch-nationalistische, populaire en progressieve basis.¹⁵⁰ Volgens de generaal was zijn ideologie een socialistische, met de leer van het marxisme-leninisme en dus antikapitalistisch.¹⁵¹ Tamaëla zocht de steun voor de RMS ook niet meer alleen in Nederland en andere westerse landen maar in alle landen die wilden luisteren, ongeacht de ideologie van dat land.¹⁵² Zijn focus lag vooral op de in zijn woorden derdewereldlanden in Afrika en Azië.¹⁵³

Tamaëla omarmde halverwege de jaren zeventig het socialisme en zorgde daarmee eigenlijk tot grote tegenstellingen in de Molukse gemeenschap. Alhoewel de grote meerderheid van de eerste generatie achter Manusama stond, waren er wel een aantal Molukkers van de eerste generatie die achter Tamaëla stonden. Tamaëla en zijn (voornamelijk jongere) achterban had in tegenstelling tot de meerderheid van de eerste generatie een links politieke voorkeur.

1.5 De politieke identiteit die de Nederlandse samenleving de eerste generatie Molukkers vóór de gewelddadige acties toeschreef

In tegenstelling tot de tweede generatie Molukkers greep de eerste generatie Molukkers niet naar gewelddadige middelen in een poging om de RMS te bewerkstelligen. Een deel van de tweede generatie heeft met hun acties invloed gehad op het imago, en dus ook op de politieke identiteit van de Molukkers. Door de 'out-group' werd de Molukse gemeenschap meestal niet opgedeeld in generaties waardoor de eerste generatie vanaf 1966 vaak over één kam werd geschoren met de tweede generatie. Willen we louter de politieke identiteit die buitenstaanders de eerste generatie Molukkers toeschreven onderzoeken, dan moeten we ons concentreren op de periode tot 1966, omdat in dat jaar de eerste gewelddadigheden zich voordeden.

De politieke identiteit die de 'out-group' toeschrijft aan een groep is in feite een onderdeel van het imago van de desbetreffende groep. In het geval van de eerste generatie

¹⁴⁹ Pels, *Molukkers in Nederland*, 24.

¹⁵⁰ I.J. Tamaëla, *Politieke beleid en ideologie van de RMS o.l.v. Generaal I.J. Tamaëla*, (Zeist 1976) 1.

¹⁵¹ Ibidem, 2.

¹⁵² Ibidem.

¹⁵³ Ibidem, 2.

Molukkers is het imago en daarmee de politieke identiteit van de Molukkers tot en met het begin van de jaren vijftig vrijwel onveranderd gebleven. Begin jaren vijftig stamde het imago dat Molukkers in de ogen van Nederlanders hadden nog uit de koloniale tijd.¹⁵⁴ Dit kwam doordat het in de Nederlandse samenleving simpelweg niet bekend was hoe de Molukse gemeenschap in Nederland in elkaar zat.¹⁵⁵ Zelfs burgemeesters van gemeentes waar woonoorden waren gehuisvest bemoeiden zich niet met hun Molukse gemeenschap. De burgemeester van Beilen had zich bijvoorbeeld tot de treinkaping in 1977 niet met de Molukkers in zijn gemeente bemoeid. Contact tussen de Molukkers en de burgemeester werd door de Molukkers zelf afgeweerd, aldus de burgemeester.¹⁵⁶

Door de grote afstand tussen de Molukse en Nederlandse samenleving in de jaren vijftig en een deel van de jaren zestig was de nieuwe informatie die Nederlanders over Molukkers kregen voornamelijk afkomstig van de Nederlandse politiek en pers. De politieke identiteit die de Molukkers door de Nederlandse samenleving werd toegeschreven komt dan ook overeen met de politieke identiteit die hen werd toegeschreven door de politiek en de pers.

Voortvloeiend uit het koloniale imago had men in het begin van de jaren vijftig het beeld dat de Molukkers de kansen om invloed uit te oefenen niet aanpakten en dat de Molukkers van huis uit apolitiek waren ingesteld.¹⁵⁷ De Molukkers volgden net als in Nederlands-Indië de kleine top van officieren en later de politieke leiders. Het parlement en de pers waren zich in de jaren vijftig wel bewust van het RMS-ideaal, maar toch werd er vanuit gegaan dat dit voornamelijk een project van de politieke elite was. Dit idee sloot goed aan bij het tijdelijkheidsidee van de regering. Zij waren van mening dat de realisatie van de RMS een bijna onmogelijke opgave was, een utopie. Toch verwachtte de regering dat de Molukkers vroeg of laat terug zouden keren naar de door Jakarta gecontroleerde Molukken. De conclusie die hier uit getrokken kan worden is dat de regering in de jaren vijftig wel bekend was met het RMS-ideaal maar dat zij de drang om terug te keren naar de Molukken sterker achtte dan de drang naar een RMS.

De kennis die de Nederlandse pers van de Molukkers en hun politieke idealen had was beperkt. Dit blijkt onder andere uit een artikel van een lokale krant over de hulp van Molukkers na de watersnoodramp in 1953. De krant schreef:

¹⁵⁴ Laarman, *Oude Onbekenden*, 103-104.

¹⁵⁵ Bootsma, *De Molukse acties*, 23.

¹⁵⁶ Ibidem.

¹⁵⁷ W. Willems en A. Cottaar Schoten, *Het beeld van Nederland*, (Schoten 1989) 28-29.

*‘De bewoners van die streek lachten even toen zij die tengere Ambonezen zagen aankomen, doch toen ze even bezig waren, verkeerde het wantrouwen in bewondering, want de kleine kereltjes werkten als reuzen en met een enthousiasme, dat verbazing wekte, droegen ze zakken af en aan; zij telden geen vermoeienis en gedroegen zich als mannen, die zich wilden inzetten om het land, dat zij ook hun land noemen, te redden en droog te maken’.*¹⁵⁸

Dat de Molukkers ‘het land’ ook ‘hun land’ noemden is echter onjuist. De Molukkers zagen de Vrije Republiek der Zuid-Molukken namelijk als hun land. De Molukkers voelden zich verbonden met Nederland, maar zagen het niet (meer) als hun land.

De berichten die eind jaren vijftig en in de jaren zestig over de Molukkers verschenen gingen niet of nauwelijks in op de politieke idealen van de groep. Uit onderzoek van Charlotte Laarman blijkt dat de kranten in de jaren vijftig en zestig met name veel schreven over rellen waarbij Molukkers waren betrokken en over concrete terugkeerplannen van de Molukkers.¹⁵⁹ Zelfs in de lokale krant van de gemeente Woerden werd nauwelijks melding gemaakt van de politieke idealen, terwijl de drie grootste woonoorden in deze gemeente stonden.¹⁶⁰ De conclusie die we hieruit kunnen trekken is dat de pers de Nederlandse samenleving niet voldoende op de hoogte bracht van de Molukkers en hun politieke idealen. Er werd wel melding gemaakt van de RMS maar zonder enige diepgang. Andere politieke idealen en opvattingen kwamen ook nauwelijks aan het licht.

De Nederlandse politiek, pers en de Nederlandse samenleving werden in de loop van de jaren vijftig wel steeds vaker geconfronteerd met het RMS-ideaal. Dit kwam onder meer door de manifestaties die Molukkers organiseerden in bijvoorbeeld Den Haag met de boodschap ‘Ambon moet vrij’. Maar ook organisaties zoals Door De Eeuwen Trouw (DDET) hielpen mee aan de promotie en steun voor de RMS.¹⁶¹ Begin jaren zestig was het onafhankelijkheidsstreven van de Molukkers bij veel Nederlanders bekend. Uit een opiniepeiling die in 1960 werd gehouden bleek dat 51 procent van de Nederlandse bevolking van mening was dat de regering de Molukkers in hun RMS-ideaal moest steunen, 15 procent tegen een RMS was en 34 procent geen mening had.¹⁶² Dus reeds in 1960 wist minimaal 66

¹⁵⁸ Smeets en Steijlen, *In Nederland gebleven*, 103-104.

¹⁵⁹ Laarman, *Oude Onbekenden*, 119.

¹⁶⁰ N. van Wijk, *Ambon of Belanda: een studie over Molukkers in Woerden, de enige gemeente in Nederland waar Molukkers na opheffing van de plaatselijke kampen verspreid zijn gehuisvest*, (Leiden 1985) 72.

¹⁶¹ Steijlen, *RMS: van ideaal tot symbool*, 66.

¹⁶² Schmid e.a., *Zuidmoluks terrorisme, de media en de publieke opinie*, 31.

procent van de ondervraagden dat de Molukkers streefden naar onafhankelijkheid op de Molukken en dat de Molukkers etnisch-nationalisten en separatisten waren.

In het parlement spraken vooral de confessionele en de rechtse partijen, die veelal tegenstanders waren geweest van de dekolonisatie, ten tijde van de overkomst van de Molukkers naar Nederland over de morele verantwoordelijkheid en schuld die Nederland jegens de Molukkers had.¹⁶³ De dekolonisatie had als gevolg dat Indonesië een islamitisch land was geworden en dat het met oog op de Koude Oorlog zelfs een communistisch land kon worden.¹⁶⁴ Een communistisch en islamitisch land werd gezien als een bedreiging voor de christelijke Molukkers en daarom vonden deze partijen dat Nederland de RMS moest steunen.¹⁶⁵ Uit de redenering van de confessionele en rechtse partijen kunnen we afleiden dat de Molukkers in de Nederlandse politiek bestempeld werden als anticomunisten. Door de verhoudingen in de Koude Oorlog werden de Molukkers, als anticomunisten, al snel in het kapitalistische hokje geplaatst.

De politieke identiteit die de Molukkers in de beginjaren werd toegeschreven door de Nederlandse samenleving werd voornamelijk gevormd door het koloniale imago. De Molukkers werden gezien als apolitiek. In de loop van de jaren vijftig veranderde dit beeld en werd de Nederlandse samenleving steeds vaker geconfronteerd met het RMS-ideaal. Uiteindelijk werden Molukkers steeds vaker geïdentificeerd met het etnisch-nationalisme en separatisme. Daarnaast werden de Molukkers in de jaren vijftig en zestig als anticomunisten bestempeld wat in het licht van de Koude Oorlog tevens kapitalistisch betekenden. Door de grote afstand tussen de Nederlandse samenleving en de Molukse gemeenschap kostte het tijd om de politieke identiteit, afstammende uit de koloniale tijd, bij te stellen naar een politieke identiteit waarin de RMS de belangrijkste factor was. Aan de vooravond van de eerste gewelddadige actie identificeerde de 'out-group' de Molukkers met het RMS-ideaal en dus met het etnisch-nationalisme en separatisme.

¹⁶³ Laarman, *Oude Onbekenden*, 107.

¹⁶⁴ Laarman, *Oude Onbekenden*, 107; G. Oostindie, *Postcolonial Netherlands: Sixty-Five Years of Forgetting, Commemorating, Silencing*, (Amsterdam 2011) 174.

¹⁶⁵ Ibidem.

Hoofdstuk 2

De gewelddadige tweede generatie Molukkers

2.1 Oorzaken van de radicalisering

*‘Na de executie van president Soumokil vond er eind jaren zestig, begin jaren zeventig een verandering plaats. De radicalisering van Molukse jongeren was op gang gekomen. Men merkte dat de vreedzame inspanningen om tussen de Nederlandse regering en de Molukse leiders een dialoog over de RMS-zaak tot stand te brengen weinig tot niets opleverden. Er was sinds 1950 om sympathie en ondersteuning gevraagd aan de Nederlandse regering. Demonstraties, prikacties en andere vormen van vreedzame strijd hadden niet het geringste effect. Zo trouw en loyaal als de ouderen waren geweest aan de Nederlandse regering, zo opstandig en vol afkeer werd de houding van de tweede generatie Molukkers in Nederland’.*¹⁶⁶

Uit het bovenstaande citaat blijkt dat het startsein van de radicalisering werd gegeven na de door het Indonesische regime uitgevoerde executie van Soumokil, op 12 april 1966.¹⁶⁷ Soumokil was zeer geliefd bij de Molukkers in Nederland, dit blijkt wel uit de woorden die de Molukse treinkaper Tete Siahaya over Soumokil sprak: *“Chris Soumokil is voor ons zo’n beetje de vader des vaderlands, te vergelijken met wat Willem van Oranje is voor Nederland”*.¹⁶⁸ De dood van de RMS-president ging dan ook als een schokgolf door de Molukse gemeenschap. De jonge tweede generatie zag het verdriet van de ouders en was woedend, de dood van hun geliefde leider moest gewroken worden.

De eerste actie vond plaats in de nacht van 26 op 27 juli 1966, de nacht na aankomst van Soumokil’s vrouw en zoontje in Nederland.¹⁶⁹ In die nacht werd als wraak op de executie van Soumokil brandgesticht in de Indonesische ambassade in Den Haag. Enkele maanden later, op 27 december, werd de ambassade na een demonstratie opnieuw bestormd door jonge Molukkers.¹⁷⁰ Daarna volgden er nog acties in 1970, 1975, 1977 en 1978. Met name de acties

¹⁶⁶ C. Thenu, *Korban: Het verhaal van een Molukse activist*, (Amsterdam 1998) 23.

¹⁶⁷ Steijlen, *RMS: van ideaal tot symbool*, 109.

¹⁶⁸ Bootsma, *De Molukse acties*, 29.

¹⁶⁹ Smeets en Steijlen, *In Nederland gebleven*, 221.

¹⁷⁰ Ibidem.

van 1970, 1975 en 1977 hebben grote indruk gemaakt op Nederland. De acties werden niet alleen steeds gewelddadiger maar waren ook op een steeds breder publiek gericht. De actie van 1970 was gericht op Indonesië in de vorm van een gijzelingspoging van de Indonesische ambassadeur.¹⁷¹ Tijdens de treinkaping bij Wijster en de gijzelingen in het Indonesische consulaat in Amsterdam richtten de terroristen zich tegen zowel Indonesië als Nederland. De acties in 1977 richtten zich daarentegen tegen Nederland en zelfs tegen de RMS regering.

De directe aanleiding voor de eerste gewelddadige actie was de dood van de RMS-president. De oorzaken van de gewelddadige acties en daar bijhorende radicalisering broeiden echter al langer in de Molukse gemeenschap. Allereerst was de tweede generatie opgegroeid met de teleurstellingen die de eerste generatie te verduren had gekregen.¹⁷² De wrok van de eerste generatie jegens de Nederlandse regering werd overgenomen door de tweede generatie. Ten tweede waren de jonge Molukkers ontevreden over de door de eerste generatie gevoerde strategie om de RMS te bewerkstelligen.¹⁷³ Na meer dan vijftien jaar petitie aanbieden, demonstreren en lobbyen had de eerste generatie nog steeds geen successen geboekt. Het was tijd om een nieuwe weg in te slaan, de weg van de gewelddadige acties.¹⁷⁴

Naast de bovengenoemde primaire oorzaken waren er ook een aantal andere factoren die het radicaliseringsproces voedden en de bereidheid tot gewelddadige acties verhoogden. Allereerst leidde de steun van de Nederlandse regering aan de strijd van onderdrukte volkeren tot frustratie bij de tweede generatie Molukkers. Het kabinet den Uyl (het Nederlandse kabinet van 11 mei 1972 tot en met 19 december 1977) steunde bijvoorbeeld de vrijheidsbewegingen van Mozambique en Portugal en toonde zich solidair met de slachtoffers van de Chileense militaire dictatuur.¹⁷⁵ De jonge Molukkers begrepen niet hoe Nederland andere onderdrukte volkeren kon steunen terwijl er ook in Nederland een onafhankelijkheidsstrijd van een onderdrukt volk plaatsvond. Daar kwam de uitspraak van Koningin Juliana na de onafhankelijkheid van Suriname nog bij. Juliana verklaarde na de onafhankelijkheid op 25 november 1975 namelijk dat ieder volk recht had op onafhankelijkheid.¹⁷⁶ Een uitspraak die bij de Molukkers in het verkeerde keelgat schoot. Want waarom kwam Nederland dan niet op voor het RMS-ideaal van de Molukkers?

¹⁷¹ Schmid e.a., *Zuidmoluks terrorisme, de media en de publieke opinie*, 66.

¹⁷² Zie hoofdstuk 1.2 voor teleurstellingen van de eerste generatie Molukkers.

¹⁷³ Smeets, *Molukkers in Nederland*, 48.

¹⁷⁴ Ibidem.

¹⁷⁵ 'Parlement & politiek, Kabinet den Uyl (1973-1977)'

<http://www.parlement.com/id/vh8lnhronvw9/kabinet_den_uy1_1973_1977> 2 juni 2015.

¹⁷⁶ Thenu, *Korban*, 45.

Een ander punt van frustratie was de poging van Nederland en Indonesië om de handelsrelaties te verbeteren.¹⁷⁷ De Nederlandse regering hechtte meer waarde aan de handelsrelaties en aan rijkdom dan aan het zelfbeschikkingsrecht van volkeren, was de interpretatie van de Molukkers. Uiteraard sterkte deze ontwikkeling het idee van de Molukkers om hardere acties te voeren.

Ten derde waren de Westerse jeugdcultuur en buitenparlementaire politieke actiegroepen van grote invloed op het radicaliseringsproces en de verhoogde actiebereidheid van de Molukse jongeren.¹⁷⁸ In de jaren zestig en zeventig waren er elders in de wereld al groepen die streden tegen de onderdrukking van volkeren en waren er al verscheidene afscheidingsbewegingen actief.¹⁷⁹ Dit waren bewegingen zoals de Palestine Liberation Organization (PLO), de Irish Republican Army (IRA) en de Euskadi Ta Askatasuna (ETA). Deze organisaties waren in de ogen van sommige radicale Molukse jongeren voorbeelden van hoe de RMS-strijd gevoerd kon worden. Daarnaast werd de tweede generatie geïnspireerd door bewegingen zoals de 'Black is Beautiful Movement' in de Verenigde Staten en bekende vrijheidstrijdsters zoals Che Guevara.¹⁸⁰ Deze buitenparlementaire (politieke) actiegroepen inspireerden de Molukkers om het heft in eigen hand te nemen en geweld niet te schuwen.

Ook de zwakke sociaaleconomische positie van de Molukkers heeft bijgedragen aan de radicalisering van de tweede generatie Molukkers.¹⁸¹ Door de oliecrisis, de daarmee gepaard gaande economische neergang en het racisme op de arbeidsmarkt van de jaren zeventig was er een grote werkloosheid onder de vooral laag opgeleide jonge Molukkers. Langdurige werkloosheid van vijf jaar was geen uitzondering binnen de Molukse gemeenschap.¹⁸² De slechte toekomstperspectieven verhoogden de actiebereidheid van jonge Molukkers.

Tot slot stond de tweede generatie Molukkers met het ene been in de Molukse samenleving en met het andere in de Nederlandse samenleving, wat leidde tot een generatieconflict tussen de eerste en de tweede generatie. De eerste generatie verloor zodoende hun grip op hun zonen en dochters, waardoor de jonge Molukkers zich aan de controle van hun ouders konden onttrekken.

¹⁷⁷ Den Boer, *De Republiek Maluku Selatan*, 47.

¹⁷⁸ Ibidem.

¹⁷⁹ Ibidem.

¹⁸⁰ Smeets en Steijlen, *In Nederland gebleven*, 224-225.

¹⁸¹ Rinsampessy, *Saudara Bersaudara*, 173.

¹⁸² Ibidem.

2.2 RMS-stromingen binnen de tweede generatie Molukkers in de jaren zeventig

Eind jaren zestig was het aantal jongeren dat bereid was om daadwerkelijke gewelddadige acties te plegen nog vrij klein. Naar aanleiding van Soeharto's staatsbezoek in Nederland was de maat voor een groep van drieëndertig jonge Molukkers echter vol.¹⁸³ Zij zagen de komst van Soeharto naar Nederland als een ontkenning van de Molukse gemeenschap in Nederland.¹⁸⁴ Het bezoek van Soumokil's 'moordenaar' was in de ogen van deze groep jongeren een duidelijke provocatie van de Nederlandse en Indonesische regering.¹⁸⁵ De uiteindelijk tegenvallende uitkomst van de bezetting van de ambassadeurswoning in Wassenaar ('Actie Wassenaar') zorgde bij een veel grotere groep jonge Molukkers voor nieuwe impulsen.¹⁸⁶ Groepjes jonge Molukkers zochten naar nieuwe mogelijkheden om iets te kunnen betekenen voor de RMS. Deze groepjes waren zowel op lokaal als nationaal niveau actief en hadden uiteenlopende ideeën over de te voeren strategie en de daadwerkelijke invulling van de RMS.¹⁸⁷

In oktober 1972 werd er onder het mom van 'Besatulah!' ('Wordt één!') een conferentie voor jonge Molukkers gehouden in de Amsterdam RAI.¹⁸⁸ De organisatoren van deze conferentie hadden het doel om het RMS-ideaal zó te interpreteren dat zowel de Molukkers die vasthielden aan het 'oude RMS-ideaal' van de gevestigde leiders, als de Molukkers die geheel andere ideeën en strategieën hadden zich hierin zouden kunnen vinden.¹⁸⁹ De uitkomst van dit congres was echter teleurstellend. De poging tot eenheid mislukte waaruit blijkt dat de tweede generatie net als hun ouders niet in staat waren om zich als eenheid te profileren.

Naar aanleiding van het congres richtte de Badan Persatuan in november 1972 haar eigen jongerenorganisatie op, de Pemuda Masjarakat (PM).¹⁹⁰ Metiary had al gewezen op de groeiende politieke bewustwording van de jonge Molukkers en was een van de initiatiefnemers. De PM erkende, net als de Badan Persatuan, Manusama als RMS-president en had voormalige leden van Manusama's ordedienst in het bestuur. De jongeren die waren aangesloten bij de PM waren veelal afkomstig uit gezinnen die lid waren van de Badan

¹⁸³ T. Siahaya, *Mena-Muria*, 7.

¹⁸⁴ Bootsma, *De Molukse acties*, 34.

¹⁸⁵ Ibidem.

¹⁸⁶ Smeets en Steijlen, *In Nederland gebleven*, 226.

¹⁸⁷ D. de Leeuw, *Gebalde vuisten; Molukse acties en buitenlandse ideologische bewegingen in Nederland, 1960-1978*, (Amsterdam 2011) 26.

¹⁸⁸ Smeets en Steijlen, *In Nederland gebleven*, 224-225.

¹⁸⁹ Steijlen, *RMS: van ideaal tot symbool*, 150.

¹⁹⁰ Smeets, *Een kwestie van organisatie*, 76.

Persatuan en Manusama als president erkenden. Hier moet echter wel bij worden vermeld dat de jongeren die participeerden in ‘gevestigde’ organisaties meestal ook actief waren bij door de jongeren zelf opgerichte organisaties.¹⁹¹

De door jongeren opgerichte organisaties kunnen we ondanks de grote verscheidenheid aan politiek bewuste jongeren splitsen in ruwweg twee groepen. Allereerst waren er jongeren die via diplomatieke en intellectuele wegen het RMS-ideaal probeerden te realiseren, de gematigde jongeren.¹⁹² Zij waren van mening dat gewelddadige acties, zoals de ‘Actie Wassenaar’, geen oplossingen boden en dat geweld daarom zinloos was.¹⁹³ Ten tweede was er een grote groep militante jongeren die bereid waren om gewelddadige acties uit te voeren omwille van de RMS.¹⁹⁴

De groep jonge Molukkers die zich distantieerde van geweld is volgens Steijlen op te delen in twee groepen. Dit waren de jongeren rondom het blad *Madjalah Pattimura* en de jongeren die zich richtte op de internationale lobby.¹⁹⁵

Aan het einde van de jaren zestig waren er in verschillende universiteitssteden groepjes Molukse studenten actief. De studenten organiseerden RMS-gerelateerde activiteiten zoals discussieavonden. Tijdens deze discussieavonden werd bijvoorbeeld de geschiedenis van de RMS, de te voeren strategie, Manusama’s strategie en de rol van Nederland ter sprake gebracht.¹⁹⁶ Met de kennis die de Molukse studenten over de Molukken en hun RMS-ideaal opdeden, probeerden zij de Molukse gemeenschap voor te lichten over de huidige stand van zaken.

De toegeëigende rol van informatieverschaffer uitte zich in het begin van de jaren zeventig in het blad *Madjalah Pattimura*. In dit blad trachtte de studenten de Molukse gemeenschap informatie te verschaffen over voortgang van de RMS-strijd en alles wat met de RMS-strijd gepaard ging. De uitgevers van dit blad vonden dat de Molukse gemeenschap, en met name de jongeren, in staat moesten zijn om een eigen mening over de RMS te vormen.

De studenten organiseerden zich per studentenstad in zogenoemde ‘kerngroepen’.¹⁹⁷ Naar aanleiding van discussies over in hoeverre het blad zich over de RMS-strijd moest uitspreken en of men open moest staan voor niet-studenten verdwenen enkele ‘kerngroepen’

¹⁹¹ Steijlen, *RMS: van ideaal tot symbool*, 117.

¹⁹² Ibidem, 131.

¹⁹³ De Leeuw, *Gebalde vuisten*, 26.

¹⁹⁴ Steijlen, *RMS: van ideaal tot symbool*, 131.

¹⁹⁵ Ibidem, 139-143.

¹⁹⁶ Ibidem, 140.

¹⁹⁷ Ibidem, 140.

van het toneel en bleven alleen de ‘kerngroepen’ Amsterdam, Utrecht, Nijmegen, Delft, Driebergen en Groningen actief. De ‘kerngroepen’ zette zich gezamenlijk in om het blad uit te geven en activiteiten te organiseren. Een van de leden van ‘kerngroep’ Nijmegen was Eli Rinsampessy, die de maandelijkse artikelen van de *Madjalah Pattimura* schreef.

In februari 1976 werd het blad *Madjalah Pattimura* onderdeel van de studentenbeweging Gerakan Pattimura.¹⁹⁸ Het gevolg was dat de visie van de *Madjalah Pattimura* ‘breder’ werd, dat wil zeggen dat niet meer de RMS-strijd centraal stond maar de strijd tegen onderdrukking van volkeren in het algemeen.¹⁹⁹ De *Madjalah Pattimura* werd als onderdeel van de Gerakan Pattimura minder transparant. De RMS werd ditmaal openlijk gelieerd aan de bevrijdingsbewegingen van de derde wereld en met name in het kader van de vrijheidssrijd van andere onderdrukte volkeren in het Soeharto-regime geplaatst.²⁰⁰ De RMS-strijd werd daarmee in breder perspectief geplaatst.²⁰¹

Geweld tegen Nederland of tegen in Nederland wonende Indonesiërs werd door de Gerakan Pattimura sterk veroordeeld.²⁰² De vrijheidssrijd kon alleen maar actief op de Molukken gestreden worden en alleen wanneer het gehele Molukse volk hier achter stond.²⁰³ Het was de taak van de Molukkers in Nederland om de strijd wereldkundig te maken.²⁰⁴ Het doden van (onschuldige) mensen kon volgens de Gerakan Pattimura nooit gerechtvaardigd worden.²⁰⁵

De Gerakan Pattimura streefde naar een federatief verband van Molukse jongerengroeperingen om verdeeldheid te voorkomen. Dit federatieve verband hield volgens Gerakan Pattimura in dat de organisaties er verschillende ideeën op na konden houden maar dat de organisaties op sommige vlakken moesten samenwerken. Elke organisatie moest volgens Gerakan Pattimura vertegenwoordigd zijn in de wijkraad, zodat er gezamenlijk belangrijke beslissingen genomen konden worden en zodat vriendjespolitiek werd bestreden. Daarnaast vond de Gerakan Pattimura dat de kerk haar verzwakte positie moest versterken door weer een sleutelpositie in de wijken in te nemen.²⁰⁶ De kerk en het christelijke geloof speelde een belangrijke rol bij Gerakan Pattimura.²⁰⁷

¹⁹⁸ ‘Interview met: Elias Rinsampessy; Gerakan Pattimura’, in: *Tjenkeh* nr. 1 (1978) 3.

¹⁹⁹ Ibidem.

²⁰⁰ Smeets, *Een kwestie van organisatie*, 76.

²⁰¹ ‘Geweld in het Zuid-Moluks verzet en mogelijke alternatieven’, in: *Madjalah Pattimura* nr. 3 (1975) 26.

²⁰² Ibidem.

²⁰³ Ibidem.

²⁰⁴ Ibidem.

²⁰⁵ Ibidem.

²⁰⁶ ‘Interview met: Elias Rinsampessy’, *Tjenkeh*, 3.

²⁰⁷ Ibidem.

Naast de Gerakan Pattimura was er nog een beweging actief die we onder de gematigde Molukkers kunnen scharen. Dit waren jongeren die, net als Manusama en Tamaëla, een poging deden om de weg van de internationale lobby te bewandelen.²⁰⁸ In tegenstelling tot Manusama en Tamaëla concentreerden deze jonge Molukkers zich niet op nationale regeringen en organisaties zoals de VN maar op niet-gouvernementele organisaties.²⁰⁹ Een groep jongeren, allen aangesloten bij de Pemuda Masjarakat, was met een delegatie naar de World Federation of United Nations Associations (WFUNA) afgereisd om daar het RMS-ideaal te promoten.²¹⁰ In april 1972 deden zij een poging om de United Nations Association of the Spice Islands (UNASI) op te richten zodat de delegatie officieel door de WFUNA erkend zou worden.²¹¹ Door de sterke tegenstand van de Indonesische United Nations Association mislukte dit echter. Uiteindelijk had de lobby weinig succes en verdween het langzaam van het toneel. De jongeren die een poging deden om de UNASI op te richten handelden namens de Badan Persatuan en waren qua politieke identiteit dan ook identiek aan de politieke identiteit van de Badan Persatuan en de eerste generatie RMS-aanhangers. Deze jongeren waren in vergelijking met de militante jongeren conservatief.

Bovengenoemde gematigde groepen waren echter een kleine minderheid binnen de politiek bewuste tweede generatie Molukkers. Het overgrote deel van de politiek bewuste jongeren gaf in de jaren zeventig de voorkeur aan militantere wegen in een poging het RMS-ideaal te realiseren. Fridus Steijlen onderscheidt in zijn onderzoek *RMS: Van ideaal tot symbool: Moluks nationalisme in Nederland 1951-1994* drie militante stromingen: de 'RMS-links', de kerngroep en 'de doeners'.²¹²

De jongeren van 'RMS-links' zagen zichzelf als progressieve jongeren die zich afzetten tegen de gevestigde Molukse leiders Manusama en Tamaëla.²¹³ De anticommunistische ideologie van hun ouders ruilden zij in voor een marxistisch-leninistische ideologie.²¹⁴ De Molukkers van 'RMS-links' herinterpreteerden de RMS-geschiedenis en concludeerden dat hun ouders slachtoffers waren van het kolonialisme. Door zich een slachtofferrol toe te eigenen waren deze jongeren in staat om zich te identificeren met de

²⁰⁸ Steijlen, *RMS: van ideaal tot symbool*, 140-143.

²⁰⁹ Ibidem, 140.

²¹⁰ Ibidem, 142.

²¹¹ Ibidem, 142.

²¹² Ibidem, 143-148.

²¹³ Ibidem, 143.

²¹⁴ Ibidem, 143.

zwarte beweging in Amerika en afscheidingsbewegingen die zich verzette tegen het imperialisme, zoals de Vietminh en de PLO.²¹⁵

De ‘RMS-links’-stroming leek soms één grote groep te zijn en soms een aantal informele groeperingen die onderling van elkaar verschilden.²¹⁶ Uit de gelederen van de ‘RMS-links’ ontstond in 1971 het Eerste Bevrijdingsfront, waarna er nog drie zouden volgen. De Bevrijdingsfronten hadden dezelfde ideeën, ideologieën en vaak ook dezelfde leden.²¹⁷ Het Eerste Bevrijdingsfront werd in 1971 na de ‘Actie Wassenaar’ opgericht door ex-gijzelnemers die het geweld niet hadden afgezworen (een deel van de gijzelnemers zwoeren het geweld na de actie wél af en voegde zich bij de Gerakan Pattimura).²¹⁸

Het Bevrijdingsfront identificeerde zich met de ‘Black is Beautiful’-beweging in Amerika.²¹⁹ De sympathie en identificatie kwam ook bijvoorbeeld tot uiting in het contact dat het Bevrijdingsfront zocht met Eldridge Cleaver, één van de leiders van de zwarte beweging.²²⁰ Het doel van de zwarte beweging in Amerika was het verbeteren van de positie van Afro-Amerikanen in Amerika, het doel van het Bevrijdingsfront was daarentegen het bewerkstelligen van een eigen staat. Dit verschil zat daadwerkelijke (ideologische) steun in de weg. Maar de identificatie met de zwarte beweging in Amerika en de vele confrontaties tussen Molukse jongeren en autochtone jongeren wijst wel op een zekere vorm van trots op het ‘Moluks-zijn’. Het was een vorm van afzetten tegen de Nederlandse samenleving en een uiting van ongenoegen tegen het racisme waar de Molukkers mee hadden te kampen.

Het Bevrijdingsfront was voorstander van een radicale omwenteling. De Molukkers van het Bevrijdingsfront discussieerden over de internationale solidariteit en over de internationale anti-imperialistische strijd.²²¹ Het Bevrijdingsfront was marxistisch-leninistisch en zag de toekomstige RMS als een socialistische staat.²²² Het Bevrijdingsfront had daarom ook contacten met de Kommunistiese Eenheidsbeweging Nederland (KEN-ml) en de Rode Jeugd.²²³ De Rode Jeugd en de KEN-ml voorzagen het Bevrijdingsfront bijvoorbeeld van ideologische literatuur.²²⁴

²¹⁵ Ibidem, 143.

²¹⁶ Ibidem, 143.

²¹⁷ Ibidem, 145.

²¹⁸ Smeets, *Een kwestie van organisatie*, 76.

²¹⁹ Steijlen, *RMS: van ideaal tot symbool*, 144.

²²⁰ Ibidem.

²²¹ Smeets, *Een kwestie van organisatie*, 76.

²²² Ibidem.

²²³ Steijlen, *RMS: van ideaal tot symbool*, 145.

²²⁴ Ibidem.

In tegenstelling tot de eerste generatie Molukkers en de Gerakan Pattimura keerde het Eerste Bevrijdingsfront zich niet alleen tegen Indonesië maar ook tegen Nederland.²²⁵ De redenering daarachter was dat de Nederlandse regering en bevolking de RMS altijd heeft tegengewerkt en daarom ook verantwoordelijk was voor het uitblijven van succes. Door deze beschuldiging was het voor het Bevrijdingsfront ook makkelijker om geweld tegen Nederlandse burgers te rechtvaardigen, aangezien zij zich bewust waren van het RMS-ideaal maar toch geen actie hadden ondernomen om de Molukkers te helpen.

Het Tweede en Derde Bevrijdingsfront werden in respectievelijk 1974 en 1975 opgericht door Molukkers uit het milieu van 'RMS-links'.²²⁶ Het Derde Bevrijdingsfront noemde zichzelf Kemauan Pemuda Maluku Selatan Merdeka wat staat voor 'Wil van de Vrije Zuid-Molukse jongeren'.²²⁷ De latere GroenLinks-senator Sam Pormes maakte deel uit van het Derde Bevrijdingsfront. Pormes vertrok in 1976 samen met enkele leden van de Rode Jeugd naar Zuid-Jemen om daar deel te nemen aan een guerrillatrainingenkamp van het marxistisch-leninistische Volksfront voor de Bevrijding van Palestina (PFLP).²²⁸ Dit geeft een indicatie van de actiebereidheid van activisten van 'RMS-links'.

De kerngroep is de tweede militante stroming die Steijlen onderscheidt.²²⁹ Onder de jongeren van de kerngroep bevonden zich ook voormalige 'RMS-links'-jongeren. De jongeren die zich als de kerngroep manifesteerden vormden de motor van de stroming en probeerden jongeren in de Molukse wijken te leren om genuanceerd naar het RMS-ideaal te kijken. De kerngroep twijfelde aan de RMS als het ultieme en enige toekomstideaal voor de Molukken.²³⁰ De kerngroep was marxistisch-leninistisch en omarmde net als de activisten van 'RMS-links' en de Bevrijdingsfronten de internationale solidariteitsbeweging en anti-imperialistische strijd.²³¹ Ook de kerngroep werd gekenmerkt door de anti-imperialistische uitingvormen.

De kerngroep onderhield, in tegenstelling tot de Molukkers die waren aangesloten bij 'RMS-links', contacten met Indonesische ballingen.²³² Dit waren veelal leden van de communistische of nationalistische Indonesische partij en hadden vaak tegen Nederland en de Molukkers gevochten. De communistische en nationalistische ballingen waren meestal grote voorstander van de Indonesische eenheidsstaat en dus tegenstanders van de RMS. Daarom

²²⁵ Smeets, *Een kwestie van organisatie*, 76.

²²⁶ Smeets en Steijlen, *In Nederland gebleven*, 233.

²²⁷ Steijlen, *RMS: van ideaal tot symbool*, 145.

²²⁸ Dekkers en Dijkman, *'n Hollandse stadsguerrilla*, 99.

²²⁹ Steijlen, *RMS: van ideaal tot symbool*, 145.

²³⁰ Ibidem.

²³¹ Ibidem.

²³² Smeets en Steijlen, *In Nederland gebleven*, 233.

was het voor de kerngroep van belang om deze contacten voor de Molukse gemeenschap te verzwijgen. Molukkers die contacten hadden met Indonesiërs, en zeker met vijanden van de RMS, werden namelijk gezien als landverraders. Uiteindelijk stond de samenwerking met andere onderdrukte Indonesische volkeren steeds meer centraal bij de kerngroep. Halverwege de jaren zeventig werd de strijd tegen de militaire onderdrukking het hoofddoel van de kerngroep.

In 1974 splitste een groepje zich af van de kerngroep. De meerderheid van de voormalige kerngroep besloot op dat moment om het RMS-ideaal volledig los te laten.²³³ De Molukkers die zich wel aan het RMS-ideaal vast bleven houden gingen zich richten op de jongeren in het noorden van Nederland, zoals in Bovensmilde en Assen.²³⁴ De regio waar het RMS streven het sterkt aanwezig was. De groep die afstand deed van het RMS-ideaal koos er in 1976 uiteindelijk voor om de Gerakan Pattimura te steunen en om zichzelf niet als de kerngroep kenbaar te maken.²³⁵

De derde en tevens laatste stroming die Steijlen onderscheidt was de groep ‘doeners’. Zij waren niet zozeer geïnteresseerd in politieke en ideologische discussies.²³⁶ ‘De doeners’ wilden een daadwerkelijke bijdrage leveren aan de RMS in de vorm van actie. Zij discussieerden met de jongste Molukkers van de tweede generatie (in de literatuur soms aangeduid als de anderhalve generatie) over de RMS en maakten met hen actieplannen.²³⁷

‘De doeners’ bereidden zich daadwerkelijk voor op de strijd in Indonesië.²³⁸ Zij maakten concrete plannen, oefenden met wapens en zorgden voor voldoende financiële middelen. De financiële middelen werden voor een groot deel verworven via drugshandel en bankovervallen.²³⁹ Tevens werden er wapendepots van het Nederlandse leger beroofd om aan wapens te komen.²⁴⁰ Door de drugshandel, bankovervallen en het beroven van wapendepots raakten sommige ‘doeners’ verwickeld in het criminele circuit. De lijn tussen crimineel en politiek activist was soms heel dun.²⁴¹ Opvallend is wel dat ‘de doeners’ hiermee gelijkenis tonen met zowel de IRA als de RAF. Om de onafhankelijkheidsstrijd te financieren was de

²³³ Steijlen, *RMS: van ideaal tot symbool*, 146.

²³⁴ Ibidem.

²³⁵ Ibidem.

²³⁶ Smeets en Steijlen, *In Nederland gebleven*, 234.

²³⁷ Ibidem.

²³⁸ Steijlen, *RMS: van ideaal tot symbool*, 146-149.

²³⁹ Ibidem, 147.

²⁴⁰ Ibidem, 147.

²⁴¹ Smeets en Steijlen, *In Nederland gebleven*, 234. Zie ook: Moluks Historisch Museum: Interview N. Nahumury, 14 september 2004.

IRA genoodzaakt om zich in het criminele circuit te storten.²⁴² De IRA participeerde in onder meer de drugshandel en de wapenhandel. Ook de RAF financierde zijn strijd met onrechtmatig verkregen geld, onder andere door bankovervallen en diefstallen.²⁴³

Naast de strijd in Indonesië bereidde sommige ‘doeners’, net als jongeren van ‘RMS-links’, zich voor op gewapende acties in Nederland.²⁴⁴ Een aantal ‘doeners’ was in 1975 van plan geweest om de Koningin te gijzelen.²⁴⁵ Het koningshuis werd als doelwit gekozen omdat ook Nederland en het koningshuis werden gezien als vijanden van de RMS. Uiteindelijk werd het plan vroegtijdig ontdekt en werden alle 39 betrokkenen gearresteerd.²⁴⁶ Ook het idee om de trein bij Wijster te kapen kwam van een Molukker die zich bevond in de kringen van ‘de doeners’, namelijk van Eli Hahury.²⁴⁷

‘De doeners’ hielden zich veel minder bezig met politieke vraagstukken dan de jongeren van ‘RMS-links’ en de kerngroep. Zij wilden niks hebben van nieuwe invullingen van het RMS-ideaal.²⁴⁸ Zij wilden actie en strijd voor een RMS en geen eindeloze discussies. ‘De doeners’ waren vooral etnisch-nationalisten. Daarnaast waren zij het niet eens met de strategie van de gevestigde leiders zoals Manusama en Tamaëla.²⁴⁹ Onder ‘de doeners’ bevonden zich veel jongeren die zich identificeerden met het ‘oude RMS-ideaal’. Zij beriepen zich op de proclamatie van 1950 en trokken de RMS-strijd niet ‘breder’ naar de strijd tegen de militaire dictatuur in Indonesië zoals de kerngroep dat bijvoorbeeld deed.

2.3 De antikoloniale golf en de ‘New Left’ golf

De historicus David Rapoport heeft in 2004 een typologie ontwikkeld die door historici wordt gebruikt bij het analyseren van de werking van terrorisme. Rapoport onderscheidt in zijn theorie vier verschillende golven van modern terrorisme en laat hierbij zien hoe en waarom deze golven opkwamen en weer verdwenen. Allereerst onderscheidt Rapoport de anarchistische golf die plaats vond vanaf de laatste twee decennia van de negentiende eeuw

²⁴² S. Boyne, ‘Uncovering the Irish Republican Army’
<<http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/ira/inside/weapons.html>> 2 juni 2015.

²⁴³ S. Aust, *Der Baader-Meinhof-Komplex*, (Hamburg 2008) 61.

²⁴⁴ Steijlen, *RMS: van ideaal tot symbool*, 147.

²⁴⁵ Smeets en Steijlen, *In Nederland gebleven*, 235.

²⁴⁶ Ibidem.

²⁴⁷ Ibidem, 237.

²⁴⁸ Steijlen, *RMS: van ideaal tot symbool*, 149.

²⁴⁹ Ibidem, 147.

tot en met de jaren twintig van de twintigste eeuw.²⁵⁰ Daarna ontstond er volgens Rapoport een tweede golf, de zogenoemde antikoloniale golf. Deze vond plaats vanaf de jaren twintig van de vorige eeuw tot en met de jaren zestig van de vorige eeuw.²⁵¹ De derde eruptie begon in de jaren zestig van de vorige eeuw en eindigde in de jaren negentig.²⁵² Dit was de golf van de 'New Left'. De vierde en tevens laatste golf begon in de jaren negentig van de vorige eeuw en vindt vandaag de dag nog steeds plaats. Deze golf wordt gekenmerkt door het religieuze aspect, daarom noemt Rapoport dit de religieuze golf.²⁵³ Rapoport wijst in zijn artikel op het diffuse karakter van de verschillende terroristische golven. De opkomst en neergang van een golf kan volgens Rapoport per land en regio verschillen en kan overlappen met een andere golf. Het is mogelijk dat een regio zich nog bevond in de antikoloniale golf terwijl een andere regio zich al in de golf van de 'New Left' bevond.

De IRA ontsproot in de jaren twintig van de vorige eeuw en was volgens Rapoport onderdeel van de antikoloniale golf.²⁵⁴ De militante tweede generatie Molukkers daarentegen verschenen op het politieke toneel in de periode dat zowel de antikoloniale golf als de golf van de 'New Left' actief was, namelijk in de jaren zestig. Onder welke golf de verschillende stromingen van militante jongeren vielen kunnen we aan de hand van Rapoport's typologie analyseren.

Na de Eerste Wereldoorlog werden de verslagen multinationale Europese rijken opgedeeld onder het mom van het zelfbeschikkingsrecht. Het zelfbeschikkingsrecht ondermijnde echter niet alleen de legitimiteit van de verslagen multinationale staten maar ook die van de overwinnaars. In de jaren twintig van de vorige eeuw startte bijvoorbeeld de IRA, gestimuleerd door het principe van zelfbeschikkingsrecht, een guerrilla tegen de Britten.²⁵⁵ Na de Tweede Wereldoorlog leidde het principe van zelfbeschikking tot het proces van dekolonisatie van 'overzeese gebieden'. Echter, niet alle kolonies kregen de onafhankelijkheid zoals zij die wilden. In sommige kolonies was de situatie te complex om een snelle dekolonisatie tot een succes te brengen. Juist in deze kolonies ontstonden de terroristische organisaties van de antikoloniale golf.²⁵⁶ De terroristen wilden de koloniale macht verdrijven en het bestuur in eigen hand nemen. De guerrilla was het belangrijkste

²⁵⁰ Rapoport, 'The four waves of modern terrorism', 46- 68.

²⁵¹ Ibidem.

²⁵² Ibidem.

²⁵³ Ibidem.

²⁵⁴ Ibidem, 53.

²⁵⁵ Ibidem, 53.

²⁵⁶ Ibidem, 53.

wapen tegen de koloniale macht.²⁵⁷ Met korte, snelle maar fatale aanvallen op troepen (militaire doelen) probeerden zij het gezag van de overheerser te ondermijnen.²⁵⁸

De strijd van de antikoloniale organisaties werd vaak (financieel) gesteund door diaspora groepen.²⁵⁹ De IRA werd bijvoorbeeld financieel gesteund door in Amerika wonende Ieren. Bankovervallen werden zodoende door de organisaties van de antikoloniale golf een stuk minder gepleegd dan bijvoorbeeld tijdens de anarchistische golf en de ‘New Left’ golf.²⁶⁰ Tevens probeerde de diaspora groepen in het land waar zij woonachtig waren politieke steun te krijgen voor de strijd van hun ‘landgenoten in het thuisland’. De Ierse diaspora in de Verenigde Staten vroegen bijvoorbeeld de Amerikaanse regering om de Britse regering onder druk te zetten.²⁶¹

Ten tijde van de antikoloniale golf werden supranationale organisaties zoals de Volkerenbond en de VN opgericht.²⁶² Van deze organisaties maakten de terroristische organisaties gretig gebruik om hun vrijheidsstrijd aan de kaak te stellen en steun te verwerven. Steeds meer voormalige koloniën werden aan de VN toegevoegd waardoor antikoloniale terroristische organisaties steeds meer steun genoten van de VN. Zodoende werden antikoloniale terroristen steeds vaker omschreven als ‘vrijheidsstrijders’ in plaats van terroristen.²⁶³ Ook de weg naar supranationale organisaties was een kenmerk van de antikoloniale terroristische organisaties.

Daarnaast probeerden de antikoloniale terroristische organisaties de sympathie van de massa te verwerven. De antikoloniale organisaties hadden van de anarchistische golf geleerd dat het uitschakelen van politieke prominenten vaak contraproductief werkte, de meeste organisaties van de antikoloniale golf verlieten daarom deze strategie.²⁶⁴ De organisaties van de antikoloniale golf achtten het van belang om de zorgvuldig uitgekozen doelwitten op het juiste moment en in de juiste volgorde te elimineren om uiteindelijk sympathie en steun te verwerven van de massa. Door de juiste doelwitten te kiezen probeerden ze namelijk contra-gruweldaden van de vijand uit te lokken.²⁶⁵ Het uitschakelen van de top van het politieapparaat is hier een voorbeeld van, want zodra de politietop hun werkzaamheden niet meer kon voltooien werd het leger ingezet. De terroristen van de antikoloniale golf hoopten

²⁵⁷ Ibidem, 53.

²⁵⁸ Ibidem, 54.

²⁵⁹ Ibidem, 54.

²⁶⁰ Ibidem, 54.

²⁶¹ Ibidem, 55.

²⁶² Ibidem, 55-56.

²⁶³ Ibidem, 56.

²⁶⁴ Ibidem, 54.

²⁶⁵ Ibidem, 54.

dat het leger te hardhandig en onvoorzichtig zou optreden waardoor de massa sympathie zou krijgen voor de zaak van de terroristen. Door uitlokken van een harde aanpak van het leger (dat vaak veel machtiger was) probeerden de terroristen een ‘underdog’ positie te verwerven.²⁶⁶

De terroristen van de ‘New Left’ werden geïnspireerd door de dekolonisatieoorlogen, de Vietnamoorlog en internationale gebeurtenissen zoals Che Guevara’s guerrilla op Cuba.²⁶⁷ De terroristische organisaties van de ‘New Left’ waren nationalistische en sociaal-revolutionaire organisaties.²⁶⁸ De drang naar een sociaal-revolutionaire omwenteling creëerde een onderlinge band van saamhorigheid tussen de verschillende terroristische organisaties over de hele wereld.²⁶⁹ Deze saamhorigheid uitte zich in de samenwerking tussen de organisaties van de ‘New Left’. Dat ging soms zo ver dat verschillende organisaties gezamenlijk een gewelddadige actie uitvoerden of een andere groepering opleidden in militaire- en guerrillatechnieken. De leden van de RAF en van de Nederlandse Rode Jeugd genoten bijvoorbeeld een militaire training in Zuid-Jemen.²⁷⁰ Daarnaast kaapten enkele Palestijnse terroristen in 1977 een vliegtuig van Lufthansa en eisten zij de vrijlating van elf gedetineerde RAF-leden.²⁷¹

Het kapen van vliegtuigen was onderdeel van de nieuwe strategieën die de ‘New Left’ hanteerden. De zorgvuldig uitgekozen (militaire) doelwitten van de antikoloniale golf werden door de ‘New Left’ ingeruild voor theatrale doelen zoals kapingen en ontvoeringen.²⁷² Het nemen van gijzelaars werd een typisch ‘New Left’ strategie, waarbij het doden van gijzelaars niet werd geschuwd.²⁷³ Daarnaast werden gijzelaars door sommige organisaties gezien als lucratieve inkomstenbron.²⁷⁴

De door de antikoloniale golf verlaten strategie van het doden van prominente figuren werd door de ‘New Left’ een nieuw leven in geblazen.²⁷⁵ De slachtoffers van de ‘New Left’ werden uitgekozen op basis van gemaakte beslissingen. De moorden die de ‘New Left’ pleegden waren in feite ‘straffen’ voor begane daden. De slachtoffers van de anarchistische golf werden daarentegen vermoord omdat ze een bepaalde ambt bekleedde.²⁷⁶

²⁶⁶ Ibidem, 54.

²⁶⁷ Ibidem, 56-61.

²⁶⁸ De Graaf, *Theater van de angst*, 22.

²⁶⁹ Rapoport, ‘The four waves of modern terrorism’, 56- 61.

²⁷⁰ Dekkers & Dijksman, *’n Hollandse stadsguerrilla*, 99.

²⁷¹ S. Aust, *Baader-Meinhof: The inside story of the RAF*, (Londen 2008) 372.

²⁷² Rapoport, ‘The four waves of modern terrorism’, 57.

²⁷³ Ibidem.

²⁷⁴ Ibidem.

²⁷⁵ Ibidem.

²⁷⁶ Ibidem.

Ook opvallend aan de 'New Left' is dat het de eerste golf was waar vrouwen actief in participeerden.²⁷⁷ Tijdens de anarchistische en antikoloniale golven hadden vrouwen voornamelijk nog een ondersteunende rol in de vorm van verkenner en boodschapper gehad. Bij organisaties van de 'New Left' waren vrouwen prominenter aanwezig. Bij de oprichting van de RAF speelden bijvoorbeeld Gudrun Ensslin en Ulrike Meinhof een belangrijke rol. Beide vrouwen waren tevens onderdeel van de voorhoede van de RAF, wat beiden uiteindelijk met de dood moesten bekopen.

De VN speelden in de 'New Left' golf een geheel andere rol. De voormalige koloniën waren nu 'nieuwe staten' en waren niet enthousiast over organisaties van de 'New Left' omdat deze de staten juist bedreigden. Tussen 1970 en 1999 werden er in verband met terrorisme verscheidene grote conferenties door de VN georganiseerd.²⁷⁸ Tijdens deze VN-conferenties werd steeds vaker gesproken over terroristen in plaats van 'vrijheidsstrijders'.²⁷⁹

De activisten van 'RMS-links' en de Bevrijdingsfronten tonen veel overeenkomsten met de typologie die Rapoport geeft voor een 'New Left' organisatie. De activisten van 'RMS-links' en de Molukse Bevrijdingsfronten werden geïnspireerd door internationale gebeurtenissen zoals de zelfbewustwording van Afro-Amerikanen in Amerika, Latijns-Amerikaanse guerrilla's, de Vietnamoorlog en de antikoloniale oorlogen.²⁸⁰ De Molukse jongeren van 'RMS-links' en de Bevrijdingsfronten waren voorstander van de internationale solidariteit en waren anti-imperialistisch.²⁸¹ Daarnaast waren zij niet alleen nationalistisch maar hadden ze tevens het marxisme-leninisme omarmt.²⁸² De Molukkers van de 'RMS-links' en de Bevrijdingsfronten hadden tevens contacten met andere 'New Left' organisaties.

Ook de Molukkers van de kerngroep waren marxistisch-leninistisch en sympathiseerde met de internationale solidariteitsbeweging en anti-imperialistische strijd.²⁸³ De Molukkers van de kerngroep namen ook uitingvormen van deze beweging over. Het bijzondere aan de kerngroep was dat deze twijfelde aan de RMS als het toekomstideaal voor de Molukken.²⁸⁴ De kerngroep wendde zich steeds verder af van het RMS-ideaal en dus van het etnisch-nationalistische en separatistische gedachtegoed. Bij de kerngroep kwam de nadruk steeds meer te liggen op de internationale solidariteit en op de internationale anti-

²⁷⁷ Ibidem, 56-57.

²⁷⁸ Ibidem, 60.

²⁷⁹ Ibidem, 60.

²⁸⁰ Steijlen, *RMS: van ideaal tot symbool*, 144.

²⁸¹ Ibidem.

²⁸² Ibidem, 144-145.

²⁸³ Ibidem, 145.

²⁸⁴ Smeets en Steijlen, *In Nederland gebleven*, 233-234.

imperialistische strijd. Waardoor zij meer overeenkomsten tonen met sociaal-revolutionaire groeperingen zoals de RAF dan met afscheidingsbewegingen zoals de IRA.²⁸⁵

‘De doeners’ leerden politieke ideologieën zoals het marxisme-leninisme, de internationale solidariteit en de internationale anti-imperialistische strijd niet aan het RMS-ideaal.²⁸⁶ Daarom valt deze groep niet onder de ‘New Left’ golf. ‘De doeners’ beriepen zich op de geldigheid van de onafhankelijkheidsproclamatie en op het recht op zelfbeschikking, net als terroristische organisaties van de antikoloniale golf dat deden.²⁸⁷ ‘De doeners’ waren separatisten en etnisch-nationalisten die hun landgenoten op de Molukken wilden helpen door mee te doen aan de guerrilla tegen Indonesië.²⁸⁸ Het voornaamste ideaal van ‘de doeners’ was het realiseren van een eigen Molukse staat. Interessant aan de groep ‘doeners’ is dat de manier waarop zij aan financiële middelen trachtte te komen overeenkomt met zowel de IRA als de RAF. Zij waren in feite de financierende diaspora waar Rapoport in zijn theorie naar verwijst.²⁸⁹ De Molukse diaspora zamelde niet alleen geld in, maar wilde zelf ook actief meedoen aan de guerrilla.²⁹⁰ ‘De doeners’ lijken hierdoor meer het product van de antikoloniale golf dan van de ‘New Left’ te zijn. Het terugvallen op de geldigheid van de proclamatie en op het zelfbeschikkingsrecht, het financieren van de RMS-strijd en de plannen en pogingen om mee te vechten in een guerrilla tegen Indonesië zijn elementen die passen bij de antikoloniale golf.

2.3 De terroristische acties van 1970, 1975 en 1977

De drie militante stromingen (de ‘RMS-links’, de kerngroep en ‘de doeners’) lijken niet onder dezelfde terroristische golf geschaard te kunnen worden. De jongeren van ‘RMS-links’ en de kerngroep tonen veel overeenkomsten met terroristische organisaties van de ‘New Left’, terwijl ‘de doeners’ vooral overeenkomsten tonen met terroristische organisaties van de antikoloniale golf. De terroristische acties van de jaren zeventig werden louter gepleegd door de militante tak van de jongeren.²⁹¹ Dit brengt ons op een aantal vragen. Allereerst is het de vraag of terroristen van 1970, 1975 en 1977 allen afkomstig waren van dezelfde stroming of dat de verschillende acties vanuit verschillende stromingen zijn geïnitieerd. Daarnaast is het

²⁸⁵ Steijlen, *RMS: van ideaal tot symbool*, 146.

²⁸⁶ Ibidem, 147.

²⁸⁷ Rapoport, ‘The four waves of modern terrorism’, 52-54.

²⁸⁸ Steijlen, *RMS: van ideaal tot symbool*, 147.

²⁸⁹ Rapoport, ‘The four waves of modern terrorism’, 55.

²⁹⁰ Steijlen, *RMS: van ideaal tot symbool*, 147.

²⁹¹ Ibidem, 146.

de vraag of één actie bedacht en uitgevoerd werd door de achterban van één stroming of door de achterban van meerdere stromingen. Om antwoord te geven op deze vragen worden in deze paragraaf de acties van 1970, 1975 en 1977 geanalyseerd aan de hand van Rapoport's typologie. Zodoende kunnen we onderzoeken of de gewelddadige Molukkers van de jaren zeventig bij de antikoloniale golf, bij de golf van de 'New Left' of wellicht bij een tussenvorm van deze golven geplaatst kunnen worden.

In augustus 1970 werd door de Nederlandse regering een staatsbezoek aangekondigd van de Indonesische president Soeharto.²⁹² Het geplande staatsbezoek leidde tot grote ophef binnen de Molukse gemeenschap in Nederland. Soeharto werd namelijk verantwoordelijk gehouden voor de executie van de voormalige RMS-president Soumokil. De jonge Molukkers vonden dat er geprotesteerd moest worden tegen zijn komst, en niet op de wijze waarop de eerste generatie altijd had geprotesteerd maar met harde actie. Het geplande staatsbezoek van Soeharto was de spreekwoordelijke druppel die de emmer deed overlopen.

Op 31 augustus 1970 bezette 33 Molukkers als reactie op het geplande staatsbezoek de Indonesische ambassadeurswoning in Wassenaar.²⁹³ Onder de 33 Molukkers waren acht minderjarigen, de overige 25 Molukkers waren tussen de 21 en de 46 jaar oud. Een van de initiatiefnemers en tevens oudste terrorist was Paul Thenu. Hij was een voormalige KNIL'er en één van voormannen van de ordedienst van de Badan Persatuan.²⁹⁴ De Molukkers die Thenu om zich heen had verzameld waren woonachtig in het hele land (IJsseloord, Moordrecht, Bovensmilde, Tiel, Assen, Middelburg, Barneveld, Venlo, Nijverdal, Hoogkerk en Culemborg). Sommigen hadden elkaar pas aan de vooravond van de actie voor het eerst ontmoet.²⁹⁵ Een van de actievoerders, Tete Siahaya, schrijft in zijn boek *Mena Muria: Wassenaar '70; Zuid-Molukkers slaan terug* dat alle terroristen een rode hoofdband om hadden om elkaar te herkennen.²⁹⁶ Tijdens de 'Actie Wassenaar' kwam het echter voor dat één van de terroristen een andere terrorist onder schot hield omdat deze geen rode hoofdband om had en daarom werd aangezien als personeel van de ambassadeurswoning.²⁹⁷ Opvallend is dat er geen vrouwen participeerden in de actie en dat de eventuele participatie van vrouwen ook niet bij de terroristen ter sprake is gekomen.

²⁹² Ibidem, 155.

²⁹³ Ibidem, 155.

²⁹⁴ Siahaya, *Mena-Muria*, 27.

²⁹⁵ Ibidem, 7.

²⁹⁶ Ibidem, 29.

²⁹⁷ Ibidem, 29.

Het uiteindelijke doel van de bezetting was het realiseren van de RMS. De directe eis was dat er een officieel gesprek moest plaatsvinden tussen Soeharto en de RMS-president in ballingschap Manusama.²⁹⁸ Tijdens dit gesprek moest Nederland de rol van toezichthouder op zich nemen terwijl de rol van bemiddelaar was weggelegd voor de VN.²⁹⁹ Soeharto was echter nog niet in Nederland gearriveerd en besloot om zijn bezoek uit te stellen waardoor deze eis niet ingewilligd kon worden. Toen de bezetters dit ter ore kwam, stelden zij hun eisen bij en vroegen om een officieel gesprek tussen Manusama en minister-president De Jong om te praten over het RMS-ideaal. Deze eis werd uiteindelijk door de Nederlandse regering ingewilligd waardoor de bezetting na twaalf uur tot een einde kwam.

Manusama was door de Nederlandse regering aangewezen als bemiddelaar tussen de terroristen en de Nederlandse staat.³⁰⁰ Echter, door Manusama's pacifistische houding werd hij door de terroristen gewantrouwd. Daarnaast werd Manusama niet door alle bezetters als RMS-president erkent, want er waren namelijk ook enkele Tamaëla-aanhangers en 'ongebonden' Molukkers onder de bezetters.³⁰¹ Het is merkwaardig dat de terroristen toch alleen wensten te onderhandelen via de Badan Persatuan (in de vorm van Metiary), de belangenorganisatie die Manusama erkende als RMS-president.

De Molukkers die verantwoordelijk waren voor de bezetting van de ambassadeurswoning hadden erg diverse achtergronden. Ze waren allemaal afkomstig uit een ander woonoord, ze waren allemaal van een andere leeftijdscategorie en ze volgden niet allemaal dezelfde leiders. Wat de terroristen wél gemeen hadden was de grote actiebereidheid voor de RMS. De groep Molukkers lieten via een persbericht aan het Nederlandse volk weten: '*Onze daad berust zuiver op liefde voor de vrijheidsstrijd van het hele Zuid-Molukse volk*', waar we uit kunnen afleiden dat de terroristen voornamelijk etnisch-nationalisten en separatisten waren.³⁰²

Naar de buitenwereld toe manifesteerden de Molukkers zich wel als één groep. De Molukkers hadden nadrukkelijk gesteld dat zij aan de buitenwereld duidelijk wilden maken dat zij de Molukse leiders respecteerden. Daarom gaven zij zich ook alleen over aan de voorzitter van de Badan Persatuan. De 33 terroristen noemden zichzelf 'De Vrije Zuid-Molukse Jongeren' zodat zij zich niet hoefden te identificeren met een al bestaande (jongeren)organisatie en zij zich de steun van de gehele Molukse gemeenschap konden toe-

²⁹⁸ Ibidem, 16.

²⁹⁹ Ibidem, 16.

³⁰⁰ Schmid e.a., *Zuidmoluks terrorisme, de media en de publieke opinie*, 38.

³⁰¹ Bootsma, *De Molukse acties*, 42.

³⁰² 'Zuidmolukse bezetters: We volgen Soumokil na', *Trouw*, 1 september 1970.

eigenen. Tijdens hun detentie heeft de groep van de ‘Actie Wassenaar’ eveneens een oproep gedaan aan de Molukse gemeenschap om eenheid te bewerkstelligen. In het blad *Toma* vroegen zij aan de Molukse gemeenschap om zich in te zetten voor eenheid, de terroristen schreven: ‘*Wij verlangen te zien: één staat, één regering, één vlag, één strijd, slechts één ideaal en dat is de R. M. S., die wij allen lief hebben!*’.³⁰³ De 33 Molukkers lijken daarom vooral geschaard te kunnen worden onder de groep ‘doeners’ gezien het bewerkstelligen van een RMS het enige doel was.

De bezetters trachtte met de ‘Actie Wassenaar’ aandacht te vragen voor het RMS-ideaal. Daarnaast was het een wanhoopspoging om de Nederlandse regering te dwingen het RMS-ideaal serieus te nemen. Ze waren van mening dat de Nederlandse regering het RMS-ideaal lang genoeg uit de weg was gegaan en dat de regering het ideaal nu eens moest gaan steunen. Juist de Nederlandse regering kon, als medeondertekenaar van de RTC-akkoorden, iets doen aan de situatie op de Molukken. Uit deze redenering blijkt dat de Molukse diaspora zocht naar politieke steun voor de strijd in hun ‘thuisland’.

In de rechtbank benadrukten de 33 Molukkers de politieke motieven die ten grondslag lagen aan de actie. Enige uiting aan marxistisch-leninistische idealen, de internationale strijd tegen het imperialisme en de internationale solidariteit kwamen tijdens het proces echter niet ter sprake. Tete Siahaya betoogt in zijn boek *Mena Muria* echter wel dat de Molukse eilanden niet meer een kolonie van Nederland waren, maar van Indonesië.³⁰⁴ De Molukken waren ondanks hun recht op zelfbeschikking slachtoffer geworden van het neokolonialisme en dat was het politieke motief voor de actie, aldus Tete Siahaya.³⁰⁵ De terroristen beriepen zich op de geldigheid van de onafhankelijkheidsproclamatie en op het zelfbeschikkingsrecht.

De bezetting van de ambassadeurswoning kenmerkte drie elementen die typerend waren voor de ‘New Left’ golf. De bezetting van de Indonesische ambassadeurswoning was in feite een theatraal doelwit. De terroristen hoopten met de bezetting namelijk aandacht te krijgen voor hun ideaal. Het was militair gezien geen belangrijk doelwit. Daarnaast namen de Molukkers gijzelaars, wat een typische strategie van de ‘New Left’ was.

³⁰³ ‘Een oproep van de 33 Zuidmolukse zonen in de gevangenis tot eensgezindheid van het volk in de strijd, hier in de vreemde’, in: *Toma* nr. 59 (1970) 7.

³⁰⁴ Siahaya, *Mena-Muria*, 129.

³⁰⁵ Ibidem.

De Molukse jongeren van ‘RMS-links’, de Bevrijdingsfronten en de kerngroep werden niet zoals hun ouders gekenmerkt door hun militaire uniformen, kort en keurig gekamd haar en een geschoren gezicht maar door revolutionaire en anti-imperialistische uitingvormen.

Het in de luchtsteken van de gebalde vuist, de effen groene (leger) jasjes, de zwart leren jasjes, de baretten, de legerkistjes, de afro-kapsels, de grote zonnebrillen en de hoofdbanden waren allemaal revolutionaire en anti-imperialistische uitingvormen uit de wereld van de ‘New Left’, de Black Panthers kleeften zich bijvoorbeeld op deze manier.³⁰⁷

Ook de Molukse terroristen van de ‘Actie Wassenaar’ hadden deze kledingstijl. Zoals de foto’s

hiernaast laten zien tonen de Molukse terroristen van 1970 (boven) qua uitingkenmerken veel overeenkomsten met de Black Panthers (onder).

Gezien het feit dat er geen vrouwen aan de acties meededen, de diaspora groep om steun vroeg aan Nederland en gezien het feit dat de terroristen zich beriepen op de onafhankelijkheidsproclamatie en het zelfbeschikkingsrecht, kunnen we concluderen dat de terroristen voornamelijk ‘doeners’ waren en tevens het product waren van de antikoloniale golf. Toch zijn er enkele elementen waaruit blijkt dat zij wel degelijk werden geïnspireerd

Afbeelding 2: Actie Wassenaar: de overgave: Demonstranten worden gefouilleerd.³⁰⁶

Afbeelding 3: Leden van de Black Panthers.³⁰⁸

³⁰⁶ Bron afbeelding 2: ‘Actie Wassenaar: de overgave: Demonstranten worden gefouilleerd...’

<<http://www.geheugenvannederland.nl/?nl/items/MHM01:F931617>> 9 april 2015.

³⁰⁷ De Graaf, *Theater van de angst*, 22.

³⁰⁸ Bron afbeelding 3: ‘Monthly Archives: March 2014’ <<https://life5stylez.wordpress.com/2014/03/>> 19 april 2015.

door de 'New Left' golf. Zoals het theatrale doelwit, het nemen van gijzelaars en de uiterings en uiterlijke kenmerken. Echter, inhoudelijk gezien kunnen de terroristen van de 'Actie Wassenaar' niet geschaard worden onder de 'New Left' golf want zij gaven geen uiting aan marxistisch-leninistische ideeën, het belangrijkste element van deze golf. Dit is waarschijnlijk ook een van de belangrijkste redenen voor het feit dat zij geen banden hadden met andere terroristische organisaties van de 'New Left'.

Het tijdens de 'Actie Wassenaar' afgedwongen gesprek tussen Manusama en De Jong had voor de Molukkers een teleurstellend resultaat. De Nederlandse regering bleef voet bij stuk houden dat zij niks kon en wilde betekenen voor de RMS waardoor de 'Actie Wassenaar' in één klap geen succes maar een mislukking was. Daarnaast werd de Molukse gemeenschap opgeschrikt door het gerucht dat er veel Molukkers in Indonesië werden gemarteld en door de uitspraak van koningin Juliana tijdens de soevereiniteitsoverdracht van Suriname in 1975.³⁰⁹ Als klap op de vuurpijl verklaarde de minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk in 1975 dat de Nederlandse regering voor het grootste deel van de Molukse gemeenschap een toekomst in Nederland zag én dat de RMS als een utopie werd beschouwd.³¹⁰ Deze factoren lagen ten grondslag aan de terroristische acties van 1975.

Op 2 december 1975 kaapte een groep van zeven jonge Molukkers een trein in de buurt van het plaatsje Wijster (in de gemeente Beilen).³¹¹ De terroristen waren in de leeftijd van 19 tot en met 25 jaar en allen afkomstig uit het RMS-bolwerk Bovensmilde.³¹² Volgens Abé Sahetapy (een ex-treinkaper) waren de zeven terroristen:

*'Jongens met karakter, die ver durfden te gaan, als het maar voor de verwezenlijking van de Molukse strijd zou zijn. Wij behoorden niet tot de zogenaamde harde kern in Molukse groeperingen, omdat die groeperingen er niet zijn of bestaan. Wij waren ook geen desperado's die in het wilde weg zouden zijn gaan schieten. Wij waren ook geen werkeloze avonturiers, die toen niks te doen hadden en daarom het plan gemaakt hadden om een trein te kapen. Wij zijn en waren doodgewoon eenvoudige jonge Molukkers met de overtuiging en het geloof in onze Molukse strijd. De overtuiging en het geloof in onze strijd, die wij van onze ouders hebben overgenomen. Kobus, Paul, Eli, Nelis, Joop, Cor en ik waren geen jongens met een bijzondere opvatting van de strijd, of wat dan ook'.*³¹³

³⁰⁹ Schmid e.a., *Zuidmoluks terrorisme, de media en de publieke opinie*, 40.

³¹⁰ Steijlen, *RMS: van ideaal tot symbool*, 155.

³¹¹ Schmid e.a., *Zuidmoluks terrorisme, de media en de publieke opinie*, 40.

³¹² Bootsma, *De Molukse acties*, 79.

³¹³ A. Sahetapy, *Minne strijd*, (Veenhuizen 1980) 13.

Cor (Cornelis) Thenu was de 17-jarige zoon van de ex-ambassadeurswoningbezetter Paul Thenu. Eli Hahury en Cornelis Thenu waren samen de initiatiefnemers van de actie. De medestrijders werden door Eli en Cornelis geselecteerd op basis van een sterke persoonlijkheid en een duidelijke visie en politieke overtuiging met betrekking op het RMS-ideaal.³¹⁴ De uiteindelijke zevenkoppige groep bestond alleen uit mannen. Cornelis Thenu betoogt in zijn boek *Korban: Het verhaal van een Molukse activist* dat zij daar niet bewust voor hadden gekozen maar dat bij de samenstelling van de groep het opnemen van vrouwen ‘gewoon’ niet aan de orde was gekomen.³¹⁵ Het is merkwaardig dat Thenu tegelijkertijd betoogt dat er genoeg Molukse vrouwen bereid waren om aan een actie deel te nemen, waardoor het er toch op lijkt dat de vrouwen bewust zijn geweest.³¹⁶

De jonge terroristen waren ontevreden met de politieke situatie van de RMS, de RMS-politiek zat namelijk muurvast. Eén van de treinkapers verklaarde:

*‘Reeds lange tijd ben ik het niet eens met het beleid van de Nederlandse regering ten aanzien van mijn bevolkingsgroep de Zuid-Molukkers. Al 25 jaar lang vragen wij begrip voor onze problemen, maar noch de heer Vondeling noch de heer Den Uyl storen zich daaraan. Volgens deze heren zijn wij kennelijk geen volk, hoewel toch de Koningin heeft gezegd, dat ieder volk recht heeft op onafhankelijkheid. Vondeling heeft gezegd, dat dit een droombeeld was, terwijl Den Uyl heeft gezegd dat iedere vrijheidsbeweging recht op steun had. Bij de onafhankelijkheid van Suriname op 25 november 1975 heeft de Koningin deze uitspraak gedaan. Door deze uitspraak bleek ons, dat wij geen volk waren en als lucht werden aangezien. Dit was voor ons alle Zuid-Molukse jongeren reden om actie te gaan voeren’.*³¹⁷

Volgens één van de treinkapers diende de kaping slechts één doel, namelijk door de actie de strijd voor een onafhankelijke Vrije Republiek der Zuid-Molukken kenbaar maken aan Nederland en aan de rest van de wereld om zo uit de impasse te komen.³¹⁸

Daarnaast waren de treinkapers bereid om tot actie over te gaan omdat zij overtuigd waren van de rechtsgeldigheid van de RMS proclamatie van 25 april 1950.³¹⁹ Zij beriepen

³¹⁴ Ibidem.

³¹⁵ Thenu, *Korban*, 48.

³¹⁶ Ibidem, 48-49.

³¹⁷ Nationaal Archief: ministerie van Justitie, *Molukse acties 1970-1984 (-2000)*. Archiefbloknr. J22 Inv. nr: 105, MK 8.

³¹⁸ Thenu, *Korban*, 49.

zich op het zelfbeschikkingsrecht van het Molukse volk. Voor het opeisen van hun rechten was harde actie geoorloofd.³²⁰ De kaping kwam dus voort uit voornamelijk etnisch-nationalistische en separatistische aspiraties.

Het eisenpakken van de treinkapers was uitgebreider dan die van de bezetters van de ambassadeurswoning in Wassenaar. Allereerst eisten zij een dialoog over de politieke status van het Zuid-Molukse volk tussen de Badan Persatuan en de Indonesische regering onder toezicht van de VN.³²¹ Ten tweede eisten zij dat de Nederlandse regering voor de televisie het zelfbeschikkingsrecht en de door Nederland gemaakte fouten (waardoor de Molukkers in deze ‘situatie’ zaten) erkende.³²² Ten derde moest er een algehele amnestie komen voor in Nederland gedetineerde Molukkers die vastzaten om politieke redenen (alle terroristen van de ‘Actie Wassenaar’ en de vrijdelde ontvoering van koningin Juliana).³²³ Ten vierde eisten de terroristen dat Nederland het RMS-ideaal op de politieke agenda van de VN zou zetten.³²⁴ Ten slotte eisten zij een bus die de terroristen en enkele gijzelaars naar Schiphol moest brengen. Op Schiphol moest er een vliegtuig klaar staan waarmee de treinkapers konden vluchten naar een ‘bevriend’ land.³²⁵ Welk land dat exact was, is nooit aan het licht gekomen.

Bij de eisen hadden de kapers een ultimatum gesteld. Als de regering op de eerste dag voor kwart voor één ’s middags niet zou reageren werd er elk half uur een gijzelaar geëxecuteerd.³²⁶ Hierbij wilden de jonge Molukkers geen onderscheidt maken tussen mannen of vrouwen, omdat zij vrouwen gelijke rechten gunden als mannen.³²⁷ Het principe van een ultimatum werd echter na vier dagen losgelaten. Om druk uit te oefenen waren er inmiddels al drie gegijzelden geëxecuteerd, het bleek echter dat de Nederlandse regering hier niet aan toe gaf.³²⁸ Daarom zagen de terroristen zich genoodzaakt om van het ultimatum af te zien en de executies achterwege te laten.³²⁹

Ook tijdens deze Molukse actie werd Manusama door de Nederlandse regering aangewezen als bemiddelaar.³³⁰ Het verschil met de ‘Actie Wassenaar’ was echter dat de

³¹⁹ Nationaal Archief: ministerie van Justitie, *Molukse acties 1970-1984 (-2000)*. Archiefbloknr. J22 Inv. Nr. 105, HA 20.

³²⁰ Nationaal Archief: ministerie van Justitie, *Molukse acties 1970-1984 (-2000)*. Archiefbloknr. J22 Inv. Nr. 105, SA 19.

³²¹ Thenu, *Korban*, 79.

³²² Ibidem.

³²³ Ibidem.

³²⁴ Ibidem.

³²⁵ Ibidem, 66.

³²⁶ Bootsma, *De Molukse acties*, 100-101.

³²⁷ Ibidem, 94.

³²⁸ Schmid e.a., *Zuidmoluks terrorisme, de media en de publieke opinie*, 41.

³²⁹ Thenu, *Korban*, 80.

³³⁰ Bootsma, *De Molukse acties*, 123.

Molukse treinkapers Manusama dermate wantrouwden dat zij hem in het begin van de actie niet als bemiddelaar accepteerden.³³¹ De kapers wilden alleen praten met Metiary en Zeth Pessireron. Het was onder de Molukkers namelijk bekend dat Metiary, in tegenstelling tot Manusama, sympathie had voor het gebruik van geweld.³³² Pessireron was een kennis van de kapers, hij kwam net als de kapers uit Bovensmilde. Daarnaast was Pessireron een zeer prominent persoon binnen de Pemuda Masjarakat.³³³ Manusama werd tijdens de tweede en de daarop volgende onderhandelingspogingen overigens wel binnen gelaten omdat de terroristen zich toen realiseerden dat Manusama in een moeilijk parket zat én omdat de vrouw van de voormalige RMS-president Soumokil hem vergezelde. Daarnaast voegden in de laatste fase van de onderhandelingen De Lima en Kuhuwael zich bij de delegatie.³³⁴ Overigens bleven de kapers erg kritisch over de gevestigde leiders en organisaties omdat zij in de laatste vijf jaar in politiek opzicht geen vooruitgang hadden geboekt. Paradoxaal genoeg spraken de terroristen tijdens hun politieverhoor echter wel over ‘onze leider’, doelend op Manusama.³³⁵

De treinkapers van 1975 waren in tegenstelling tot de terroristen van de ‘Actie Wassenaar’ wel één groep met dezelfde politieke voorkeur en ideeën (‘gewapende actie was noodzakelijk’), hetzelfde wantrouwen tegen de gevestigde leiders, dezelfde leeftijdscategorie en woonachtig in hetzelfde woonoord in Bovensmilde. Zij noemden zichzelf net als de terroristen van 1970 ‘De Vrije Zuid-Molukse Jongeren’.³³⁶ Ook de terroristen van 1975 probeerde zodoende een zo groot mogelijk Moluks publiek aan te spreken en bij de actie te betrekken.

Tijdens de processen benadrukten de terroristen dat er politieke motieven ten grondslag lagen aan hun acties en dat daar bij de strafbepaling rekening mee gehouden moest worden.³³⁷ De politieke beweegreden was het realiseren van de RMS. Abé Sahetapy benadrukte in zijn boek *Minne Strijd* dat zij vochten tegen fascistische, koloniale en imperialistische machten, waar we uit kunnen concluderen dat zij anti-imperialistisch waren.³³⁸ Daar voegde Sahetapy aan toe dat het Molukse volk de wapens moest oppakken om de onafhankelijkheid te realiseren en dat het Molukse volk lering moest trekken uit de Vietnamoorlog, namelijk dat er enkele miljoenen Molukkers moesten sterven voor de vrijheid

³³¹ Sahetapy, *Minne strijd*, 25.

³³² Bootsma, *De Molukse acties*, 123.

³³³ Ibidem.

³³⁴ Ibidem, 163.

³³⁵ Nationaal archief: ministerie van Justitie, *Molukse acties 1970-1984 (-2000)*. Archiefbloknr. J22 Inv. Nr. 105, TU 10, SA 19 en MK 23.

³³⁶ Thenu, *Korban*, 80.

³³⁷ Bootsma, *De Molukse acties*, 170.

³³⁸ Sahetapy, *Minne strijd*, 45.

van het Molukse volk.³³⁹ Sahetapy had daarnaast kritiek op Westerse ideologieën waar sommige Molukkers naar grepen. Hiermee doelde hij onder andere op de internationale solidariteitsbeweging en het marxistisch-leninistische gedachtegoed, hij schreef hierover:

*‘Maar het meest tragisch voor de Molukkers is, dat binnen eigen gelederen de geestelijke vermogens gaan escaleren, waarbij men vaak de toevlucht zoekt naar een Westerse oplossing in plaats zich te richten tot de werkelijkheid van een vrijheidstrijd. De vrijheidstrijd wordt nu gebaseerd op een theoretische basis, terwijl alleen kritieken worden geuit die ons soms ver van de verwezenlijking brengen. Ideeën worden uitgestippeld, ideologieën worden soms gretig geïntroduceerd en gepubliceerd, terwijl het Molukse ‘zijnde’ verkracht wordt. Al maar bezinnen; hoe het verder moet en hoe het zal zijn, Maar de daad zelf? Al maar redeneren om met de onderdrukte volkeren over de hele wereld te sympathiseren, terwijl binnen de eigen gelederen nergens een eigen ideologie is die ons samen bindt, en niet eens de verantwoordelijkheid aanwezig is om ons land en volk vanuit de zware onderdrukking te verlossen’.*³⁴⁰

De Molukkers hadden het idee van een treinkaping opgevat na een mislukte treinkaping van vier Syriërs.³⁴¹ Zij hadden in datzelfde jaar getracht een internationale trein te kapen om een immigratiestop van Europese Joden naar Israël te eisen.³⁴² Het daadwerkelijk kapen van een trein was echter nog nooit voorgekomen waardoor het een ideaal doelwit was om aandacht te vragen voor het RMS-ideaal. Een van de terroristen verklaarde later tijdens zijn verhoor aan zijn ondervragers: *‘Het motief voor deze treinkaping was dat wij wereldwijde publiciteit kregen en met steun van deze publiciteit een erkenning van de Republiek der Zuid Molukken door Nederlandse regering en via de Nederlandse regering natuurlijk van iedereen’.*³⁴³ Sahetapy wist dat de treinkaping iets nieuws was, en dat daardoor de gehele wereld op dat ogenblik de Molukse strijd zou volgen.³⁴⁴ Tevens was er volgens Sahetapy ook een praktische reden voor het kapen van een trein. Een trein kapen zorgde namelijk voor zekerheid, in een trein kun je rustig instappen terwijl een gebouw bestormd moet worden en

³³⁹ Ibidem, 114.

³⁴⁰ Ibidem, 127.

³⁴¹ Thenu, *Korban*, 49.

³⁴² Ibidem.

³⁴³ Nationaal Archief: ministerie van Justitie, *Molukse acties 1970-1984 (-2000)*. Archiefbloknr. J22 Inv. Nr. 105, TU 6.

³⁴⁴ Sahetapy, *Minne strijd*, 15.

dus veel risicovoller is.³⁴⁵ De treinkaping diende dus een theateraal doel. Daarnaast werden er (in lijn met de ‘New Left’ strategie) mensen gegijzeld en zelfs drie passagiers geëxecuteerd.

De treinkapers toonden overeenkomsten met de uiterlijke kenmerken van de terroristen van de ‘Actie Wassenaar’. Ook de treinkapers hadden namelijk afro-kapsels, leren jassen en grote zonnebrillen. De foto hieronder werd direct na de beëindiging van de treinkaping genomen. De kledingstijl van deze treinkaper is vergelijkbaar met die van andere revolutionaire groepen zoals de Black Panthers.³⁴⁶ Helaas zijn er in verband met het waarborgen van de privacy geen foto’s van de treinkapers openbaar in het Nationaal Archief.

Afbeelding 4: De actievoerders geven zich over aan RMS-president Manusama, hier op de achtergrond met mevrouw Soumokil.

Daarna worden ze overgedragen aan de politie.³⁴⁷

De politie heeft echter wel alle bezittingen van de terroristen gedocumenteerd in het

proces-verbaal. Uit deze gegevens blijkt dat vier van de zeven treinkapers een effen groen (leger) jasje droegen, dat allen zwart of bruin leren laarzen droegen, dat allen in bezit waren van bivakmutsen en dat vijf van de zeven terroristen een ‘rode zakdoek’ in hun bezit hadden.³⁴⁸ Daarnaast hadden twee terroristen een zonnebril bij zich en waren vijf terroristen in het bezit van een jopper.³⁴⁹

Concluderend kunnen we stellen dat de terroristen louter etnisch-nationalistische separatisten waren die zich beriepen op het zelfbeschikkingsrecht en de geldigheid van de onafhankelijkheidsproclamatie. Volgens de terroristen was het oppakken van de wapens de enige manier om de RMS te realiseren. Daarom hadden de terroristen kritiek op de gevestigde leiders en op de (jonge) Molukkers die het RMS-ideaal koppelde aan Westerse ideologieën zoals het marxisme-leninisme, maar geen daadwerkelijk actie ondernamen. Hier kunnen we

³⁴⁵ Ibidem.

³⁴⁶ De Graaf, *Theater van de angst*, 22.

³⁴⁷ Bron afbeelding 5: ‘De actievoerders geven zich over aan RMS-president Manusama, hier op de achtergrond met mevrouw Soumokil. Daarna worden ze overgedragen aan de politie’, in: Bootsma, *De Molukse acties*, 192-193.

³⁴⁸ Nationaal Archief: ministerie van Justitie, *Molukse acties 1970-1984 (-2000)*. Archiefbloknr. J22 Inv. Nr. 105.

³⁴⁹ Ibidem.

uit afleiden dat de terroristen ‘doeners’ waren. Opvallend voor de treinkaping is dat de groep wel de mogelijkheid had om vrouwen in hun actie te betrekken maar dit niet deden, wat typerend is voor de antikoloniale golf. Ook het feit dat de terroristen vroegen om steun van Nederland en van de VN is typerend voor deze golf. Er zijn echter ook enkele elementen die typisch zijn voor de ‘New Left’ golf aan te wijzen. Zo werden de terroristen beïnvloed door de dekolonisatie oorlog van Vietnam. Daarnaast waren het theatrale doelwit, de gijzelaars, de executies van de gijzelaars en de uiterlijke kenmerken van de treinkapers typerend voor ‘New Left’ groeperingen.

Uit solidariteit met de treinkapers besloten zeven Molukkers uit Bovensmilde op 4 december 1975 het Indonesische consulaat in Amsterdam te bezetten.³⁵⁰ In het gebouw bevonden zich naast het consulaat ook twee Indonesische reisbureaus en een Indonesische basisschool. Uiteindelijk werden er 46 mensen door de Molukse terroristen gegijzeld, waaronder 14 kinderen.³⁵¹ Tijdens de bezetting raakte een Indonesische consulaatmedewerker zwaargewond door een mislukte ontsnappingspoging via het raam. De zwaargewonde man overleed vijf dagen later in het ziekenhuis aan zijn verwondingen.³⁵²

De bezetting was een spontane actie die in tegenstelling tot de treinkaping niet goed was voorbereid. De zeven Molukkers waren vrienden uit Bovensmilde die de treinkapers een hart onder de riem wilden steken. De jongeren, allen mannen van 22 en 23 jaar, kwamen via kennissen aan de benodigde wapens.³⁵³ Het is opmerkelijk dat het jongere broertje van de treinkaper Joop Metekohy, Henkie Metekohy, meedeed aan de bezetting van het consulaat.³⁵⁴

De bezetting was bedoeld om de treinkapers te steunen, om publiciteit voor het RMS-ideaal te krijgen én om Indonesië bij de acties te betrekken. Want Indonesië was niet direct betrokken bij de treinkaping, terwijl Indonesië in de visie van de bezetters juist de dader was van het onderdrukken van hun Vrije Republiek der Zuid-Molukken.³⁵⁵ De terroristen waren etnisch-nationalistische separatisten die, net als de treinkapers, vonden dat actie nodig was.³⁵⁶ Zij hadden geen duidelijke ideologische visie en wilden louter de RMS realiseren. De bezetters kunnen daarom geschaard worden onder de ‘doeners’. De bezetting van het

³⁵⁰ Schmid e.a., *Zuidmoluks terrorisme, de media en de publieke opinie*, 42 en Bootsma, *De Molukse acties*, 136.

³⁵¹ Bootsma, *De Molukse acties*, 136.

³⁵² Ibidem, 137.

³⁵³ Ibidem, 134-135.

³⁵⁴ Bootsma, *De Molukse acties*, 136 en Schmid e.a., *Zuidmoluks terrorisme, de media en de publieke opinie*, 42.

³⁵⁵ ‘Onze Strijd’, in: *Toma*, nr. 11 (1975) 11.

³⁵⁶ Bootsma, *De Molukse acties*, 135.

consulaat past in verband met het theatrale doelwit en de gijzelaars echter wel in de strategie van de 'New Left' organisaties.

Metiary werd door de Nederlandse regering aangewezen als bemiddelaar tussen de terroristen in het consulaat en de Nederlandse regering. Echter, doordat de bezetting een ongeplande actie was, hadden de terroristen geen kans gezien om hun eisen te formuleren. Daarom sloten de bezetters zich aan bij de eisen van de treinkapers.³⁵⁷ Ook zij wilden een bus naar Schiphol, een dialoog tussen de Badan Persatuan en de Indonesische regering, een excuus van de Nederlandse regering op de televisie, een amnestie voor de Molukse politieke gevangenen en het RMS-ideaal op de politieke agenda van de VN.³⁵⁸

De bezetters van het consulaat toonden qua uitingvormen veel overeenkomsten met hun voorgangers en de 'New Left' organisaties. Zij droegen, zoals op de foto hiernaast is te zien, zwart leren jassen, baretten en grote zonnebrillen. Daarnaast werden ze gekenmerkt door hun afro-kapsels.

Twaalf dagen na het begin van de treinkaping gaven de treinkapers zich op 14 december 1975 over.³⁵⁹ De gijzeling in het Indonesische consulaat kwam op 19 december tot een einde.³⁶⁰ De reden voor deze overgave lag in de dreiging van represailles door

Afbeelding 5: Molukkers strijken vlag; einde recordgijzeling.³⁶¹

Indonesië. De weduwe van Soumokil

had de terroristen namelijk gewezen op de mogelijkheid dat 'hun' mensen op de Molukken, waar zij in principe de kaping voor waren begonnen, veel problemen konden krijgen door de acties van Molukkers in Nederland.³⁶² Nederland had geen enkele concessie gedaan waardoor de treinkaping en de bezetting van het consulaat eigenlijk geen succes waren. Cornelis Thenu was een van de kapers die het absoluut niet eens was met de overgave, hij zei: '*De actie was*

³⁵⁷ Schmid e.a., *Zuidmoluks terrorisme, de media en de publieke opinie*, 42.

³⁵⁸ Bootsma, *De Molukse acties*, 139.

³⁵⁹ Schmid e.a., *Zuidmoluks terrorisme, de media en de publieke opinie*, 45.

³⁶⁰ Ibidem.

³⁶¹ Bron afbeelding 5: 'Molukkers strijken vlag; einde recordgijzeling', in: *Het Vrije Volk*, 20 december 1975.

³⁶² Bootsma, *De Molukse acties*, 163.

*voor mij onderdeel van de Molukse strijd. Aan iedere strijd zijn consequenties verbonden, ook voor onze mensen in de Molukken’.*³⁶³

Concluderend kunnen we stellen dat de terroristen etnisch-nationalistische separatisten waren die Indonesië bij de acties wilden betrekken. Ondanks dat de bezetters er, net zoals de treinkapers, uitzagen als revolutionairen van de ‘New Left’ waren zij dit inhoudelijk gezien niet. De terroristen waren bovendien ‘doeners’, zij hadden geen interesse in ideologische discussies en wilden in feite vooral de treinkapers steunen. De terroristen wilden in actie komen, en dat was wat hen motiveerden.

De Nederlandse overheid had na de terroristische acties van 1975 een aantal maatregelen genomen om de Molukse gemeenschap tegemoet te komen om een herhaling van gewelddadige acties te voorkomen. Er was een inspraakorgaan geïnstalleerd en er was een speciale commissie van vijf Nederlanders en vijf Molukkers aangesteld, de commissie-Köbben/Mantouw.³⁶⁴ De commissie had als taak om oplossingen te vinden voor het conflict die wortelde in de politieke idealen die Molukkers nastreefden maar die de Nederlandse regering niet kon delen.³⁶⁵ De Molukse jongeren waren echter van mening dat zowel het inspraakorgaan als de commissie geen enkele toegevoegde waarde leverden aan de realisatie van het RMS-ideaal. De jongeren vonden dat de Nederlandse regering met het instellen van het inspraakorgaan en de commissie de Molukkers twee keuzes had gegeven: aanpassen aan de Nederlandse samenleving of terugkeren naar het fascistische Indonesië.³⁶⁶ Beide opties waren voor de Molukkers ondenkbaar.³⁶⁷

Veel radicale jongeren waren daarnaast ontevreden met de manier waarop de acties van Wijster en Amsterdam tot een einde waren gekomen. Zij vonden dat de terroristen waren misleid door de Nederlandse regering en de Molukse leiders.³⁶⁸ Eén van de kapers van de trein bij De Punt verklaarde later in een interview over de acties van 1975: *‘Ik snapte dan ook niet hoe ze ertoe kwamen zich over te geven. Zij hadden een besluit genomen en ze hadden gewoon moeten doorzetten. Ik denk dat ze misleid zijn door de Nederlanders of misschien zelfs door onze eigen leiders. Dat voelde ik toen zo’.*³⁶⁹ Anderhalf jaar na de acties van 1975

³⁶³ Ibidem, 164.

³⁶⁴ Steijlen, *RMS: van ideaal tot symbool*, 161.

³⁶⁵ Schmid e.a., *Zuidmoluks terrorisme, de media en de publieke opinie*, 47.

³⁶⁶ Smeets en Steijlen, *In Nederland gebleven*, 254.

³⁶⁷ Ibidem.

³⁶⁸ Bootsma, *De Molukse acties*, 195.

³⁶⁹ Ibidem.

vond een aantal radicale Molukse jongeren dat het tijd was voor een nieuwe actie om het RMS-ideaal in belangstelling te brengen.

Om negen uur 's morgens op 23 mei werd Nederland opgeschrikt door nieuwe terroristische acties. Een groep van negen Molukkers, waaronder één vrouw, kaaptten een trein bij het plaatsje De Punt in Noord-Drenthe.³⁷⁰ Net als in 1975 werd deze treinkaping ondersteund door een gijzeling elders in het land. Op het moment dat de trein tot stilstand kwam stormde een groep van vier Molukkers een basisschool in Bovensmilde binnen. Dit keer was de bezetting van de basisschool echter een geplande actie. De dertien Molukkers (negen treinkapers en vier schoolbezetters) hadden gezamenlijk de twee acties voorbereid en manifesteerde zich als één groep.³⁷¹

De Molukkers waren tussen de 17 en 27 jaar oud en allen afkomstig uit het fanatieke RMS-woonoord in Bovensmilde.³⁷² Voor een aantal van de terroristen speelde persoonlijke redenen een rol om deel te nemen aan de actie. Van vijf terroristen zat namelijk een broer in de gevangenis door deelname aan een van de acties van Wijster, Amsterdam of door het mislukte plan om koningin Juliana te gijzelen.³⁷³ Matheus Tuny was bijvoorbeeld de broer van de Wijster-treinkaper Kobus Tuny. Daarnaast was de schoolgijzelnemer Isaac Thenu de zoon van de ambassadeurswoningbezetter Paul Thenu en het broertje van de Wijster-treinkaper Cornelis Thenu. Tevens was er voor de enige vrouw, Hansina Uktolseja, een 'romantische' reden om mee te doen aan de kaping. Zij had volgens Beatrice de Graaf en Maarten van Riel namelijk een volgens de Molukse leefregels (de adat) verboden relatie met de treinkaper Rudi Lumalessil. De Graaf en Van Riel betogen dat zij aan de actie heeft meegedaan om het respect van haar omgeving af te dwingen en zodoende goedkeuring te krijgen voor deze relatie.³⁷⁴ Het is overigens opvallend dat er een vrouw meedeed aan de actie. Niet alle terroristen waren het namelijk eens met Uktolseja's deelname aan de treinkaping. Eén van de terroristen betoogde later tegen De Graaf en Van Riel dat zij geen vrouwen wilden hebben bij 'dergelijke acties', waar we uit kunnen afleiden dat betrokkenheid van vrouwen niet vanzelfsprekend was en dat Uktolseja's deelname een uitzondering was.³⁷⁵

Het realiseren van de RMS was het uiteindelijke en indirecte doel van de treinkaping en de schoolgijzeling. Het directe doel van deze acties was volgens Junus Ririmasse echter:

³⁷⁰ Steijlen, *RMS: van ideaal tot symbool*, 161.

³⁷¹ Smeets en Steijlen, *In Nederland gebleven*, 254.

³⁷² Ibidem, 195.

³⁷³ Schmid e.a., *Zuidmoluks terrorisme, de media en de publieke opinie*, 49.

³⁷⁴ B. de Graaf en M. Van Riel, 'Hansina Uktolseja (1955-1977): Treinkaapster uit liefde', in: *Historisch Nieuwsblad*, nr. 4 (2008) 57.

³⁷⁵ Ibidem.

‘[...] er iets aan te doen dat de Nederlandse regering en de RMS-regering zich helemaal niet meer om de RMS bekommerden.’³⁷⁶ De acties concentreerden zich ditmaal dus op de Nederlandse regering en de RMS-regering terwijl de acties van 1970 en 1975 gericht waren op de Indonesische en Nederlandse regering. De terroristen hoopten daarnaast met hun actie internationale aandacht te krijgen voor de ‘gerechtvaardigde’ proclamatie van de Vrije Republiek der Zuid-Molukken. De Molukse activisten zagen zichzelf niet als terroristen maar als ‘vrijheidssrijders’. De terroristen hadden dus etnisch-nationalistische en separatistische motieven en zagen geen andere weg dan, als diaspora groep, vanuit Nederland te strijden voor de RMS.³⁷⁷

De eisen van de terroristen werden tijdens de acties van 1977 naar meerdere instanties gestuurd. Allereerst werden de eisen meegegeven aan één van de door de Molukkers vrijgelaten passagiers. Daarnaast werden de eisen afgegeven aan de rechercheur die een telefoonverbinding moest aanleggen tussen de trein en het beleidscentrum.³⁷⁸ Tot slot werden de eisen naar de NOS en het ministerie van Justitie gestuurd.³⁷⁹ De terroristen benadrukten dat zij met hun daad achter de politieke eisen van de ‘Actie Wassenaar’, de treinkaping bij Wijster en de bezetting van het Indonesische consulaat stonden.³⁸⁰ En dat zij deze eisen weer stelden. Daarnaast eisten de terroristen de vrijlating van Molukkers die vanwege de acties Wijster, Amsterdam en de poging om koningin Juliana te gijzelen gedetineerd waren. Tevens wilden zij drie bussen om naar het vliegveld gebracht te worden en een Boeing 747 om naar een door hun gekozen, maar voor de regering onbekende, bestemming te vliegen.³⁸¹ Welke bestemming dit was hebben de terroristen nooit naar buiten gebracht, maar uit een brief die na de beëindiging van de kaping in de trein was gevonden kunnen we afleiden dat dit hoogstwaarschijnlijk Benin was.³⁸²

De terroristen stelden op de eerste dag een ultimatum: als de regering op woensdagmiddag om twee uur niet aan de eisen had voldaan zou de school worden opgeblazen en zouden er in de trein massaexecuties plaatsvinden.³⁸³ De terroristen benadrukten de ernst van het ultimatum door de kinderen minutenlang ‘*Van Agt, wij willen leven!*’ te laten schreeuwen en door een aantal gijzelaars buiten de trein te positioneren met de

³⁷⁶ Bootsma, *De Molukse acties*, 214.

³⁷⁷ Smeets en Steijlen, *In Nederland gebleven*, 254 en Steijlen, *RMS: van ideaal tot symbool*, 161.

³⁷⁸ Bootsma, *De Molukse acties*, 214.

³⁷⁹ Ibidem.

³⁸⁰ ‘Wij eisen...’, *Het Vrije Volk : Democratisch-Socialistisch Dagblad*, 24 mei 1977.

³⁸¹ Schmid e.a., *Zuidmoluks terrorisme, de media en de publieke opinie*, 48.

³⁸² Nationaal archief: ministerie van Justitie, *Molukse acties 1970-1984 (-2000)*. Archiefbloknr. J22 Inv. nr: 211.

³⁸³ Bootsma, *De Molukse acties*, 218-219 en Schmid e.a., *Zuidmoluks terrorisme, de media en de publieke opinie*, 51.

loop van een geweer op hen gericht.³⁸⁴ Dit ultimatum werd op woensdag met twee dagen verlengd en uiteindelijk, door de moeizame onderhandelingen en de harde opstelling van de Nederlandse overheid, losgelaten. De onderhandelingen kwamen in een patstelling waar ze niet meer uitkwamen, wat uiteindelijk resulteerde in een bestorming van de trein en de school door Nederlandse mariniers waarbij zes treinkapers en twee gegijzelde treinpassagiers om het leven kwamen.³⁸⁵

In tegenstelling tot de ‘Actie Wassenaar’ en de acties Wijster en Amsterdam werden geen van de Molukse leiders in 1977 als bemiddelaar geaccepteerd. De terroristische acties waren dit keer namelijk ook gericht tegen deze leiders. De terroristen vonden dat door toedoen van de Molukse leiders er veel minder uit de acties van 1975 was gehaald dan dat mogelijk was.³⁸⁶ De terroristen waren meer dan alleen kritisch over de Molukse leiders, zij waren het vertrouwen in de leiders namelijk volledig kwijt. De terroristen uitten hun kritiek in het document met hun eisen, zij stelden: *‘Het pad is er, maar niemand die het bewandelt’*.³⁸⁷ Tijdens de eerste elf dagen van de acties hadden de terroristen louter contact met het beleidscentrum. De Molukse leiders werden zodoende omzeild. Pas op 4 juni liepen de onderhandelingen muurvast en werden de onderhandelingen en contacten met de Nederlandse overheid vervolgd via de RMS-minister Lokollo, de arts Hassen Tan en de weduwe van Soumokil.³⁸⁸

De treinkapers en de gijzelnemers kwamen allen, net als de terroristen van 1975, uit Bovensmilde.³⁸⁹ Zij hadden hechte banden met de terroristen van 1975 (enkele zelfs familiale banden) en lagen qua idealen op één lijn met de terroristen van Amsterdam en Wijster.³⁹⁰ Zij identificeerden zich met de terroristen van voorgaande acties, dat is ook af te leiden uit het feit dat zij eisten dat deze terroristen werden vrijgelaten en dat de terroristen van 1977 dezelfde eisen stelden als de terroristen van Wassenaar, Wijster en Amsterdam. De treinkapers en schoolbezitters noemden zich daarnaast net als de terroristen van 1970 en 1975 ‘De Vrije Zuid-Molukse Jongeren’.³⁹¹ Volgens Junus Ririmasse, een van de kapers die de bestorming van de mariniers overleefde, ging het formeren van een groep vrij gemakkelijk:

³⁸⁴ Ibidem.

³⁸⁵ Schmid e.a., *Zuidmoluks terrorisme, de media en de publieke opinie*, 52.

³⁸⁶ Bootsma, *De Molukse acties*, 95.

³⁸⁷ Smeets en Steijlen, *In Nederland gebleven*, 254.

³⁸⁸ Schmid e.a., *Zuidmoluks terrorisme, de media en de publieke opinie*, 52.

³⁸⁹ Bootsma, *De Molukse acties*, 195.

³⁹⁰ Schmid e.a., *Zuidmoluks terrorisme, de media en de publieke opinie*, 49.

³⁹¹ ‘Oorlogsverklaring’, *Nederlands Dagblad*, 2 juni 1977.

*‘Dat ging op de manier van: jij kent die, en die kent weer een ander, die op zijn beurt ook weer iemand weet. Iedereen die iemand kende die geschikt was en die hij vertrouwde, vroeg die om erbij te komen. Je hoefde hen maar te vragen: ‘Wil je iets voor de RMS doen?’, en ze zeiden onmiddellijk ‘ja’. En dan kom je een keer bij elkaar en stel je een plan op. Dat hebben we gedaan in het schuurtje achter mijn huis. Iedereen die meedeed had recht van spreken, dus kon je ook zeggen dat iedereen een leider was. Maar er kan maar een zegsman zijn’.*³⁹²

Tijdens de politieverhoren én de rechtszaken wezen de acht terroristen die de acties hadden overleefd op het etnisch-nationalistische en separatistische ideaal dat ten grondslag lag aan hun daden. De terroristen benadrukten in de rechtbank dat de acties nodig waren omdat ‘hun zaak’ sinds de treinkaping van Wijster werd doodgezwegen waardoor er niets meer was gebeurd voor de RMS.³⁹³ Naast het bewerkstelligen van een RMS bleven de politieke aspiraties van de terroristen tijdens de politieverhoren en in de rechtszaal echter onbelicht en werd er voornamelijk aandacht besteed aan het verloop van de acties.³⁹⁴ In de politieverlagen van het Nationale Archief is er één uitspraak gedocumenteerd die zou kunnen wijzen op een verband tussen de terroristen en een socialistische ideologie.³⁹⁵ Eén van de schoolgijzelnemers betoogde tijdens zijn verhoor namelijk dat enkele treinkapers contact hadden met sympathisanten van een ander land waarbij hij doelde op het socialistische Benin.³⁹⁶ Hij benadrukte ook dat die treinkapers (hij noemde geen namen en aantallen) de enige waren die contacten met deze sympathisanten hadden.³⁹⁷ Echter, gezien het feit dat dit de enige verwijzing naar een socialistische gedachtegoed is en gezien het feit dat de treinkapers die de kaping hadden overleefd niet openlijk uitkwamen voor het socialisme, lijkt dit onwaarschijnlijk. Sterker nog, Junus Ririmasse verklaarde later dat de terroristen het socialistische Benin alleen maar als toevluchtsoord zagen door de vriendschap tussen het staatshoofd van Benin en de ‘acting president’ van de RMS Tamaëla.³⁹⁸ En dus niet omdat zij zelf contact hadden met het staatshoofd van Benin.

³⁹² Steijlen, *RMS: van ideaal tot symbool*, 195.

³⁹³ ‘Kapers: We zijn bedrogen’, *Algemeen Dagblad*, 13 juni 1977.

³⁹⁴ ‘Wat dreef de kapers? Dat moet er uit komen!’, *Algemeen Dagblad*, 5 september 1977.

³⁹⁵ In verband met de beperkte inzage van de archieven uit het Nationale Archief is het verboden om namen te vermelden.

³⁹⁶ Nationaal Archief: ministerie van Justitie, *Molukse acties 1970-1984 (-2000)*. Archiefbloknr. J22 Inv. nr: 211, ‘Thenu Izaac’, inlegvel no.: A 71.

³⁹⁷ Ibidem.

³⁹⁸ Bootsma, *De Molukse acties*, 236.

De terroristen hadden geleerd van de voorgaande acties. Tijdens de bezetting van het Indonesische consulaat in Amsterdam waren de terroristen bij toeval op een school gestuit, het bleek echter dat de Nederlandse regering bereid was om concessies te doen zolang de kinderen vrijgelaten werden; hier zagen de terroristen kansen.³⁹⁹ Want de bezetting van een school met Nederlandse kinderen zou een nog sterkere troef zijn tegen de Nederlandse regering. De terroristen hadden wel gezocht naar andere doelwitten zoals televisiestudio's, dit bleek tactisch echter niet zo sterk als een trein.⁴⁰⁰ Daarnaast redeneerden de terroristen dat de Nederlandse overheid een tweede treinkaping niet zou verwachten in verband met de kaping van 1975.⁴⁰¹ De terroristen hadden van de vorige acties geleerd dat executies de kans op concessies van de Nederlandse regering alleen maar verkleinden.⁴⁰²

De bezetting van de school en de kaping van de trein waren een roep om aandacht en waren daarom dan ook theatrale doelwitten. Ook deze acties zijn, net als voorgaande acties, typisch voor de 'New Left' golf. Dit blijkt ook uit het feit dat de PLO op 15 mei 1973 kinderen in een joodse school had gegijzeld om Israël tot concessies te dwingen.⁴⁰³ Daarnaast hadden Syriërs al een poging gedaan om een trein te kaperen. De doelwitten waren niet alleen in theorie typisch voor de 'New Left' golf maar werden ook in de praktijk door organisaties van de 'New Left' golf uitgekozen.

De uiterlijke kenmerken van de Molukse treinkapers komen overeen met de uiterlijke kenmerken van de terroristen van de acties in Wassenaar, Wijster en Amsterdam.

Afbeelding 6: De Molukse bemiddelaars mevrouw Soumokil en dokter

Tan worden na het eerste bezoek aan de trein plechtig door de actievoerders uitgeleide gedaan.⁴⁰⁴

³⁹⁹ Nationaal Archief: ministerie van Justitie, *Molukse acties 1970-1984 (-2000)*. Archiefbloknr. J22 Inv. nr: 182, 'Verslag besprekingen over de opsporing, vervolging en berechting van de daders', 3.

⁴⁰⁰ Steijlen, *RMS: van ideaal tot symbool*, 161.

⁴⁰¹ Ibidem.

⁴⁰² Ibidem.

⁴⁰³ Schmid e.a., *Zuidmoluks terrorisme, de media en de publieke opinie*, 47.

⁴⁰⁴ Bron afbeelding 6: 'De Molukse bemiddelaars mevrouw Soumokil en dokter Tan worden na het eerste bezoek aan de trein plechtig door de actievoerders uitgeleide gedaan', in: Bootsma, *De Molukse acties*, 192-193.

De Molukker van afbeelding 6 heeft zich net als de bezetters van het Indonesische consulaat een afro-kapsel

aangemeten, een

zonnebril op en een zwart

leren jasje aan. Op

afbeelding 7 de staan de

treinkapers Hansina

Uktolseja en Junus

Ririmasse. Aan de

kledingstijl van Hansina

Uktolseja kunnen we niet

afleiden of het een

revolutionaire klederdracht

of een wat meer conservatieve

klederdracht is. Dit kunnen

we wel zeggen van Junus

Ririmasse. Ririmasse heeft

met zijn lange haar, snor en

hoofdband een voor de jaren

zeventig typische

revolutionaire kledingstijl.

Ook de schoolgijzelnemers

hadden een revolutionaire

klederdracht. Uit het

politierapport blijkt dat de

terroristen leren laarzen, vale

blauwe spijkerbroeken, rode hoofdbanden en (zwarte) leren jassen aan hadden.⁴⁰⁷ Eén van de onderwijzeressen beschreef de haardracht van de vier kapers; twee van de vier gijzelnemers

Afbeelding 7: Junus Ririmasse en Hansina Uktolseja, de enige

vrouwelijke kaper, tijdens de kaping bij De Punt gefotografeerd

door een van de andere actievoerders.⁴⁰⁵

Afbeelding 8: Robert de Niro als hoofdpersoon Travis Bickle in de film

Taxidriver.⁴⁰⁶

⁴⁰⁵ Bron afbeelding 7: 'Junus Ririmasse en Hansina Uktolseja, de enige vrouwelijke kaper, tijdens de kaping bij De Punt gefotografeerd door een van de andere actievoerders', in: Bootsma, *De Molukse acties*, 192-193.

⁴⁰⁶ Bron afbeelding 8: 'Robert de Niro als hoofdpersoon Travis Bickle in de film *Taxidriver*' <http://www.imdb.com/media/rm3692280576/tt0075314?ref=ttmd_md_next> 2 juni 2015.

⁴⁰⁷ De Graaf, *Theater van de angst*, 22.

⁴⁰⁷ De Graaf, *Theater van de angst*, 22.

⁴⁰⁷ Nationaal Archief: ministerie van Justitie, *Molukse acties 1970-1984 (-2000)*. Archiefbloknr. J22 Inv. nr: 211, 'Thenu Izaac', inlegvel no.: B 17.

hadden volgens haar een snor, drie hadden ‘een flinke bos krullen’ en één had een hanekam.⁴⁰⁸ De ‘flinke bos krullen’ (afro-kapsel) waren typerend voor revolutionaire groeperingen. De hanekam werd pas een aantal jaar later typerend voor de revolutionaire en linkse groeperingen zoals de punkers en krakers. Een mogelijke verklaring voor de hanekam kan zijn dat de Molukker werd geïnspireerd door de in 1976 uitgebrachte film *Taxidriver*. De film gaat over een schietgrage Vietnamveteraan die een sterke mening heeft over de mensheid. De hoofdpersoon kleepte zich als een activist van een ‘New Left’ organisatie, met zijn effen groene (leger) jas en grote zonnebril.

De dertien terroristen uit Bovensmilde identificeerden zich met de terroristen van voorgaande acties. Het indirecte doel van de acties was het realiseren van de Vrije Republiek der Zuid-Molukken en dus waren de terroristen etnisch-nationalisten en separatisten. Inhoudelijk gezien waren de terroristen ‘doeners’ en onderdeel van de antikoloniale golf. Echter, door de theatrale doelwitten, de uiterlijke kenmerken en de (zogenaamde) contacten in het buitenland positioneerden de terroristen zich als terroristen van de ‘New Left’ golf.

⁴⁰⁸ Nationaal Archief: ministerie van Justitie, *Molukse acties 1970-1984 (-2000)*. Archiefbloknr. J22 Inv. nr: 211, ‘Thenu Izaak’, inlegvel no.: A 07.

Hoofdstuk 3

Het politieke centrum over de politieke identiteit van de gewelddadige Molukkers

3.1 De parlementaire partijen in het centrum van het politieke spectrum

Tijdens en in de nasleep van de drie Molukse acties reageerden de parlementaire partijen die zich in het centrum van het politieke spectrum bevonden via *De Volkskrant*, *De Telegraaf*, *Het Nederlands Dagblad: Gereformeerd gezinsblad*, *Het Vrije Volk: Democratisch-socialistisch dagblad*, *De Tijd: Dagblad voor Nederland*, *De Leeuwarder Courant: Hoofdblad van Friesland* of via hun partijbladen op de gebeurtenissen. Ondanks dat de politieke partijen, meestal bij monde van de politieke prominenten, niet bij elke actie hun mening over de terroristen hebben geuit, kunnen we uit hun uitspraken toch enkele elementen halen die onderdeel zijn van de door de ‘out-group’ toegeschreven politieke identiteit van de gewelddadige Molukkers.

De Volkspartij voor de Vrijheid en Democratie (VVD) heeft zich in de jaren zeventig erg afzijdig gehouden van de Molukse kwestie. In 1970 reageerde Molly Geertsema, de politieke leider van de VVD en tevens de burgemeester van Wassenaar, op de gebeurtenissen rondom de Molukse terroristen.⁴⁰⁹ In de katholieke krant *De Tijd* verklaarde hij naar aanleiding van de ‘Actie Wassenaar’: ‘*Ik pieker er niet over om over deze kwestie te gaan praten, als ze hun zaak via moord willen bepleiten hoeven ze op mij niet meer te rekenen*’.⁴¹⁰ De journalist van *De Tijd* wees in zijn reactie op het feit dat de terroristen maar een kleine groep binnen de Molukse gemeenschap was, waar Geertsema op reageerde: ‘*Het waren bekenden van Manusama*’.⁴¹¹ Geertsema lijkt hiermee te impliceren dat Manusama was verbonden met de terroristen en misschien zelfs de terroristen had aangemoedigd. De toegeschreven politieke identiteit die de VVD, bij monde van Geertsema, naar buiten bracht was gezien de erkenning van het streven naar een RMS een etnisch-nationalistische en separatistische identiteit. Tevens kunnen we hieruit afleiden dat de terroristen in de ogen van de VVD volgelingen waren van Manusama en dus representatief waren voor de Molukse gemeenschap. De visie van Geertsema’s opvolger, Hans Wiegel, kwam tussen 23 mei 1975 en 31 december 1977 niet ter sprake in de bovengenoemde kranten. Dit is erg merkwaardig

⁴⁰⁹ ‘Partijpolitieke functies’ <http://www.parlement.com/id/vg09110xmqqzq/w_j_molly_geertsema> 3 juni 2015.

⁴¹⁰ ‘Twijfels rond beloften van premier De Jong’, *De Tijd: Dagblad van Nederland*, 1 september 1970.

⁴¹¹ Ibidem.

gezien het feit dat Hans Wiegel in 1978 de regeringsnota *De problematiek van de Molukse minderheid in Nederland* heeft samengesteld.

Het opvallendste is echter dat het partijblad *Liberaal Reveil* tussen 28 oktober 1970 en 28 juni 1979 wel een artikel over terrorisme heeft gepubliceerd, maar geen één artikel over de Molukse terroristen en hun acties. Het in 1978 verschenen artikel 'Terrorisme: terugblikken en vooruitzien' vergeleek het 'nieuwe' terrorisme met het terrorisme in het Rusland van tsaar Alexander II.⁴¹² De auteur noemde de RAF en haar geestverwanten in Spanje, Italië en Japan als voorbeelden van het 'nieuwe' terrorisme waar het Westen in de jaren zeventig mee werd geconfronteerd.⁴¹³ De Molukse terroristen lijken dus niet in hetzelfde rijtje als de RAF en de Brigade Rosse geschaard te worden.

De politieke identiteit die de Antirevolutionaire Partij (ARP) de terroristen van 1970, 1975 en 1977 toeschreef was eveneens erg beperkt. De politieke leider van de ARP, Barend Biesheuvel, verklaarde op 3 september 1970 namens de vier regerende fracties dat de Molukkers in Nederland zich moesten concentreren op hun werkelijke toekomstmogelijkheden. Dat was volgens hem integreren in de Nederlandse samenleving.⁴¹⁴ Biesheuvel keurde het onafhankelijkheidsideaal van de Molukkers in feite af. Dat betekent echter ook dat hij het RMS-ideaal erkende en de terroristen identificeerde als etnisch-nationalistische separatisten. Het etnisch-nationalistische en separatistische element is maar een beperkt onderdeel van de politieke identiteit. Het is echter ook het enige element dat in de periode van augustus 1970 tot januari 1978 in de bovengenoemde kranten en in het partijblad van de ARP (*Nederlandse gedachten*) aan het licht kwam.

De visie van de Katholieke Volkspartij (KVP) op de politieke identiteit van de gewelddadige Molukkers is daarentegen iets completer. De meest plausibele verklaring hiervoor is het feit dat de Nederlandse minister-president van 1970 en de minister van Justitie van 1975 en 1977 uit de gelederen van de KVP kwamen.

Uit verscheidene interviews met de eerder genoemde kranten valt op te maken dat premier De Jong zich in 1970 bewust was van het onafhankelijkheidsideaal van de terroristen en dat hij dit ideaal afwees.⁴¹⁵ Ook De Jong identificeerde de terroristen dus als etnisch-nationalistische separatisten. Daarnaast waren de terroristen in de ogen van De Jong radicalen

⁴¹² 'Terrorisme: terugblikken en vooruitzien', in: *Liberaal Reveil* nr. 4 (1978) 21-24.

⁴¹³ Ibidem, 21.

⁴¹⁴ 'Overval van Zuidmolukkers unaniem afgekeurd', *Het Nederlands Dagblad: Gereformeerd gezinsblad*, 3 september 1970.

⁴¹⁵ 'Zuidmolukkers moeten zich bezinnen op de realiteit', *Nederlands Dagblad: Gereformeerd gezinsblad*, 12 oktober 1970.

die bereid waren om tot het uiterste te gaan voor hun RMS-ideaal.⁴¹⁶ De terroristen waren geen aanhangers van Manusama of de Badan Persatuan en zij waren dan ook niet representatief voor de Molukse (RMS-)gemeenschap, aldus De Jong.⁴¹⁷

In 1975 en 1977 was Van Agt, als minister van Justitie, een prominent figuur binnen de KVP. In de ogen van de KVP veranderde tussen 1970 en 1977 niet veel aan de politieke identiteit van de terroristen. Van Agt erkende, net als De Jong, het RMS-ideaal en identificeerde de terroristen met het etnisch-nationalisme en separatisme. Daarnaast werden de terroristen van 1975 en 1977 wederom geïdentificeerd als een kleine groep radicalen die niet representatief was voor de Badan Persatuan en voor de Molukse gemeenschap. Daarom moesten zogenoemde Europese Nederlanders ‘*niet alle Zuidmolukkers in ons land verantwoordelijk stellen voor deze affaires*’.⁴¹⁸

Bovengenoemde elementen van de politieke identiteit kwamen tussen augustus 1970 en januari 1978 in de bovengenoemde kranten aan het licht. Het is opmerkelijk dat er in dezelfde periode geen één artikel over het Molukse vraagstuk en de daar bijhorende terroristische acties in het partijblad van de KVP (*Politiek perspectief: tweemaandelijks tijdschrift van het Centrum voor Staatskundige Vorming*) was verschenen. Ook in de biografieën *P. J. S. De Jong: Een biografie: Van buitengaats naar het Binnenhof* en *Van Agt: tour de force* blijft het Molukse vraagstuk en de daar bijhorende acties onbelicht.

De KVP en de Partij Van De Arbeid (PVDA) waren in 1970, 1975 en 1977 hofleverancier van ministers en speelden dus een belangrijke rol binnen de regering. Dit zou een reden kunnen zijn voor het feit dat er tussen augustus 1970 en januari 1978 in *De Volkskrant*, *De Telegraaf*, *Het Nederlands Dagblad*, *Het Vrije Volk*, *De Tijd* en *De Leeuwarder Courant* relatief veel aandacht werd besteed aan de visie van de KVP en de PVDA. In 1970 identificeerde de politieke leider van de PVDA, Joop den Uyl, de terroristen nog louter als etnisch-nationalisten en separatisten. Deze politieke identiteit werd echter completer tijdens de terroristische acties van 1975. Ten tijde van de acties in Wijster en Amsterdam bemoeide minister-president Den Uyl zich namelijk intensief met de gijzelingsacties. In 1975 kreeg de politieke identiteit van de terroristen in de ogen van Den Uyl een extra dimensie. Want ondanks dat de terroristen in naam van het RMS-ideaal de

⁴¹⁶ ‘Molukse zaak als afgedaan voorgesteld: Manusama over gesprek teleurgesteld’, *Limburgsch Dagblad*, 9 oktober 1970.

⁴¹⁷ Ibidem.

⁴¹⁸ ‘Mr. Van Agt: Stel niet alle Zuidmolukkers aansprakelijk’, *De Telegraaf*, 15 januari 1975 en ‘Minister Van Agt: Alleen politiestaat kan dit voorkomen; dat willen we niet’, *Leeuwarder Courant: Hoofdblad van Friesland*, 45 juni 1977 en ‘Premier Den Uyl: Beleidsnota nodig’, *Leeuwarder Courant: hoofdblad van Friesland*, 10 september 1977.

acties waren begonnen, opereerden zij volgens Den Uyl onafhankelijk van de Molukse leiders en gevestigde Molukse organisaties. Den Uyl identificeerde de terroristen van zowel 1975 als 1977 als ‘enkelingen’ die zich buiten de vertegenwoordigers van de Zuid-Molukse gemeenschap hadden opgesteld.⁴¹⁹ Tevens is het interessant dat Den Uyl tijdens de acties van 1975 van mening was dat de terroristen de acties waren begonnen in een impulsieve bui en dat er daarom geen van tevoren opgezet plan aan te pas was gekomen.⁴²⁰

In de partijbladen van de PVDA (*Roos in de vuist* en *PK: partijkrant van de PVDA*) werden de terroristische acties van 1970, 1975 en 1977 buiten beschouwing gelaten. Er is in deze periode zelfs geen één artikel over het RMS-ideaal, de beweegredenen van de Molukse terroristen of andere Molukse politieke aangelegenheden verschenen. Terwijl de partijbladen wel artikelen wijdden aan de onderdrukking van het Chileense, Portugese en Spaanse volk. In het artikel ‘Beginselprogramma’ werd bijvoorbeeld vol lof gesproken over ‘de bevrijding’ van het Portugese volk.⁴²¹

3.2 De Telegraaf, Het NRC Handelsblad en De Volkskrant

In de vorige paragraaf is de politieke identiteit van de gewelddadige Molukkers die hen werd toegeschreven door de politieke partijen (die zich in het centrum van het politieke spectrum bevonden) geanalyseerd. De visies van de politieke vertegenwoordigers hebben naar alle waarschijnlijkheid invloed gehad op de visie van de doorsnee Nederlander. Zodoende is er een beeld geschetst van de politieke identiteit door de ogen van de vertegenwoordigers van de doorsnee Nederlanders. Maar ook de grote Nederlandse kranten, *De Telegraaf*, *Het NRC Handelsblad* en *De Volkskrant*, hebben de visie van de gemiddelde Nederlander gevormd. Daarom is het interessant om de visie van *De Telegraaf*, *Het NRC* en *De Volkskrant* te analyseren.

De artikelen die in de rechtse *Telegraaf* over de Molukse acties zijn verschenen zijn opvallend schaars. Met name in 1970 en 1975 publiceerde *De Telegraaf* een gering aantal artikelen over

⁴¹⁹ ‘Minister Van Agt: Alleen politiestaat kan dit voorkomen; dat willen we niet’, *Leeuwarder Courant: Hoofdblad van Friesland*, 45 juni 1977 en ‘Premier Den Uyl: Beleidsnotanodig’, *Leeuwarder Courant: Hoofdblad van Friesland*, 10 september 1977.

⁴²⁰ ‘Meer terreuracties van Zuidmolukkers gevreesd’, *Leeuwarder Courant: Hoofdblad van Friesland*, 6 juni 1975.

⁴²¹ ‘Beginselprogramma’, in: *Roos in de vuist: aktienieuws en beleidsinformatie van de Partij van de Arbeid* nr. 6 (1976) 8-9.

de Molukse terroristen en hun motieven. De artikelen die aan de Molukse acties waren gerelateerd hadden voornamelijk het lot van de gegijzelden en de door de regering genomen veiligheidsmaatregelen als onderwerp. Dit blijkt onder andere uit het feit dat het verloop van de ‘Actie Wassenaar’ en de eisen van de terroristen de dag na de actie pas op pagina zeven aan de orde kwamen.⁴²² Ondanks de schaarste van relevante artikelen kunnen we toch een aantal elementen van de politieke identiteit van de gewelddadige Molukkers aanwijzen.

Allereerst wees *De Telegraaf* haar lezers zowel in 1970 en 1975 als in 1977 op het RMS-ideaal van de Molukkers en op het feit dat de terroristen het product waren van dit ideaal. *De Telegraaf* betoogde bijvoorbeeld in 1970 dat het grootste deel van de Molukse gemeenschap achter de gewelddadige acties stond omdat de actie was ondernomen omwille van het RMS-ideaal.⁴²³ Ook in 1975 betoogde *De Telegraaf* dat het realiseren van de Vrije Republiek der Zuid-Molukken de belangrijkste politieke aspiratie van de terroristen was.⁴²⁴ Daarnaast werden de terroristen in 1975 ‘felle patriotten’ genoemd, waarmee *De Telegraaf* doelde op hun strijd om de volkssoevereiniteit. Tijdens de terroristische acties werden de terroristen dus al in verband gebracht met het etnisch-nationalisme en separatisme. Uiteindelijk waren het echter de verslagen van de strafrechtelijke procedures tegen de terroristen waar het etnisch-nationalistische en separatistische ideaal duidelijk als onderdeel van de politieke identiteit werd gepresenteerd.⁴²⁵ Concluderend kunnen we stellen dat *De Telegraaf* de Molukse terroristen zowel tijdens de ‘Actie Wassenaar’ als de daarop volgende acties identificeerde met het etnisch-nationalisme en separatisme.

Het tweede element dat in ogen van *De Telegraaf* een constante factor van de politieke identiteit was betrof de identificatie met de gevestigde leiders Manusama en Metiary. *De Telegraaf* van 1 september 1970 berichtte dat de terroristen steun hadden verwacht van Manusama, die de terroristen volgens de krant ‘hun leider’ noemden.⁴²⁶ Ook in 1975 werden de terroristen met Metiary geïdentificeerd. Zo werd bijvoorbeeld in de krant van 13 december 1975 betoogd: ‘*Metiari heeft uitvoerig met zijn mannen in Wijster en Amsterdam gesproken*’.⁴²⁷ Met het bezittelijk voornaam woord ‘zijn’ impliceerde *De Telegraaf* dat de

⁴²² ‘Bezetting van elf uur’, *De Telegraaf*, 1 september 1970.

⁴²³ ‘Merendeel Ambonezen staat achter bezetting’, *De Telegraaf*, 1 september 1970.

⁴²⁴ ‘Molukse vechtjassen voor de rechter: ‘Gewelddenaars’ vrezen de straf niet’, *De Telegraaf*, 18 december 1970.

⁴²⁵ ‘Molukse vechtjassen voor de rechter: ‘Gewelddenaars’ vrezen de straf niet’, *De Telegraaf*, 18 december 1970 en ‘Zuidmolukse treinkapers tonen geen berouw: Nieuwe dreigementen voor Asser rechtbank’, *De Telegraaf*, 11 maart 1976 en ‘Eerste dag monsterproces tegen Zuidmolukse terroristen: Chef-overvaller Willem S. Speelde voor ‘schoolhoofd’. *De Telegraaf*, 7 september 1977.

⁴²⁶ ‘Bezitters wilden een gijzelaar doodschieten’, *De Telegraaf*, 1 september 1970.

⁴²⁷ ‘De Zuidmolukse bemiddelaar betreurt de slachtoffers, maar bewondert zijn jongens in hun ‘rechtvaardige strijd’, *De Telegraaf*, 13 december 1975.

terroristen ‘onderdanen’ waren van Metiary. Daarnaast waren de terroristen volgens *De Telegraaf* leden van de Pemuda Masjarakat (de jongerenorganisatie van de Badan Persatuan).⁴²⁸ Ook hier werd de link met Metiary en de politieke belangenorganisatie Badan Persatuan dus weer gelegd. Het lijkt erop dat de krant de terroristen in 1970 en 1975 niet zag als een ‘groepje radicale jongeren’ die zich van de gevestigde leiders hadden afgekeerd, maar als aanhangers van Manusama en de Badan Persatuan.

In 1977 vond er echter een omslag plaats. De terroristen werden in 1977 namelijk geïdentificeerd met de militante ‘Vrije Zuid-Molukse Jongeren’ en ‘Het Bevrijdingsfront voor de RMS’ en niet met de Pemuda Masjarakat, Manuama of Metiary.⁴²⁹ De krant maakte tijdens de acties bij De Punt en Bovensmilde duidelijk onderscheid tussen enerzijds Manusama en Metiary en anderzijds de radicale Molukse jongeren.

Het derde element van de politieke identiteit in de visie van *De Telegraaf* betrof de identificatie als linkse terroristen. In december 1970 lieerde de krant de terroristen aan linkse groeperingen. De krant legde veel nadruk op de manier waarop de terroristen elkaar in de rechtszaal hadden begroet. Zij begroetten elkaar namelijk met het ‘V-teken’ en de ‘Menu-Muria’-kreet. Met name het ‘V-teken’ was een herkenbare uiting van linkse groeperingen.⁴³⁰ Een dag later werd er in een samenvattend artikel van de vierde procesdag relatief veel aandacht besteed aan de uitspraken van de terrorist Franklin Pentury. De krant betoogde dat hij tot de radicaalste vleugel van de groep terroristen behoorde en dat hij de eerste terrorist was die verklaarde dat hij het voor de RMS ‘in de linkse hoek wilde zoeken’.⁴³¹ *De Telegraaf* lichtte deze uitspraak toe door hem te citeren: ‘Met de linkse hoek bedoel ik geen salon-communisme of salon-socialisme. Ik doel daarbij op de solidariteit van alle onderdrukte volkeren in de wereld’.⁴³² Ondanks dat Franklin Pentury de enige was die zich uitsprak over een linkse invulling van het RMS-ideaal werd hier erg uitvoerig op ingegaan. Dit wekt in combinatie met de uitvoerige bespreking van de uitingvormen van de terroristen (het ‘V-teken’ en de ‘Mena-Muria’-kreten) de indruk dat de terroristen werden geïdentificeerd als een groep die zich links in het politieke spectrum bevond.

In 1975 kwam de linkse invulling van het RMS-ideaal niet meer ter sprake. Bij de terroristen van 1975 werd de nadruk louter gelegd op het etnisch-nationalistische en separatistische karakter van de terroristen en niet op een linkse of rechtse politieke voorkeur.

⁴²⁸ ‘Kapers blijven bij eisen’, *De Telegraaf*, 5 december 1975.

⁴²⁹ ‘Driegbrief zet zaak opnieuw op scherp’, *De Telegraaf*, 1 juni 1977.

⁴³⁰ ‘Bidstand voor Wassenaarse actie: Ambassadeur zou Zuid-Molukse troef zijn’, *De Telegraaf*, 17 december 1970.

⁴³¹ ‘Molukse vechtjassen voor rechter: ‘Geweldenaar’ vrezen straf niet’, *De Telegraaf*, 18 december 1970.

⁴³² Ibidem.

Tijdens en in de nasleep van de acties bij De Punt en in Bovensmilde was de linkse invulling van het RMS-ideaal juist weer een veel voorkomend element van de politieke identiteit van de terroristen.

In 1977 betoogde de krant echter dat de terroristen sinds de actie van 1975 contact hadden gehad met sociaal-revolutionaire terreurgroepen in het buitenland. Een groep militante Molukkers zou naar het marxistische-leninistische Benin zijn afgereisd waar op dat moment ook 300 a 400 Cubaanse adviseurs aanwezig waren. Daarnaast had een groep militante Zuid-Molukkers contact met communistische Vietnamezen en was er een groeiend contact tussen de militante Zuid-Molukkers en de ‘geestverwante’ West-Duitse ‘Beweging van de 2^e juni’.⁴³³ Het meest merkwaardige was echter de speculatie dat een groep Zuid-Molukkers, waaronder De Punt-treinkapers Hansina Uktolseja en Max Papilaya, in een Palestijns trainingskamp een guerrilla-training hadden genoten.⁴³⁴ Zij hadden daar tevens gezelschap gehad van de ‘geestverwante’ Rode Jeugd, aldus *De Telegraaf*.⁴³⁵ Uit de gepretendeerde toenadering van de militante Molukkers naar marxistisch-leninistische groeperingen en uit de verwijzing naar de ‘geestverwante’ ‘Beweging van de 2^e juni’ en de Rode Jeugd kunnen we afleiden dat *De Telegraaf* de gewelddadige Molukkers identificeerde met het marxistische-leninistische gedachtegoed.

Een vierde element van de politieke identiteit die aan de orde kwam was de participatie van vrouwen in de militante Zuid-Molukse beweging. Gezien het feit dat Molukse vrouwen in zowel de actie van 1970 als in de acties van 1975 geen rol hebben gespeeld bleef dit element in deze periode onbelicht. In 1977 speelde de participatie van vrouwen echter wel een belangrijke rol. Er was namelijk een vrouwelijke treinkaapster genaamd Hansina Uktolseja. Uktolseja was naar aanleiding van de acties van 1975 zeer actief geworden binnen de militante beweging en was sindsdien wekelijks present geweest bij de (guerrilla-)trainingsavonden in Bovensmilde, aldus *De Telegraaf*.⁴³⁶ Uktolseja was volgens de krant echter één van de vele vrouwen die meedeed aan deze (guerrilla-)trainingsavonden. De emancipatie bij de jonge generatie Molukkers was zo ver doorgevoerd dat de deelnemers aan de (guerrilla-)trainingen voor dertig procent uit vrouwen bestond.⁴³⁷ De participatie van vrouwen binnen de militante Molukse gemeenschap was volgens *De Telegraaf* dus zeer hoog.

⁴³³ ‘Drie maanden geleden eerste hint; kabinet wist dat er weer wat broeide’, *De Telegraaf*, 25 mei 1977.

⁴³⁴ ‘Geen schot in gijzelingsdrama’, *De Telegraaf*, 8 juni 1977 en ‘Drie maanden geleden eerste hint; kabinet wist dat er weer wat broeide’, *De Telegraaf*, 25 mei 1977.

⁴³⁵ ‘Drie maanden geleden eerste hint; kabinet wist dat er weer wat broeide’, *De Telegraaf*, 25 mei 1977.

⁴³⁶ ‘Hansje kaapte uit liefde voor Jozef’, *De Telegraaf*, 7 juni 1977.

⁴³⁷ Ibidem.

Over Hansina Uktolseja en de overige terroristen werden overigens opvallende uitspraken gedaan. Allereerst zou Uktolseja en de overige terroristen voor het begin van de actie via een snee in de pols elkaars bloed hebben gedronken om daarmee de belofte elkaar nooit te zullen verraden te bezegelen. Ten tweede zou Uktolseja ook ‘een beetje om de show’ hebben meegedaan aan de treinkaping.⁴³⁸ Een derde merkwaardige uitspraak was dat Uktolseja door de Nederlandse militairen ‘De Nederlandse Patricia Hearst’ werd genoemd.⁴³⁹ Patricia Hearst was halverwege de jaren zeventig een terroriste van het linkse Symbionese Liberation Army.⁴⁴⁰

Ook in het liberale *NRC Handelsblad* zijn enkele artikelen gepubliceerd die een interessant beeld weergeven van de toegeschreven politieke identiteit van de gewelddadige Molukkers. Allereerst identificeerde *Het NRC* de terroristen in zowel 1970 en 1975 als in 1977 met het etnisch-nationalisme en separatisme. Dit kunnen we afleiden uit het feit dat de krant tijdens de ‘Actie Wassenaar’ en de acties van De Punt en Bovensmilde een paginagroot artikel publiceerde waarin het etnisch-nationalistische en separatistische ideaal werd geanalyseerd.⁴⁴¹ Daarnaast kwam het RMS-ideaal van de terroristen meerdere malen ter sprake in artikelen over de eisen en verklaringen van de terroristen, zoals bijvoorbeeld in de artikelen ‘Beilen voorbereid op slachtoffers actie’ en ‘Verklaringen treinkapers’ van 1975.⁴⁴²

Een tweede element van de door *Het NRC* toegeschreven politieke identiteit was de identificatie met Manusama en de de Pemuda Masjarakat. *Het NRC* betoogde in 1975 bijvoorbeeld dat de terroristen meededen aan de actie ‘[...] ten behoeve van Ir. Manusama om de eenheid van zijn volk te demonsteren’.⁴⁴³ *Het NRC* lijkt hiermee te betogen dat de terroristen de actie hadden gepleegd ten diensten van Manusama en dus onderdanen waren van Manusama. De terroristen van 1975 werden daarnaast geïdentificeerd als aanhangers van de Pemuda Masjarakat. De plannen voor de acties van 1975 waren volgens de krant tijdens een vergadering van de Pemuda Masjarakat gemaakt.⁴⁴⁴ Ook de voorzitter van de Pemuda Masjarakat Etty Aponno en de voorzitter van de Badan Persatuan Samuël Metiary waren

⁴³⁸ Ibidem.

⁴³⁹ Ibidem.

⁴⁴⁰ Ibidem.

⁴⁴¹ ‘RMS terug tot 1950’, *Het NRC Handelsblad*, 1 september 1970 en ‘Onnodige komst van de Ambonezen’, *Het NRC Handelsblad*, 29 oktober 1977.

⁴⁴² ‘Beilen voorbereid op slachtoffers actie’, *Het NRC Handelsblad*, 5 december 1975 en ‘Verklaring treinkapers’, *Het NRC Handelsblad*, 5 december 1975.

⁴⁴³ Ibidem.

⁴⁴⁴ ‘Treinkapers eisen nieuwe machines’, *Het NRC Handelsblad*, 5 december 1975 en ‘Nachtelijke status quo in gijzeling Amsterdam’, *Het NRC Handelsblad*, 6 december 1975.

volgens *Het NRC* aanwezig geweest bij deze vergaderingen.⁴⁴⁵ Zij werden aangewezen als het meesterbrein achter de acties.⁴⁴⁶ In 1977 werd Metiary door *Het NRC* zelfs aangewezen als de leider van de radicale jongeren.⁴⁴⁷ De krant betoogde namelijk dat er een kloof was ontstaan tussen de trouwe aanhangers van Manusama en de groep radicalen van Metiary.⁴⁴⁸ De conclusie die hieruit getrokken kan worden is dat *Het NRC* de terroristen identificeerde met Pemuda Masjarakat en dus met de belangrijkste en grootste vertegenwoordigende organisatie van de Molukse jongeren.

Het derde element van de politieke identiteit, de identificatie met een politieke beweging of stroming, maakte tussen 1970 en 1977 een aantal keer een grote omslag. In september 1970 werden de terroristen geplaatst aan de rechterkant van het politieke spectrum. *Het NRC* vergeleek de actie en de strijdbaarheid van de terroristen namelijk met de mentaliteit van het KNIL en zag daar overeenkomsten.⁴⁴⁹ Daarnaast betoogde *Het NRC* dat zij van een anonieme bron hadden vernomen dat de Molukse terroristen financieel werden gesteund door rechtse groeperingen in Nederland.⁴⁵⁰ Tegelijkertijd werden de terroristen in de krant van september 1970 geen één keer in verband gebracht met een links politieke gedachtegoed, wat de visie van rechtse terroristen versterkte.

Ten tijde van het strafrechtelijke proces in december 1970 werd de politieke identiteit die *Het NRC* de terroristen had toeschreven echter bijgesteld. In december werden de terroristen namelijk aan de linkerzijde van het politieke spectrum geplaatst. Dit is af te leiden uit het feit dat *Het NRC* een relatief groot artikel wijdde aan de door Franklin Pentury beoogde linkse invulling van de RMS. In dit artikel werd de nadruk gelegd op de solidariteit met alle onderdrukte volkeren en de wens om naar de Molukken te reizen om daar de strijd voort te zetten.⁴⁵¹ Daarentegen werden rechtse politieke overtuigingen van de terroristen dit keer buiten beschouwing gelaten.

In 1975 werden de terroristen wederom bestempeld als een probleem van rechts. Volgens *Het NRC* vergeleken de militante Molukkers zichzelf met militante (linkse) groeperingen zoals de PLO maar waren zij gezien hun voorgeschiedenis juist een rechtse

⁴⁴⁵ 'Ds. Metiari; bereidde gijzelingen voor', *Het NRC Handelsblad*, 22 april 1977.

⁴⁴⁶ Ibidem.

⁴⁴⁷ 'RMS-leiders onder druk om ds. Metiari te laten vallen', *Het NRC Handelsblad*, 22 april 1977.

⁴⁴⁸ 'Ds. Metiari; bereidde gijzelingen voor', *Het NRC Handelsblad*, 22 april 1977.

⁴⁴⁹ 'RMS tussen recht en mythe', *Het NRC Handelsblad*, 2 september 1970.

⁴⁵⁰ 'Regering zou gewaarschuwd zijn: Aanslag op Soeharto was ook ingecalculeerd', *Het NRC Handelsblad*, 3 september 1970.

⁴⁵¹ 'Emotionele procesdag: Felle Zuidmolukkers', *Het NRC Handelsblad*, 18 december 1970.

groepering.⁴⁵² Daarom konden de Molukkers niet rekenen op de sympathie van links Nederland.⁴⁵³

Tijdens en in de nasleep van de acties De Punt en Bovensmilde werden de terroristen geïdentificeerd als een groepering die zich bevond aan de linkerzijde van het politieke spectrum. *Het NRC* betoogde dat het via een (anonieme) Molukse voorman informatie had verkregen die er op zou wijzen dat de terroristen van 1977 werden bijgestaan door enkele extreem-linkse splintergroeperingen.⁴⁵⁴ Daarnaast kwam het ideologische woordgebruik in de verklaringen van de terroristen naar mening van de krant merkwaardig veel overeen met het woordgebruik in blaadjes van linkse groeperingen waarmee de Molukse jongeren uit Assen en Bovensmilde veel contact hadden.⁴⁵⁵ Tevens had de krant via bronnen bij Justitie vernomen dat een deel van de terroristen samen met een aantal leden van de Rode Jeugd een training bij de PLO in Zuid-Jemen had gevolgd.⁴⁵⁶

De linkse *Volkskrant* publiceerde in de weken na de ‘Actie Wassenaar’ geen artikelen waarin elementen van de politieke identiteit ter sprake kwamen. Echter, naar aanleiding van de strafrechtelijke processen in december 1970 werd de aandacht op de (politieke) identiteit van de terroristen gevestigd en verschenen er wel een aantal artikelen die de elementen van politieke identiteit van de terroristen in de ogen van *De Volkskrant* blootlegden.

Een veel voorkomend element van de politieke identiteit was het etnisch-nationalistische en separatistische ideaal. De terroristen van de ‘Actie Wassenaar’ en de acties in Wijster, Amsterdam, De Punt en Bovensmilde werden allen met het etnisch-nationalisme en separatisme geïdentificeerd. In 1971 wees *De Volkskrant* haar lezers bijvoorbeeld op het RMS-ideaal van de terroristen en verklaarde in een verslag van de strafrechtelijke processen:

*‘De verdediging had er nadrukkelijk op gelegd, dat een vrij land en volk der Zuid-Molukken voor de bezetters een zo kostbaar en belangrijk rechtsgoed is dat zij minder gewichtige rechtsgoederen, mogen opofferen - zoals de vrijheid van de ambassadeursfamilie - om hun doel dichterbij te brengen, wanneer legale middelen weinig kans van slagen hebben’.*⁴⁵⁷

⁴⁵² ‘De boodschap van Wijster’, *Het NRC Handelsblad*, 6 december 1976.

⁴⁵³ Ibidem.

⁴⁵⁴ ‘Politiek ontwaken Molukse jongeren oorzaak gijzelingen’, *Het NRC Handelsblad*, 8 juni 1977.

⁴⁵⁵ Ibidem.

⁴⁵⁶ ‘Justitie ziet getraind kader achter gijzelingen’, *Het NRC Handelsblad*, 27 mei 1977.

⁴⁵⁷ Ibidem.

Naast het etnisch-nationalistische en separatistische ideaal kwam hier tevens de mate van inzet voor hun politieke aspiratie aan het licht; ook dit is een element van de politieke identiteit. In *De Volkskrant* van 6 december 1975 betoogde een correspondent dat de gewelddadigheden van de Molukse jongeren alleen tot een einde zouden komen als de Nederlandse regering de vrijheidsidealen van de Zuid-Molukkers zou erkennen.⁴⁵⁸

De treinkapers van De Punt en de bezetters van de school in Bovensmilde werden in eerste instantie ook met het etnisch-nationalistische en separatistische RMS-ideaal geïdentificeerd. Echter, op 27 mei 1977 publiceerde *De Volkskrant* een artikel dat haar vorige artikelen tegensprak. *De Volkskrant* betoogde namelijk dat er, in tegenstelling tot de acties van 1970 en 1975, geen directe politieke motieven ten grondslag lagen aan de terroristische acties.⁴⁵⁹ De terroristen poogden met hun acties voornamelijk de vrijlating van hun gedetineerde familieleden en goede bekenden af te dwingen.⁴⁶⁰ Dat het RMS-ideaal niet in onmiddellijke relatie stond met de terroristische acties viel daarnaast op te maken uit het feit dat het merendeel van de Molukse gemeenschap zich distantieerde van de acties en dat de Molukse organisaties zoals de Badan Persatuan, de ‘actie groep 17 januari’ en de twee Bevrijdingsfronten niet op de hoogte waren van de harde acties, aldus de krant.⁴⁶¹ *De Volkskrant* noemde de treinkaping bij De Punt en de bezetting van de school in Bovensmilde dan ook nadrukkelijk ‘familie-acties’. Het idee van ‘familie-acties’ werd in de dagen na 27 mei 1975 echter weer losgelaten. De terroristen werden toen wederom bestempeld als etnisch-nationalistische separatisten.

Een ander element van de politieke identiteit waar *De Volkskrant* op wees betrof de steun aan een politieke partij of politiek persoon. De terroristen waren volgens *De Volkskrant* van 1970 aanhangers van de RMS-president Manusama.⁴⁶² In het artikel ‘TV staat stil bij problemen Ambonezen’ verwees de krant bijvoorbeeld naar Manusama als ‘hun leider’, waarbij zij met ‘hun’ doelden op de terroristen.⁴⁶³ In 1975 stelde de krant dat alle terroristen lid waren van de ‘radicale’ Molukse jongerenbeweging Pemuda Masjarakat.⁴⁶⁴ Daar kunnen we uit afleiden dat de terroristen van 1975 door *De Volkskrant* niet alleen werden geïdentificeerd met de Pemuda Masjarakat maar ook met de Badan Persatuan en Metiary. In

⁴⁵⁸ ‘Erkenning politieke idealen van Zuidmolukkers nodig’, *De Volkskrant*, 6 december 1975.

⁴⁵⁹ ‘Overvallers ‘groep desperate rebellen’ gijzelingen beogen bevrijding gevangen familieleden’, *De Volkskrant*, 27 mei 1977.

⁴⁶⁰ Ibidem.

⁴⁶¹ ‘Hoogste straf drie jaar voor actie-wassenaar’, *De Volkskrant*, 20 januari 1971.

⁴⁶² ‘Zuidmolukkers voor rechter aanvaarden consequenties’, *De Volkskrant*, 12 december 1970 en ‘TV staat stil bij problemen Ambonezen’, *De Volkskrant*, 2 september 1970.

⁴⁶³ ‘TV staat stil bij problemen Ambonezen’, *De Volkskrant*, 2 september 1970.

⁴⁶⁴ ‘Eis: Vandaag 10 uur bus’, *De Volkskrant*, 4 december 1975.

1977 identificeerde de krant de terroristen daarentegen als radicalen die zich volledig hadden afgekeerd van de gematigde leiders Manusama en Metiary.⁴⁶⁵ De terroristen hadden geen banden met bestaande Molukse organisaties en waren als gevolg van hun beperkte opleiding onvoldoende in staat geweest om zich te mengen in discussies over het bereiken van de politieke idealen. Zij grepen daarom uit frustratie naar gewelddadige middelen, aldus *De Volkskrant*.⁴⁶⁶

De Volkskrant lieerde de terroristen niet aan linkse groeperingen. De verklaring van Franklin Pentury, die het volgens *De Telegraaf* en *Het NRC* zocht in de linkse hoek, kwam in *De Volkskrant* bijvoorbeeld niet ter sprake. Daarentegen vermeldde *De Volkskrant* wel dat de terroristen tijdens de hoorzitting hun familie en vrienden hadden begroet met gebalde vuisten en het 'V-teken'.⁴⁶⁷ In het artikel werd dit echter niet opgemerkt als een groet voor linkse groeperingen.⁴⁶⁸ Het 'probleem der Ambonezen' was volgens *De Volkskrant* een erfenis uit een koloniale historie.⁴⁶⁹ De terroristen waren een product van de rechtse politiek. Het is echter niet helemaal duidelijk of de terroristen zelf ook rechts in het politieke spectrum werden geplaatst of dat zij alleen maar werden gezien als product van de rechtse politiek. In 1977 betoogde de krant dat de dag waarop de acties waren begonnen, twee dagen voor de Tweede Kamerverkiezingen, extra wantrouwen inboezemde ten aanzien van de politieke aspiraties van de terroristen. Als de terroristen die datum met opzet hadden gekozen, kregen de acties een extra dimensie; zij speelden daar namelijk rechts mee in de kaart.⁴⁷⁰ Concluderend kunnen we stellen dat *De Volkskrant* de terroristen neigde te identificeren als agenten van rechts.

⁴⁶⁵ 'Molukkers in verdeeldheid', *De Volkskrant*, 5 mei 1977.

⁴⁶⁶ 'Wanhoop', *De Volkskrant*, 24 mei 1977.

⁴⁶⁷ 'Zuidmolukkers voor rechter aanvaarden consequenties', *De Volkskrant*, 17 december 1970.

⁴⁶⁸ Ibidem.

⁴⁶⁹ 'TV staat stil bij problemen Ambonezen', *De Volkskrant*, 2 september 1970.

⁴⁷⁰ 'Een uitzichtloze strijd', *De Volkskrant*, 25 mei 1977.

Hoofdstuk 4

De politieke marges over de politieke identiteit van de gewelddadige Molukkers

4.1 De parlementaire partijen in de marges van het politieke spectrum

De in het vorige hoofdstuk geanalyseerde parlementaire partijen bevonden zich in de jaren zeventig van de vorige eeuw binnen de marges van het politieke spectrum en kunnen daarom min of meer worden gezien als de vertegenwoordigers van de gemiddelde Nederlander. De Boerenpartij en de Communistische Partij van Nederland (CPN) bevonden zich daarentegen in de uiterste marges van het politieke spectrum. Deze parlementaire partijen werden en worden als respectievelijk radicaalrechts en radicaallinks bestempeld. Gezien het feit dat de gematigde linkse en rechtse partijen in het centrum een zeer homogene en beperkte visie van de politieke identiteit van de gewelddadige Molukkers uitdroegen, is het interessant om te analyseren welke visie radicaalrechts en radicaallinks hadden op de politieke identiteit van de gewelddadige Molukkers. Was er een wezenlijk verschil in de visie op de politieke identiteit tussen het centrum en de marges van het politieke spectrum?

Ook het extreemrechtse Oud-Strijders Legioen en de extreemlinkse Rode Jeugd vertegenwoordigden een noemenswaardig aantal Nederlanders. Daarom is het interessant om ook de politieke identiteit van de terroristen in de visie van deze buitenparlementaire partijen te analyseren. De visie van het Oud-Strijders Legioen en de Rode Jeugd zullen in de tweede paragraaf worden geanalyseerd.

De elementen van de politieke identiteit in de visie van De Boerenpartij kwamen alleen in het partijblad *De Vrije Boer* van 1970 ter sprake. In het partijblad schreef de politieke leider van De Boerenpartij, Hendrik Koekoek, een fascinerend artikel over de Molukse terroristen. In dit artikel betoogde Koekoek dat de ‘anarchistische’ en ‘nihilistische’ gewelddadigheden in Amsterdam verband hielden met een aantal Surinaamse en Antilliaanse acties.⁴⁷¹ Tevens maakte Koekoek in dit artikel onderscheid tussen de acties in Amsterdam en de ‘Actie Wassenaar’.⁴⁷² Er was voor de gewelddadigheden van de eerstgenoemde namelijk geen

⁴⁷¹ ‘Dieptreurig regeringsbeleid leidt tot doodslag op een politieagent: toenemende straatterreur bewijs van zwak politiek beleid’, in: *Politiek Weekblad de Vrije Boer. Waarin opgenomen mededelingen van BVL en Boerenpartij*, 5 september 1970, 3.

⁴⁷² Ibidem.

rechtvaardiging te vinden. Voor de Molukse actie was de rechtvaardiging daarentegen wel aanwezig. De Molukkers wachtten namelijk al twintig jaar op terugkeer naar hun door Indonesische bezette vaderland, aldus Koekoek.⁴⁷³ De ‘Actie Wassenaar’ was een uiting van *‘een reeds twintig jaar smeulend conflict van ontrechting, rechtsverkrachting en verdragsbreuk. Uitgelokt door een regeringsbeleid dat alleen rekening houdt met verkregen rechten en verdragen wanneer het de regering goedgezinde, doch de Indonesische machtshebbers onderdanig zijnde, kringen welgevallig is’*.⁴⁷⁴ Hier kunnen we uit afleiden dat Koekoek de terroristen zag als etnisch-nationalistische separatisten en vrijheidsstrijders die stredden voor hun recht op een onafhankelijke staat.⁴⁷⁵

In ditzelfde artikel wees Koekoek op een tweede element van de politieke identiteit, namelijk de mate van inzet voor het bewerkstelligen van hun politieke overtuigingen. Koekoek was ervan overtuigd dat de Molukse acties hun climax nog zouden bereiken. Volgens hem lag het *‘merkwaardige en sterk aanvechtbare overheidsbeleid’* daar aan ten grondslag.⁴⁷⁶ We kunnen hier uit afleiden dat de inzet van de Molukse terroristen voor hun politieke overtuigingen door Koekoek hoog werd ingeschat.

De politieke identiteit van de gewelddadige Molukkers in de ogen van De Boerenpartij bleef echter zeer beperkt. De acties van 1975 en 1977 bleven zowel in *De Vrije Boer* als in de *De Volkskrant*, *De Telegraaf*, *Het Nederlands Dagblad*, *Het Vrije Volk*, *De Tijd* en *De Leeuwarder Courant* onbelicht. De visie op de politieke identiteit van de gewelddadige Molukkers in de ogen van de Boerenpartij kunnen we dus alleen afleiden uit een in 1970 gepubliceerd artikel van *De Vrije Boer*.

De politieke identiteit van de gewelddadige Molukkers door de ogen van de CPN was daarentegen een stuk gecompliceerder. Dit kwam met name doordat zowel de twee partijprominenten Henk Hoekstra en Paul de Groot als de redactie van de partijkrant *De Waarheid* hun visie op de Molukse terroristen gaven. In de periode van 31 augustus 1970 tot 1 januari 1978 is er in *De Volkskrant*, *De Telegraaf*, *Het Nederlands Dagblad*, *Het Vrije Volk*, *De Tijd* of *De Leeuwarder Courant* geen één krantenartikel verschenen over de visie van de CPN op de Molukse kwestie. In de eigen partijkrant *De Waarheid* daarentegen zijn er in deze periode wel enkele artikelen verschenen met de Molukse gewelddadigheden en de politieke identiteit van de terroristen als onderwerp.

⁴⁷³ Ibidem.

⁴⁷⁴ Ibidem.

⁴⁷⁵ Ibidem.

⁴⁷⁶ Ibidem.

De ‘Actie Wassenaar’ werd door de redactie van *De Waarheid* voornamelijk aangegrepen om de onvrede over de Nederlandse ‘samenwerking’ met het ‘fascistische regime van Soeharto’ te uitten. *De Waarheid* betoogde bijvoorbeeld dat de komst van Soeharto naar Nederland ten grondslag lag aan de ‘Actie Wassenaar’. Het staatsbezoek vond alleen maar plaats door de steun van ultra-neokolonialisten en de ‘doordrijverij’ van minister-president De Jong.⁴⁷⁷ Het bezoek van Soeharto was namelijk een doorn in het oog van zowel de Molukkers als van vele Nederlanders, aldus *De Waarheid*.⁴⁷⁸

Buiten het feit dat *De Waarheid* het staatsbezoek aangreep om haar kritiek op de Nederlandse regering te uitten kunnen we er ook een element van de politieke identiteit uit afleiden. De partijkrant betoogde namelijk dat de terroristen een product waren van de koloniale en neokoloniale (en dus rechtse) politiek van Nederland. Als reactie op de ‘Actie Wassenaar’ schreef de krant bijvoorbeeld dat:

*‘De aanwezigheid der Ambonezen in Nederland een stuk erfenis van het Nederlandse kolonialisme is’ en ‘Het is de koloniale politiek die destijds de kwestie van de Ambonezen in Nederland in het leven heeft geroepen. Het is de voortzetting van diezelfde koloniale politiek die nu weer voor het voornaamste obstakel vormt voor de oplossing daarvan’.*⁴⁷⁹

De CPN-voorzitter Henk Hoekstra sprak zich in 1977 pas uit over de Molukse kwestie en de daarmee gepaard gaande terroristische acties. Hoekstra betoogde dat het beleid van de Nederlandse regering ten aanzien van de Indonesische onafhankelijkheidsoorlog ervoor had gezorgd dat er in Nederland een enclave van het koloniale verleden was ontstaan.⁴⁸⁰ Deze enclave keerde zich nu met terreur tegen het Nederlandse volk. Hoekstra betoogde dat Nederland werd geconfronteerd met de resten van het KNIL.⁴⁸¹ Hij identificeerde de terroristen dus met het rechtse KNIL.

Henk Hoekstra vond het noodzakelijk dat er diepgaand onderzoek werd gedaan naar de contacten tussen de Molukse terroristen en de terroristen in de Bondsrepubliek Duitsland, Spanje en Italië. Want volgens Hoekstra had de CPN in haar lange geschiedenis geleerd dat terreur vrijwel altijd internationale vertakkingen en verbindingen heeft en dat er zich altijd

⁴⁷⁷ ‘Demonstreer’, *De Waarheid*, 1 september 1970.

⁴⁷⁸ Ibidem.

⁴⁷⁹ ‘De Jong en het vermeende onrecht’, *De Waarheid*, 29 oktober 1970.

⁴⁸⁰ ‘Henk Hoekstra in Kamerdebat over gijzelingen: Tegenover democratie zo nodig democratische massa-actie’, *De Waarheid*, 23 juli 1977.

⁴⁸¹ Ibidem.

een meesterbrein op de achtergrond bevind.⁴⁸² Doordat er in de jaren zestig een breuk plaatsvond tussen de CPN en het sociaal-revolutionaire ‘verzet’ van werkende jongeren en studenten werden sociaal-revolutionaire bewegingen door de CPN verkettert.⁴⁸³ De communisten begrepen de antiautoritaire, de anti-regentendom en de anti-establishment gedachte die deze groeperingen predikten niet.⁴⁸⁴ De Vietnam-demonstranten, de provo’s en vele andere groepen werden door de CPN afgeschilderd als ‘ouderwetse provocateurs’ en ‘ongure magiërs’. Ook de leden van de studentenvakbeweging werden bijvoorbeeld afgeschilderd als agenten (van rechts), spionnen en provocateurs.⁴⁸⁵ De CPN bracht de linkse kranten *Vrij Nederland* en *De Volkskrant* zelfs in verband met de Amerikaanse inlichtingendienst, de CIA.⁴⁸⁶ Het kwam er uiteindelijk op neer dat de CPN het ‘ware geloof’ was en dat andere ‘linkse groeperingen’ in feite rechts waren die het ‘ware links’ een dolkstoot in de rug probeerden te geven. De RAF en de Rode Brigades waren dus de agenten van rechts en daarom was het van belang om onderzoek te doen naar de vermeende contacten tussen de Molukse terroristen en dergelijke (rechtse) groeperingen.

Hoekstra betoogde daarnaast dat er in het begin van de actie een vals verband was gelegd tussen de Molukse terroristen en communistische Vietnamezen. De Molukse acties werden volgens hem gebruikt om anticomunistische campagnes te voeren.⁴⁸⁷ Hij concludeerde dat door de terroristische acties de ‘*democratische gang van zaken*’ in de aanloop naar de verkiezingen was verstoord en dat was nadelig voor de CPN.

Tevens waren er volgens Hoeksta ‘*Velen, zo niet de meesten, die zich vol afschuw van de terreur hebben afgekeerd en zich in Nederland willen integreren en zich ook tegen de getto-vorming met zijn specifieke militaire en koloniale tradities verzetten*’.⁴⁸⁸ We kunnen hieruit concluderen dat de terroristen in de ogen van Hoekstra niet representatief waren voor de Molukse bevolking.

De erevoorzitter-voor-het-leven van de CPN, Paul de Groot, liet zich evenmin uit over de ‘Actie Wassenaar’ en de acties van 1975. Tussen 31 augustus 1970 en 1 januari 1978 is er in *De Volkskrant*, *De Telegraaf*, *Het Nederlands Dagblad*, *Het Vrije Volk*, *De Tijd* of *De Leeuwarder Courant* geen artikel verschenen over De Groots visie op de terroristen. Ook in

⁴⁸² Ibidem.

⁴⁸³ J. W. Stutje, *De man die de weg wees: Leven en werk van Paul de Groot 1899 – 1986*, (Amsterdam 2000) 435.

⁴⁸⁴ Ibidem.

⁴⁸⁵ Ibidem, 436.

⁴⁸⁶ Ibidem, 436.

⁴⁸⁷ Ibidem.

⁴⁸⁸ Ibidem.

de partijkrant *De Waarheid* en in zijn biografie *De man die de weg wees: Leven en werk van Paul de Groot 1899 – 1986* kwam de visie van De Groot op de ‘Actie Wassenaar’ en de acties van 1975 niet aan de orde.

De politieke identiteit van de gewelddadige Molukkers in de ogen van Paul de Groot kwam pas na de verkiezingsnederlaag van de CPN in mei 1977 aan het licht. De verkiezingsnederlaag was volgens De Groot het gevolg van de terroristische acties.⁴⁸⁹ De Groot betoogde dat een nekoloniale coup ten grondslag lag aan het grote verlies van de CPN.⁴⁹⁰ Door de terroristische acties waren de neokolonialistische Den Uyl en Van Agt constant op de televisie geweest en werd ‘de schijn’ gewekt dat zij de grote helden waren. De terroristen waren in de ogen van De Groot de agenten van de uiterst rechtse en neokolonialistische krachten, net zoals hun ouders en grootouders in Nederlands-Indië de beulen van het koloniale bestuur waren geweest.⁴⁹¹ Er was een Nixon-Carter-methode toegepast waardoor de verkiezingen gemanipuleerd en vervalst waren, aldus de Groot.⁴⁹² De terroristen hielpen volgens De Groot de neokolonialistische Nederlanders om weer vaste voet aan de grond te krijgen op Ambon. Ambon was namelijk rijk aan uranium, had een goede oorlogshaven en lag op een ideale positie voor raketlanceringsinstallaties, redeneerde De Groot.⁴⁹³ Het terrorisme van de Molukkers kwam volgens De Groot, Hoekstra en de redactie van *De Waarheid* dus niet uit de linkse maar uit de rechtse hoek.

4.2 De buitenparlementaire partijen in de marges van het politieke spectrum

Het Oud-Strijders Legioen was een extreemrechtse buitenparlementaire partij die eens per maand het blad *Sta-Vast* uitbracht. Het ledenbestand van de het Oud-Strijders Legioen bestond in de jaren zeventig voornamelijk uit anticomunisten en Nederlands-Indië- en Korea-veteranen. In het blad *Sta-Vast* werden maandelijks artikelen gepubliceerd over actuele onderwerpen zoals de ontwikkelingen in de Sovjet Unie en de ontwikkelingen binnen het apartheidsregime van Zuid-Afrika. Ook zijn er in het blad enkele artikelen gepubliceerd die een interessant beeld weergeven van de toegeschreven politieke identiteit van de gewelddadige Molukkers. De politieke identiteit van de gewelddadige Molukkers in de ogen van het Oud-Strijders Legioen bleef ten tijde van alle drie de acties overigens gelijklopend.

⁴⁸⁹ I. Cornelissen, *Paul de Groot: Staatsvijand nr. 1*, (Amsterdam 1996) 195.

⁴⁹⁰ Ibidem.

⁴⁹¹ ‘Voor verbetering van herstel: Discussie bijdrage van P. De Groot’, *De Waarheid*, 2 augustus 1977.

⁴⁹² Ibidem

⁴⁹³ Cornelissen, *Paul de Groot*, 198.

Het eerste element van de politieke identiteit waar het Oud-Strijders Legioen in het blad *Sta-Vast* op wees betrof het vrijheidsstreven van de Molukkers. Dit is bijvoorbeeld af te leiden uit de kritiek die het Oud-Strijders Legioen uit op de Nederlandse regering: *‘Het is eenvoudig elders in de wereld allerlei terroristische acties te steunen en te rechtvaardigen als vrijheidsstrijd, maar het is ongeloofwaardig wanneer Nederland het vrijheidsstreven van een volk – dat Nederland elf plechtig heeft gegarandeerd – blijft negeren’*.⁴⁹⁴ De Molukkers (en de terroristen) werden omschreven als vrijheidsstrijders. Zij vroegen om erkenning voor het recht op zelfbeschikking van het Molukse volk, aldus het Oud-Strijders Legioen.⁴⁹⁵ De Molukse terroristen werden dus geïdentificeerd met het etnisch-nationalistische en separatistische RMS-ideaal.

Tevens identificeerde het Oud-Strijders Legioen de terroristen louter met de jonge generatie Molukkers. De oude generatie ex-KNIL-militairen schaamde zich volgens het Oud-Strijders Legioen diep voor de ‘verwilderings’ van hun kleinkinderen of jonge kinderen. De ouderen waren namelijk erg conservatief en ervoeren de acties van de jonge generatie als een schande. Dit was één van de redenen waarom de oude generatie zich nog meer terugtrok in de eigen gesloten gemeenschap, aldus het Oud-Strijders Legioen. We kunnen hier uit afleiden dat de terroristen niet geïdentificeerd werden met de vertegenwoordigers van de eerste generatie Molukkers; Manusama en de Badan Persatuan.

Het label van rechtse terroristen was het derde element van de politieke identiteit die het Oud-Strijders Legioen de gewelddadige Molukkers toeschreef. De Molukkers bleven volgens het Oud-Strijders Legioen handlangers van het kolonialisme en dus rechts.⁴⁹⁶ Het is echter wel merkwaardig dat het Oud-Strijders Legioen constateerde dat de radicale Molukse jongeren onder invloed waren gekomen van het links-radical gedachtegoed.⁴⁹⁷ De verklaring voor deze interesse in het linkse gedachtegoed lag volgens het Oud-Strijders Legioen in het feit dat de Molukkers geen Nederlandse steun kregen voor hun vrijheidsstrijd terwijl de Nederlandse regering wel haar steun uitsprak voor andere (terroristische) bevrijdingsbewegingen. De Molukse jongeren ontdekten naar verloop van tijd dat deze Nederlandse steun zich alleen richtte op communistische bevrijdingsbewegingen. In een poging om alsnog de steun van de Nederlandse regering en het linkse volksdeel te vergaren namen de Molukse jongeren contact op met linkse groeperingen, aldus Het Oud-Strijders

⁴⁹⁴ ‘Nieuws uit socialistische volksrepubliek Nederland’, in: *Sta-Vast* nr. 4 (1975) 151.

⁴⁹⁵ ‘Terreur’, in: *Sta-Vast* nr. 5 (1977) 171-172.

⁴⁹⁶ ‘Nieuws uit socialistische volksrepubliek Nederland’, in: *Sta-Vast* nr. 4 (1975) 151.

⁴⁹⁷ ‘Terreur’, in: *Sta-Vast* nr. 5 (1977) 171-172.

Legioen.⁴⁹⁸ Echter, het Oud-Strijders Legioen identificeerde de terroristen en de jonge radicale Molukkers niet als daadwerkelijk links want in dezelfde editie van *Sta-Vast* betoogd het Oud-Strijders Legioen:

*‘Desondanks wil het niet overgaan tot herinvoering van de doodstraf voor hen, die zich in Nederland schuldig maken aan kapingen en gijzelingen (ongeacht de motieven). Men kan deze afwijzing alleen maar verklaren met de veronderstelling, dat zulke akties in het algemeen door links, dan door rechts zullen worden gepleegd. Dat is in andere landen dan ook een feit: wat ons betreft zijn de Molukkers de uitzondering op die regel.’*⁴⁹⁹

De Molukse terroristen waren dus in feite rechts maar hadden wel met het linkse gedachtegoed geflirt om de steun van linkse groeperingen en de Nederlandse regering te krijgen. Deze opvatting blijkt ook uit het antwoord dat het Oud-Strijders Legioen gaf op de vraag of de Molukse jongeren links waren, het antwoord was: *‘De zich aan de Europese mode conformerende jongeren zijn even links als de onzen. Bij gezonde knapen is dit gelukkig meestal een voorbijgaande fase in hun geestelijke ontwikkeling’*.⁵⁰⁰ Het is eveneens opvallend dat het Oud-Strijders Legioen de Molukkers niet noemde als onderdeel van het, in haar ogen, linkse internationale net van terroristen waar de RAF, de PLO, de Rode Brigades, de IRA en de ETA onderdeel van waren.⁵⁰¹ De Molukse terroristen van de jaren zeventig waren in de ogen van het Oud-Strijders Legioen rechtse terroristen die misleid waren door de ‘linkse mode’. Het Oud-Strijders Legioen steunde het RMS-ideaal maar hadden echter geen begrip voor de terroristische acties.

De Rode Jeugd was een sociaal-revolutionaire organisatie die bestond uit een kleine groep voorstanders van de stadsguerrilla. Ondanks dat het aantal actieve leden vrij klein was, was er in Nederland wel een significante groep sympathisanten. De actieve leden poogden in de jaren zeventig maandelijks het blad *De Rode Jeugd* (later werd dit blad omgedoopt tot *Het Rood verzetsfront*) uit te geven. Dit lukte echter niet elke maand waardoor er soms een langere periode tussen de edities zat. *De Rode Jeugd* en *Het Rood Verzetsfront* concentreerden zich op het marxistisch-leninistische gedachtegoed, de stadsguerrilla en aanverwante onderwerpen. Er werd in beide bladen relatief weinig aandacht besteed aan de Molukse acties. Uit de artikelen

⁴⁹⁸ ‘Politiek terrorisme’, in: *Sta-Vast* nr. 7 (1977) 209.

⁴⁹⁹ Ibidem.

⁵⁰⁰ Ibidem, 257.

⁵⁰¹ ‘RAF-terrorisme, een Europese bedreiging (deel 2), in: *Sta-Vast* nr. 12 (1977) 449.

waar er werd verwezen naar de Molukse activisten kunnen we maar één element halen die onderdeel was van de politieke identiteit van de terroristen.

De Rode Jeugd identificeerde de Molukse terroristen in de jaren zeventig namelijk als linkse terroristen. Een deel van de militante Molukse jongeren werd in 1970 al geïdentificeerd met de internationale klassenstrijd en dus met het communisme. In *De Rode Jeugd* schreven zij bijvoorbeeld: *‘Het is dan ook nodig dat de Nederlandse arbeiders en werkende jongeren zich solidair verklaren met de strijd van de Zuid-Molukkers. De Zuid-Molukkers moeten zich solidair verklaren met de strijd van de werkende jongeren. Velen doen dat ook. Anders zouden ze niet zeggen: vandaag wij, morgen jullie’*.⁵⁰² Ook in 1977 werden de terroristen geïdentificeerd als linkse terroristen. Dit kunnen we onder andere afleiden uit de opmerking dat *‘de Nederlandse staatsterreur een onderdeel is van het totale internationale repressie-apparaat, dat in een zo vroeg mogelijk stadium alle linkse minderheidsgroeperingen moet elimineren’*.⁵⁰³

⁵⁰² ‘Zuid-Molukkers’, in: *Leninistisch Marxistisch blad: Rode Jeugd: In dienst van het volk* nr. 1 (1971) 7.

⁵⁰³ ‘Legale terreur in Nederland’, in: *Rood verzetsfront* nr. 6 (1977) 24.

Conclusie

In de decennia na de Molukse terroristische acties nam de interesse in de Molukkers en hun geschiedenis toe. De beweegredenen van de Molukse terroristen, de reacties van de media en politiek op de terroristische acties, de ontwikkeling van het RMS-ideaal, de cultuur van Molukkers in Nederland en de Molukse culturele en etnische identiteit zijn in de afgelopen decennia bijvoorbeeld geanalyseerd. Om bij te dragen aan de kennis van het Moluks terrorisme in de jaren zeventig van de vorige eeuw heeft deze scriptie een essentieel doch tot nu toe onderbelicht element onderzocht: de politieke identiteit van de daders. Doormiddel van een onderzoek naar de elementen van politieke identiteit die de terroristen zichzelf toeschreven en die de ‘out-group’ de terroristen toeschreef is dit onderzoek tot enkele inzichten gekomen.

De tweede generatie Molukkers keerden zich in de jaren zeventig tegen de Nederlandse regering en bevolking, dit kwam tot uiting in een aantal gewelddadige acties. Deze acties waren het product van een radicalisering die eind jaren zestig onder de Molukse jongeren was begonnen. De belangrijkste oorzaak van deze radicalisering lag in het feit dat de jongeren waren opgegroeid met de teleurstellingen van hun ouders. Daarnaast waren zij ontevreden over de door hun ouders gevoerde strategie om de Vrije Republiek der Zuid-Molukken te realiseren, de steun van de Nederlandse regering aan de strijd van andere onderdrukte volkeren en de Nederlandse pogingen om de handelsrelatie met Indonesië te verbeteren. Tevens lagen de invloed van de Westerse jeugdcultuur en buitenparlementaire groeperingen, de zwakke sociaaleconomische positie en het feit dat de eerste generatie hun grip op de tweede generatie verloor ten grondslag aan de radicalisering van de tweede generatie Molukkers.

In de jaren zeventig ontstonden er naar aanleiding van de radicalisering enkele jongerengroepen met uiteenlopende ideeën over en voor het RMS-ideaal. Enerzijds ontsproten er groepen die via diplomatieke en intellectuele wegen de RMS probeerden te realiseren. Anderzijds waren er groepen actief die de RMS via gewelddadige acties wilden realiseren, de zogenoemde militante jongeren. De laatste groep kan worden opgedeeld in drie groepen, de ‘RMS-links’, de kerngroep en ‘de doeners’. Uit welke groep de terroristen van 1970, 1975 en 1977 kwamen valt af te leiden uit de politieke identiteit die de terroristen zichzelf toeschreven.

De politieke identiteit die de Molukse terroristen zichzelf toeschreven is opgebouwd uit een aantal elementen. Het belangrijkste element bestond uit het etnisch-nationalistische en separatistische ideaal. De terroristen van 1970, 1975 en 1977 beriepen zich allen op het zelfbeschikkingsrecht en op de geldigheid van de onafhankelijkheidsproclamatie. Zij hadden geen bijzondere opvatting van de strijd zoals de jongeren van de ‘RMS-links’ en de kerngroep dat hadden en probeerden via de acties louter een doorbraak te forceren voor het ‘oude RMS-ideaal’ van hun ouders.

Het tweede element van de politieke identiteit betrof de politieke aspiraties en overtuigingen van de terroristen. De belangrijkste politieke aspiratie was het bewerkstelligen van een Vrije Republiek der Zuid-Molukken. De terroristen gaven geen blijk aan politieke overtuigingen en politieke ideologieën zoals bijvoorbeeld het marxisme-leninisme, de internationale solidariteit of de internationale anti-imperialistische strijd. De mate van interesse in politiek, een derde element van de politieke identiteit, was dus zeer laag. De daadwerkelijke invulling van de Vrije Republiek der Zuid-Molukken kwam niet ter sprake en leek in de ogen van de terroristen ook nog niet van belang te zijn. Dit is één van de voornaamste redenen waarom de terroristen van 1970, 1975 en 1977 onderdeel zijn van ‘de doeners’.

De steun aan een politieke partij of persoon is het vierde element van de politieke identiteit van de terroristen. In 1970 en 1975 wantrouwden de terroristen de RMS-president in ballingschap Manusama en waren zij kritisch over de andere gevestigde leiders zoals Metiary. Echter, zij identificeerden zich met en profileerden zich enigszins als aanhangers van Manusama en de Badan Persatuan. In 1977 werd de steun aan de gevestigde leiders en de Badan Persatuan echter helemaal losgelaten. Sterker nog, de terroristische acties waren ditmaal ook tegen de gevestigde leiders en de Badan Persatuan gericht. De identificatie met de gevestigde politieke leiders en organisaties nam in de jaren zeventig dus af totdat de terroristen zich hier uiteindelijk helemaal niet meer mee identificeerden.

Des te meer de terroristen zich afzetten tegen de gevestigde leiders en organisaties, des te nadrukkelijker zij zich identificeerden met de Molukse terroristen van voorgaande acties. Deze identificatie blijkt onder andere uit het feit dat alle terroristen zich ‘De Vrije Zuid-Molukse Jongeren’ noemden, dat de terroristen van 1975 en 1977 zich aansloten bij de eisen van de voorgaande acties en dat de terroristen de vrijlating van de Molukse terroristen van voorgaande acties eisten.

De participatie van mannen en vrouwen is het vijfde en tevens laatste element van de politieke identiteit. Zowel in 1970 als in 1975 speelden vrouwen geen rol in de terroristische

acties, vrouwen leken zelfs te worden geweerd. De deelname van de vrouwelijke terrorist Hansina Uktolseja aan de treinkaping bij De Punt lijkt een uitzondering te zijn, want niet alle terroristen waren het met haar deelname eens. De conclusie die we hier uit kunnen trekken is dat de terroristische acties louter een zaak voor mannen waren.

Erg opvallend aan de terroristen van de acties in Wassenaar, Wijster, Amsterdam, De Punt en Bovensmilde waren hun uitingsvormen en hun doelwitten. De uitingsvormen van de terroristen pasten namelijk in het plaatje van sociaal-revolutionaire terroristen van de 'New Left' golf. Tevens waren de doelwitten die de terroristen uitzochten, zoals treinen en scholen, typische doelwitten van sociaal-revolutionaire groeperingen.

Concluderend kunnen we stellen dat de terroristen van 1970, 1975 en 1977 onderdeel waren van de militante groep 'de doeners' en dus actie-georiënteerd waren. Daarnaast waren de terroristen rechts-nationalistisch en dus inhoudelijk gezien onderdeel van de antikoloniale golf. De uiterlijke kenmerken en de doelwitten hadden zij echter geadopteerd van de 'New Left' organisaties. We kunnen dus spreken van een ideologische en symbolische synthese; de Molukkers hadden een rechts-nationalistische ideologie getooid met sociaal-revolutionaire veren. De radicalisering en de terroristische acties vonden exact plaats in de periode dat de antikoloniale golf en de 'New Left' golf elkaar overlaptten. Dat de Molukse terroristen daarom waren beïnvloed door de sociaal-revolutionaire terroristen is dan ook niet vreemd. Ook de IRA was onderdeel van de antikoloniale golf en ook een deel van de IRA omarmde na verloop van tijd elementen van de sociaal-revolutionaire terroristen.

De identificatie met een politieke beweging of ideologie was de enige factor waar de verschillende groepen binnen de 'out-group' het over eens waren. De 'out-group' in zijn geheel identificeerde de terroristen namelijk als etnisch-nationalisten en separatisten. De politieke aspiraties en politieke overtuigingen van de terroristen, de mate van inzet voor de politieke overtuigingen, de mate van interesse in politiek, de steun aan een politieke partij of politiek persoon en de participatie van mannen en vrouwen in de politiek zijn elementen waar de groepen binnen de 'out-group' in hun visie van elkaar verschilden.

Een voorbeeld van de variërende visie binnen de 'out-group' was bijvoorbeeld de identificatie met een politieke partij of politiek persoon. De VVD identificeerde de terroristen als aanhangers van Manusama en de Badan Persatuan terwijl de KVP en de PVDA de terroristen juist identificeerden als 'enkelingen'. *De Telegraaf*, *De Volkskrant* en *Het NRC Handelsblad* identificeerden de terroristen van 1970 en 1975 als aanhangers van Manusama en de Badan Persatuan terwijl de terroristen van 1977 door *De Volkskrant* en *Het NRC*

Handelsblad geïdentificeerd werden als aanhangers van de ‘radicale’ Metiary en als tegenstanders van Manusama. *De Telegraaf* betoogde in 1977 zelfs dat de terroristen helemaal geen banden hadden met de gevestigde Molukse politieke organisaties of personen. Het Oud-Strijders Legioen identificeerde de terroristen ook niet met de eerste generatie Molukkers en Manusama maar als losgeslagen en ‘verwilderde’ jongeren.

Een duidelijk perceptieverschil tussen links- en rechtsgeoriënteerde parlementaire politieke partijen kunnen we niet aanwijzen. Daarentegen is het wel opmerkelijk dat de politieke partijen in de marges van het politieke spectrum de terroristische acties gebruikten om kritiek te uiten op het regeringsbeleid terwijl de partijen die zich binnen de marges van het politieke spectrum bevonden zich hier niet over uitspraken.

In een aantal gevallen kunnen we echter wel een verband zien tussen links- en rechtsgeoriënteerde kranten en buitenparlementaire groeperingen en de politieke identiteit die de terroristen werd toegeschreven. Het valt op dat de rechtse *Telegraaf* betoogde dat de gewelddadige Molukkers linkse terroristen waren terwijl de linkse *Volkskrant* de terroristen neigde te identificeren als rechtse terroristen. Het liberale *NRC* legde de terroristen geen duidelijke politiek-ideologische frame op, zij veranderde in de loop van de jaren zeventig namelijk een aantal maal van visie. De buitenparlementaire en rechtse Oud-Strijders Legioen identificeerde de terroristen juist als rechtse terroristen terwijl de Rode Jeugd de Molukse terroristen juist links in het politieke spectrum plaatsten. De kranten lijken dus vooral de terroristen te plaatsen in het ‘tegenovergestelde kamp’ terwijl de buitenparlementaire partijen de terroristen juist schaarde onder hun ‘eigen kamp’. De buitenparlementaire partijen lijken de acties dus niet te veroordelen.

De politieke identiteit van de terroristen van de jaren zeventig was dus een rechts-nationalistische en actie-georiënteerde ideologie getooid met sociaal-revolutionaire veren. In de beeldvorming van de ‘out-group’ bestond echter geen eenduidig idee van de politieke identiteit van de terroristen. Zowel de parlementaire partijen als de buitenparlementaire partijen en de kranten bleven ofwel op de vlakte, óf ze gebruikten de acties om tegenstanders te besmeuren. De verklaring van het ontbreken van een heldere politieke identiteit in de visie van de ‘out-group’ moet worden gezocht in de geringe kennis die de ‘out-group’ over de Molukkers had en in de grote verscheidenheid van Molukse jongerenorganisaties en groeperingen. De Molukkers waren altijd enorm verdeeld en dit zorgde bij de slecht geïnformeerde ‘out-group’ voor verwarring.

Bibliografie

Bronnen

Nationaal Archief te Den Haag

Ministerie van Justitie: *Molukse Acties 1970-1984 (-2000)*

Archiefbloknr. J22 inventaris. nr: 105, 182, 211.

Moluks Historisch Museum te Houten

Knipselarchief van de stichting Door de Eeuwen Trouw.

Periodieken

De Leeuwarder Courant: Hoofdblad van Friesland, in de periode van 1970 tot 1978.

De Telegraaf, in de periode van 1970 tot 1978.

De Tijd: Dagblad voor Nederland, in de periode van 1970 tot 1978.

De Volkskrant, in de periode van 1970 tot 1978.

De Waarheid, in de periode van 1970 tot 1978.

Het Limburgsch Dagblad, in de periode van 1970 tot 1978.

Het Nederlands Dagblad: Gereformeerd gezinsblad, in de periode van 1970 tot 1978.

Het NRC Handelsblad, in de periode van 1970 tot 1978.

Het Vrije Volk: Democratisch-socialistisch dagblad, in de periode van 1970 tot 1978.

Leninistisch Marxistisch blad: Rode Jeugd: In dienst van het volk.

Liberaal reveil / Stichting Liberaal Reveil.

Madjalah Pattimura.

Nederlandse gedachten.

PK: Partijkrant van de PVDA.

Politiek Perspectief: tweemaandelijks tijdschrift van het Centrum voor Staatskundige Vorming.

Politiek Weekblad de Vrije Boer. Waarin opgenomen mededelingen van BVL en Boerenpartij.

Rood verzetsfront.

Roos in de vuist: aktienieuws en beleidsinformatie van de Partij van de Arbeid.

Stavast; maandblad van het Oud-Strijders Legioen.

Tjenkeh. Onafhankelijk Moluks Maandblad.

Toma. Maandelijks orgaan ter ondersteuning van de strijd voor een vrije en onafhankelijke Republiek Maluku Selatan.

Trouw, 1 september 1970.

Onderzoeksrapporten van de Nederlandse overheid

Wiegel H, *De problematiek van de Molukse minderheid in Nederland* (Den Haag 1978).

Secundaire literatuur

‘Kamp Schattenberg; een belangrijk deel van de Molukse geschiedenis’.

http://www.inenomassen.nl/schattenberg_02.html 2 juni 2015.

‘Partijpolitieke functies’.

http://www.parlement.com/id/vg09ll0xmzq/w_j_molly_geertsema 3 juni 2015.

Abrams D., ‘Political distinctiveness: An identity optimising approach’ in: *European Journal of Social Psychology* 24 (juni 1993).

Aust S., *Baader-Meinhof: The inside story of the RAF* (Londen 2008).

Aust S., *Der Baader-Meinhof-Komplex* (Hamburg 2008).

Bootsma P., *De Molukse acties: treinkapingen en gijzelingen 1970-1978* (Amsterdam 2012).

Bos D., Ebben M., Te Velde H., *Harmonie in Holland: het poldermodel van 1500 tot nu* (Amsterdam 2008).

Boyne S., ‘Uncovering the Irish Republican Army’.

<http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/ira/inside/weapons.html> 2 juni 2015.

Brouwer J. W. en Van Merriënboer J., *P. J. S. De Jong: Een biografie: Van buitengaats naar Binnenhof* (Amsterdam 2011).

Chauvel R., *Nationalists, Soldiers and Separatists: the Ambonese Islands from Colonialism to Revolt, 1880-1950* (Leiden 1990).

Cornelissen I., *Paul de Groot: Staatsvijand nr. 1* (Amsterdam 1996).

De Graaf B. en Van Riel M., ‘Hansina Uktolseja (1955-1977): Treinkaapster uit liefde’, in: *Historisch Nieuwsblad*, nr. 4 (2008).

De Graaf B., *Theater van de angst: De strijd tegen terrorisme in Nederland, Duitsland, Italië en Amerika* (Amsterdam 2010).

De Leeuw D., *Gebalde vuisten; Molukse acties en buitenlandse ideologische bewegingen in Nederland, 1960-1978* (Amsterdam 2011).

Den Boer A.W., *De Republiek Maluku Selatan (Republiek der Zuid-Molukken) in Nederland: 1951 – 1975* (Amsterdam 1976).

Duck J.M., Hogg M. A., Terry D.J., 'Me, us and them: Political identification and the third-person effect in the 1993 Australian federal election', in: *Journal of social psychology* 25 (maart 1995).

Frueh J., *Political identity and social change: The remaking of the South African social order* (New York 2003).

Halatu D., en Pessireron E., *De pijn van een Molukker* (Groningen 1981).

Boyne S., 'Uncovering the Irish Republican army'.

<http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/ira/inside/weapons.html>, 2 juni 2015.

Huddy L., 'From social identity to political identity: a critical examination of social identity theory', in: *International Society of Political Psychology* 22 (maart 2001).

Klerks P., *Terreurbestrijding in Nederland, 1970-1978* (Amsterdam 1989).

Laarman C., *Oude Onbekenden: Het politieke en publieke debat over postkoloniale migranten, 1945-2005* (Hilversum 2013).

Lucassen L. en Penninx R., *Nieuwkomers, Nacomelingen, Nederlander: Immigranten in Nederland 1550-1993* (Amsterdam, 199).

Mckinkley M., 'Dangerous Liaisons?: The Provisional Irish Republican Army, Marxism, and the communist governments of Europe, In: *History of European idea* 15 (1992).

Oostindie G., *Postcolonial Netherlands: Sixty-Five Years of Forgetting, Commemorating, Silencing* (Amsterdam 2011).

Parlement & politiek, Kabinet den Uyl (1973-1977), Buitenlands beleid. http://www.parlement.com/id/vh8lnhronvw9/kabinet_den_uyl_1973_1977, 2 juni 2015.

Pels T., *Molukkers in Nederland: het overheidsbeleid 1951-1978*, (Amsterdam 1979).

Penonton B., *De Zuid-Molukse republiek: Schets voor een beschrijving van de nieuwste geschiedenis van het Zuidmolukse volk* (Drachten 1974).

Preston P. W., *Political/Cultural Identity: Citizens and Nations in a Global Era* (Londen 1997).

Rapoport D. C., 'The four waves of modern terrorism'. <http://international.ucla.edu/media/files/Rapoport-Four-Waves-of-Modern-Terrorism.pdf>, 2 juni 2015.

Rasser M., 'The Dutch Response to Moluccan Terrorism, 1970–1978', in: *Studies in Conflict & Terrorism* 28 (augustus 2006).

Renwarin Orang Tenggara W., *Een beknopte beschrijving over de geschiedenis, de cultuur en de groepsvorming van de in Nederland wonende Zuid-Oost en Zuid-West Molukkers* (Zoetermeer 2010).

Rinsampessy E., *Saudara Bersaudara: Molukse identiteit in processen van cultuurverandering* (Assen 1992).

Rinsampessy E., *Tussen Adat en Integratie: Vijf generaties Molukkers worstelen en dansen op de Nederlandse aarde* (Haps 2008).

Sahetapy A., *Minne strijd* (Veenhuizen 1980).

Schmid A. P., De Graaf J. F. A., Bovenkerk F., Bovenkerk-Teering L.M. en Brunt L., *Zuidmoluks terrorisme, de media en de publieke opinie* (Amsterdam 1982).

Siahaya T., *Mena-Muria: Wassenaar '70: Zuid-Molukkers slaan terug. Een persoonlijk verslag van de strijd* (Amsterdam 1972).

Smeets H., *Molukkers in Nederland* (Utrecht 1992).

Smeets H. en Steijlen F., *In Nederland gebleven: De geschiedenis van Molukkers 1951-2006* (Utrecht 2006).

Smeets H., *Een kwestie van organisatie: Organisatie van het Molukkersbeleid en Molukse zelforganisatie* (Utrecht 2001).

Steijlen F., *Begintijd: Teksten van Tamme Wittermans over de Molukse gemeenschap direct na aankomst* (Utrecht 2002).

Steijlen F., *Het ontstaan van een RMS-beweging in Nederland, 1951-1956* (Amsterdam 1993).

Steijlen F., *RMS: van ideaal tot symbool: Moluks nationalisme in Nederland, 1951-1994* (Amsterdam 1996).

Straver H., *Vensters op de Molukse geschiedenis 1450-1950*, (Utrecht 2011).

Stutje, J. W., *De man die de weg wees: Leven en werk van Paul de Groot 1899 – 1986*, (Amsterdam 2000).

Tamaëla I. J., *Politieke beleid en ideologie van de RMS o.l.v. Generaal I.J. Tamaëla* (Zeist 1976).

Thenu C., *Korban: Het verhaal van een Molukse activist* (Amsterdam 1998).

Van der Mee T., *Tjakalele en carnaval: 60 jaar Molukkers in Brabant* ('S-Hertogenbosch 2012).

Van Merriënboer J., Bootsma P., Van Griensven P., *Van Agt: Tour de Force* (Amsterdam 2008).

Van Wijk N., *Ambon of Belanda: een studie over Molukkers in Woerden, de enige gemeente in Nederland waar Molukkers na opheffing van de plaatselijke kampen verspreid zijn gehuisvest* (Leiden 1985).

Veenman J., *De sociale integratie van Molukkers* (Den Haag 1994).

Willems W. en Cottaar Schoten A., *Het beeld van Nederland* (Schoten 1989).

Wittebans T. en Gist N.P., 'The Ambonese nationalist movement in the Netherlands: A study in status deprivation', in: *Social Forces* 40 (Mei 1962).

Verantwoording afbeeldingen

'Actie Wassenaar: de overgave: Demonstranten worden gefouilleerd...'.
<http://www.geheugenvannederland.nl/?/nl/items/MHM01:F931617>, 9 april 2015.

'De actievoerders geven zich over aan RMS-president Manusama, hier op de achtergrond met mevrouw Soumokil. Daarna worden ze overgedragen aan de politie'.

Bootsma P., *De Molukse acties: treinkapingen en gijzelingen 1970-1978* (Amsterdam 2012).

'De Molukse bemiddelaars mevrouw Soumokil en dokter Tan worden na het eerste bezoek aan de trein plechtig door de actievoerders uitgeleide gedaan'.

Bootsma P., *De Molukse acties: treinkapingen en gijzelingen 1970-1978* (Amsterdam 2012).

'Dramatische executie in Beilen', in: *De Telegraaf*, 5 december 1975.

‘Junus Ririmasse en Hansina Uktolseja, de enige vrouwelijke kaper, tijdens de kaping bij De Punt gefotografeerd door een van de andere actievoerders’.

Bootsma P., *De Molukse acties: treinkapingen en gijzelingen 1970-1978* (Amsterdam 2012).

‘Molukkers strijken vlag; einde recordgijzeling’.

Het Vrije Volk, 20 december 1975.

‘Monthly Archives: March 2014’.

<https://life5tylez.wordpress.com/2014/03/>, 19 april 2015.

‘Robert de Niro als hoofdpersoon Travis Bickle in de film Taxidriver’.

http://www.imdb.com/media/rm3692280576/tt0075314?ref=ttmd_md_nxt, 2 juni 2015.